

Van school naar werk

Ondersteuning van jongeren in
kwetsbare positie

- EINDRAPPORT -

Auteurs

Noor Galesloot
Luna van Dijk
Adriaan Oostveen
Jacob van der Wel

Amsterdam, 18 april 2023
Publicatienr. 21114

© 2023 Regioplan, in opdracht van het ministerie van SZW

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

0 Managementsamenvatting	1
1 Inleiding	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Vraagstelling	4
1.3 Onderzoeksaanpak	5
1.4 Leeswijzer	6
2 Aanpak jeugdwerkloosheid	8
2.1 Aanpak jeugdwerkloosheid	8
2.2 De besteding van de middelen	9
2.3 Samenvattend	10
3 Inzichten uit de literatuur	12
3.1 Interventies	12
3.2 Succesfactoren en randvoorwaarden voor samenwerking tussen professionals	14
3.3 Ervaringen met ondersteuning van jongeren van school naar werk	19
3.4 Samenvattend	22
4 Samenwerking in de regio	24
4.1 De samenwerking in de regio	24
4.2 De regionale samenwerking in de praktijk	28
4.3 Samenvattend	29
5 Het perspectief van de regiocoördinatoren	32
5.1 Tijdens school	32
5.2 De overgang van school naar vervolg	33
5.3 Na de overgangsfase	36
5.4 Samenvattend	40
6 Lessen uit de praktijk	42
6.1 Uitgangspunten voor ondersteuning van jongeren in kwetsbare positie	42
6.2 Van school naar werk	44
6.3 Samenvattend	46
7 Conclusie en aanbevelingen	48
7.1 De aanpak jeugdwerkloosheid	48
7.2 Conclusies	48
7.3 Naar een sluitende aanpak	50
Bijlage 1: Onderzoeksaanpak	53
Literatuurstudie	53
Interviews met zeventien regiocoördinatoren jeugdwerkloosheid	53
Casestudies	54
Inzet van het praktijkpanel	55
Bijlage 2: Overzicht van interventies	57
Bijlage 3: Literatuur	66

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Management- samenvatting

0

0 Managementsamenvatting

Als onderdeel van het steun- en herstelpakket kondigde het kabinet op 28 augustus 2020 een aanvullend sociaal pakket aan. Het doel hiervan is om mensen die in onzekerheid verkeren door de coronacrisis passende begeleiding te bieden bij het zoeken naar nieuw werk en inkomen. Een van de bouwstenen van het sociaal pakket is de aanpak jeugdwerkloosheid. Hiermee zetten gemeenten, onderwijs en andere partners zich in om jongeren te ondersteunen naar vervolgonderwijs of werk. De maatregelen zijn bedoeld om een sluitende aanpak te realiseren voor schoolverlaters met een grotere kans op werkloosheid. Het gaat hierbij om jongeren zonder startkwalificatie en om gediplomeerde mbo'ers met een moeizame start op de arbeidsmarkt. Naast generieke middelen voor de regionale aanpak jeugdwerkloosheid zijn er specifieke middelen vrijgemaakt om schoolverlaters die minder kans hebben op duurzaam werk te begeleiden naar (vervolg)onderwijs of werk. De middelen zijn beschikbaar gesteld aan gemeenten en aan het onderwijs (vso, praktijkonderwijs en mbo).

Om zicht te krijgen op de ervaringen met de maatregelen van de aanpak jeugdwerkloosheid voor schoolverlaters in een kwetsbare positie hebben de ministeries van SZW en OCW een onderzoek uitgezet dat is uitgevoerd door RegioPlan. Het onderzoek omvatte:

- een literatuurstudie om een overzicht te krijgen van interventies die de afgelopen jaren zijn ingezet om jeugdwerkloosheid tegen te gaan;
- interviews met regiocoördinatoren om een beeld te kunnen vormen van de regionale samenwerking en de activiteiten die in de regio worden uitgevoerd in het kader van de aanpak jeugdwerkloosheid;
- casestudies om inzicht te krijgen in de uitvoeringspraktijk en de werkzame elementen van de toegepaste interventies.

Hieronder presenteren we de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek.

Interventies om werkloosheid onder jongeren in een kwetsbare positie te voorkomen/bestrijden

Het literatuuronderzoek en de interviews met de regiocoördinatoren wijzen uit dat er een breed aanbod is aan interventies die zijn bedoeld om jeugdwerkloosheid tegen te gaan. Deze interventies lopen uiteen in de doelgroep en doelstelling waar zij zich op richten. Terugkerende elementen in de interventies zijn individuele begeleiding van de jongere, het opdoen van werkervaring en het trainen van (loopbaan)competenties. Hoewel de meeste interventies resultaten melden in termen van uitstroom naar school of werk of een toename in (arbeidsmarkt)vaardigheden, is over het algemeen niet bekend of deze effecten duurzaam zijn.

Ervaringen met de interventies

Succesfactoren die in de literatuur worden genoemd voor de regionale samenwerking in de aanpak van jeugdwerkloosheid zijn dat er consensus is tussen betrokken partijen, dat er heldere afspraken zijn gemaakt en dat er sprake is van continuïteit van de dienstverlening. Bovendien kunnen legitimiteit, vertrouwen en de balans tussen stabiliteit en flexibiliteit bijdragen aan de samenwerking. Ervaringen met ondersteuning van jongeren van school naar werk laten zien dat een goede voorbereiding op werk (loopbaanbegeleiding, stages), het identificeren van jongeren in een kwetsbare positie, warme overdracht en individuele ondersteuning (potentieel) nuttige interventies zijn. Ze worden echter nog niet algemeen ingezet.

Samenwerking tussen gemeenten en onderwijs bij de aanpak van jeugdwerkloosheid

Uit de interviews met regiocoördinatoren blijkt dat de besteding van de rijksmiddelen veelal bepaald wordt op basis van regionaal overleg en vervolgens wordt vastgelegd in een plan van aanpak. De regio's richten zich vaak op een brede doelgroep van jongeren in een kwetsbare positie. De middelen worden zowel gebruikt om de bestaande aanpak en infrastructuur te versterken als om nieuwe initiatieven te ontplooiën. We weten niet of dit ook geldt voor regio's waarin geen (ervaren) regiocoördinator actief is.

De continuïteit bij de aanpak van jeugdwerkloosheid ontbreekt door wisselende aandacht bij het Rijk

De aandacht voor jeugdwerkloosheid staat of valt met de beschikbaarheid van middelen voor de aanpak van jeugdwerkloosheid. Regiocoördinatoren pleiten daarom voor meer structurele financiering, om de opgebouwde netwerken en dienstverlening te kunnen behouden. Het ontbreken van regionale coördinatie kan leiden tot versnippering binnen de regio, hetgeen weer kan leiden tot inefficiëntie en minder

goede dienstverlening. De mate waarin regionaal wordt samengewerkt, hangt deels samen met factoren waarop de regio zelf geen invloed heeft, zoals incongruentie in regio-indelingen. Andere factoren, zoals bijvoorbeeld de borging van de samenwerking en het bevorderen van onderling contact, kunnen daarentegen wel door de regio zelf worden bepaald.

Er wordt meer samengewerkt met het oog op een soepele overgang

Tijdens de gesprekken met regiocoördinatoren en de gesprekken in het kader van de cases horen we dat mbo-instellingen, vso- en pro-scholen en gemeenten in de verschillende fases (tijdens school, van school naar vervolg en na de overgangperiode) veel activiteiten ontplooiën om schoolverlaters in een kwetsbare positie te helpen om de stap naar een vervolgopleiding of werk te maken. Veel inspanningen zijn erop gericht om tijdens de overgang van school naar werk een zo continu mogelijke begeleiding te bieden, door de begeleiding vanuit de gemeente vroeg te laten beginnen en/of die van school door te laten lopen.

De samenwerking is nog vooral gericht op de laagste opleidingsniveaus

De interventies die bedoeld zijn om de transitie soepel te laten verlopen zijn nog vooral gericht op leerlingen en studenten van het vso-, pro- en Entree-onderwijs. Deze leerlingen en studenten zijn verhoudingsgewijs ook het kwetsbaarst. Daarom ligt het ook voor de hand dat er veel aandacht naar hen uitgaat.

Het belang van nazorg wordt breed onderkend

Regiocoördinatoren en de uitvoerders met wie we spraken in het kader van de cases zien de meerwaarde van het in beeld houden van jongeren na hun schoolloopbaan om hen waar nodig ondersteuning te kunnen bieden. De vormgeving hiervan in de praktijk en de structurele financiering is een aandachtspunt. Om ook het mbo in staat te stellen om nazorg te bieden aan gediplomeerden met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt is in 2021 de subsidieregeling Extra begeleiding en nazorg in het leven geroepen. Deze nazorg is echter een betrekkelijk nieuw fenomeen in het mbo en is nog in ontwikkeling.

Ervaringen van jongeren met de interventies

Mits op de juiste manier benaderd, zijn jongeren positief over ondersteuning. Jongeren vinden het belangrijk dat de begeleider voldoende begrip en empathie voor hun situatie heeft, dat de begeleiding is afgestemd op hun behoefte en dat er wordt ingegaan op de problemen die op dat moment spelen, ongeacht de leefgebieden waarin de problemen zich voordoen. Ze hebben vaak geen overzicht van de mogelijkheden die zij hebben binnen vervolgonderwijs en werk en staan open voor ondersteuning die hen hierin wegwijs kan maken. Jongeren melden zich niet altijd zelf met hun hulpvragen, een outreachende benadering is daarom zinvol. Hoewel niet uitgesloten is dat jongeren in een kwetsbare positie op individuele basis ook op langere termijn ondersteuning krijgen op weg naar (vervolg)opleiding of werk, zijn we in de literatuur en in de praktijk geen interventies tegengekomen die zich specifiek laten voorstaan op langer durende ondersteuning.

Inleiding

1

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Als onderdeel van het steun- en herstelpakket kondigde het kabinet op 28 augustus 2020 een aanvullend sociaal pakket aan. Het doel hiervan is om mensen die in onzekerheid verkeren door de coronacrisis passende begeleiding te bieden bij het zoeken naar nieuw werk en inkomen. Een van de bouwstenen van het sociaal pakket is de bestrijding van jeugdwerkloosheid.¹ De maatregelen uit het sociaal pakket zijn erop gericht om een sluitende aanpak te realiseren voor schoolverlaters in een kwetsbare positie die moeilijk aan het werk kunnen komen.

Om zicht te krijgen op de ervaringen met de maatregelen van de aanpak jeugdwerkloosheid voor schoolverlaters in een kwetsbare positie heeft het ministerie van SZW een onderzoek uitgezet dat is uitgevoerd door Regioplan. Een bijkomend doel van dit onderzoek is om te verkennen welke interventies worden ingezet en welke hiervan effectief zijn. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen door de ministeries van SZW en OCW worden gebruikt voor toekomstige beleidsontwikkeling (mede in relatie tot aanbevelingen uit het IBO Jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt², verder IBO JMAA) en voor de verantwoording richting de Tweede Kamer. Daarnaast moet het onderzoek bijdragen aan kennisdeling tussen de professionals in de arbeidsmarktregio's. Het onderzoek is begeleid door een praktijkpanel, met daarin vertegenwoordigers van de ministeries van SZW en OCW, landelijke vertegenwoordigers van gemeenten en scholen en drie regiocoördinatoren.

1.2 Vraagstelling

De vraagstelling van het onderzoek is:

Hoofdvraag

Wat zijn de ervaringen uit de praktijk met de maatregelen in het kader van de aanpak jeugdwerkloosheid, specifiek gericht op schoolverlaters met een grotere kans op werkloosheid?

Deelvragen

- 1) Wat zijn relevante en recente wetenschappelijke inzichten over de meest effectieve interventies in het voorkomen/bestrijden van werkloosheid onder jongeren in een kwetsbare positie en effectieve samenwerking daarbij?
- 2) Wat zijn de praktijkervaringen van de betrokken gemeenten en scholen met de interventies zoals opgenomen in de aanpak jeugdwerkloosheid?
  - a) Welke interventies worden het meest toegepast in de praktijk en voor welke jongeren?
  - b) Welke knelpunten en successen worden in de praktijk ervaren rond de toegepaste interventies?
  - c) Welk beeld hebben de betrokkenen van de resultaten van deze interventies voor verschillende typen jongeren?
  - d) Welke leervragen zijn er in de praktijk met betrekking tot deze interventies?
- 3) Hoe werken de betrokken gemeenten en scholen samen in het kader van de aanpak jeugdwerkloosheid in het naar werk begeleiden van schoolverlaters met een grotere kans op werkloosheid?
  - a) In hoeverre en hoe houden de betrokken professionals onderling contact?
  - b) Wat zijn succesfactoren en randvoorwaarden voor een goede samenwerking?
- 4) Hoe ervaren jongeren de interventies zoals opgenomen in de aanpak jeugdwerkloosheid?
- 5) In hoeverre worden jongeren in een kwetsbare positie ook op langere termijn (twee jaar na afstuderen) op weg geholpen naar werk of (vervolg)opleiding?

¹ In hoofdstuk 2 bespreken we de aanpak jeugdwerkloosheid op hoofdlijnen.

² Ministerie van Financiën (2019). *Interdepartementaal Beleidsonderzoek. Jongeren met (risico op) een afstand tot de arbeidsmarkt*. Zichtbaar en zelfstandig maken. Den Haag: ministerie van Financiën.

1.3 Onderzoeksaanpak

Het onderzoek bestaat uit drie stappen:

1. **Verkenningfase.** In een literatuurstudie is de bestaande kennis uit wetenschappelijk onderzoek geïnterpreteerd als basis om in het voorliggende onderzoek op voort te bouwen. Vervolgens is een reeks interviews gehouden met regiocoördinatoren voor een breed eerste beeld van de uitvoering van de aanpak jeugdwerkloosheid in de praktijk en de werkzame elementen daarbij. Van de bevindingen van deze fase hebben we verslag gedaan in een tussenrapport (gepubliceerd in mei 2022).³
2. In de **verdiepingsfase** vullen we de eerdere bevindingen aan met verdiepende casestudies in acht arbeidsmarktregio's.
3. Na de oplevering van deze concepteindrapportage werken we een **actiegericht product** uit dat gebruikt kan worden om de aanpak jeugdwerkloosheid door te ontwikkelen.

De voorliggende rapportage is het concept van de eindrapportage waarin we integraal verslag doen van de bevindingen uit de drie fases. In het hoofdstuk met conclusies geven we een eerste aanzet voor het actiegericht product.

Hieronder geven we een beknopte beschrijving van onze onderzoeksactiviteiten. In bijlage 1 vindt u een uitgebreidere toelichting over de onderzoeksaanpak.

Literatuurstudie

Er is al veel onderzoek gedaan naar effectieve interventies en werkwijzen van gemeenten en scholen om jongeren in een kwetsbare positie van school naar werk of een opleiding te helpen. Met de literatuurstudie hebben we in kaart gebracht welke interventies relatief recent zijn uitgevoerd en wat er bekend is over hun effectiviteit. In hoofdstuk 3 doen we verslag van de bevindingen uit de literatuurstudie.

Interviews met regiocoördinatoren jeugdwerkloosheid

Om inzicht te krijgen in de brede context van samenwerking in de regio, de besteding van de rijksmiddelen en de activiteiten die worden uitgevoerd spraken we met zeventien regiocoördinatoren jeugdwerkloosheid. De regiocoördinatoren coördineren de activiteiten in het kader van de aanpak jeugdwerkloosheid en zetten zich in om de samenwerking en uitwisseling tussen de partijen in de regio te bevorderen.

Bij de selectie van de regio's lag de focus op de regio's met een regiocoördinator die ten minste een jaar actief was. In regio's waar geen regiocoördinator is aangesteld, is over het algemeen namelijk minder sprake van regionale samenwerking omtrent de aanpak van jeugdwerkloosheid. Om toch een indruk te krijgen van wat er in dergelijke regio's gebeurt, spraken we met beleidsverantwoordelijken vanuit twee regio's waar geen regiocoördinator actief was en twee regio's waar pas sinds kort een coördinator was aangesteld.

Casestudies

Met de casestudies zijn we niet op zoek naar een totaaloverzicht van mogelijke aanpakken, maar willen we inzicht krijgen in de werkzame elementen, knelpunten en resultaten van de aanpakken die we in de cases tegenkomen met als doel om daarvan te kunnen leren. De casestudies omvatten (idealiter) gesprekken met de betrokken professionals, praktijkobservaties en interviews met jongeren. De doelstelling van het onderzoek was om acht casestudies in acht verschillende arbeidsmarktregio's uit te voeren. Hoewel de bereidheid om mee te werken onder uitvoerders behoorlijk groot was, ondervonden we veel moeite bij het concreet maken van de afspraken met de uitvoerders, jongeren en andere partijen. Nadat we in de conceptfase gekomen waren tot vier onvolledige cases, hebben we deze met behulp van de leden van het praktijkpanel kunnen aanvullen tot zeven cases. Het merendeel van de zeven cases heeft betrekking op het mbo (zie tabel 1.1).

³ Oostveen, A. & Galesloot, N. (2022). *Kwetsbare jongeren van school naar werk. Tussenrapport*. Amsterdam: RegioPlan.

Tabel 1.1 Verdeling van de zeven cases

Ondersteuning tijdens school	Ondersteuning tijdens de overgangsfase van school naar vervolg	Ondersteuning na de overgang
Twee cases uit mbo	Eén case met brede doelgroep; één case uit mbo	Twee cases uit mbo; één case uit vso/pro

In de praktijk zijn de grenzen tussen de verschillende fases overigens niet altijd scherp. Zo begint één mbo haar nazorgtraject met activiteiten tijdens de schooltijd om jongeren te ondersteunen en voor te bereiden op de periode na de opleiding. In alle zeven cases is informatie opgehaald over de samenwerking.

Hoewel de uitvoering van de casestudies dus niet optimaal is verlopen, hebben de casestudies veel inzicht gegeven in de praktijk van de aanpak van jeugdwerkloosheid in de regio's.

Inzet van het praktijkpanel

Het praktijkpanel bestaat uit professionals uit onderwijs (scholen, mbo-instellingen) en beleid (SZW, OCW, MBO Raad, vso•pro, SBB, Ingrado, Divosa, gemeenten en regiocoördinatoren). Het praktijkpanel is drie keer bijeengekomen. De eerste keer was dat om te reflecteren over de voorgestelde onderzoeks-aanpak (13 december 2021), daarna om de tussenrapportage en de vervolgstappen te bespreken (11 april 2022) en vervolgens op 16 januari 2023 om de eerste versie van de eindrapportage te bespreken. Tijdens de laatste bijeenkomst is ook gesproken over welke lessen uit de bevindingen we mee kunnen geven aan de partijen die in de regio invulling geven aan de aanpak jeugdwerkloosheid.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 van dit rapport geven we een beknopte beschrijving van de aanpak jeugdwerkloosheid en van de inzet van de middelen. Daarna doen we in hoofdstuk 3 verslag van de literatuurstudie, door een aantal verschillende interventies te beschrijven en in te gaan op de bekende succesfactoren en randvoorwaarden voor samenwerking in de arbeidsmarktregio's. Daarnaast gaan we in op de ervaringen met ondersteuning van jongeren van school naar werk. In hoofdstuk 4 beschrijven we de samenwerking in de regio's. Hierbij maken we gebruik van de bevindingen uit de verkennende interviews met regiocoördinatoren en de casestudies. In hoofdstuk 5 bespreken we de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie bij het traject van school naar werk vanuit het perspectief van de regiocoördinatoren. Vervolgens presenteren we de belangrijkste lessen voor deze ondersteuning die we uit de cases kunnen halen in hoofdstuk 6. We sluiten de rapportage af met conclusies en aanbevelingen (hoofdstuk 7) en enkele bijlagen.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Aanpak jeugdwerk- loosheid

2 Aanpak jeugdwerkloosheid

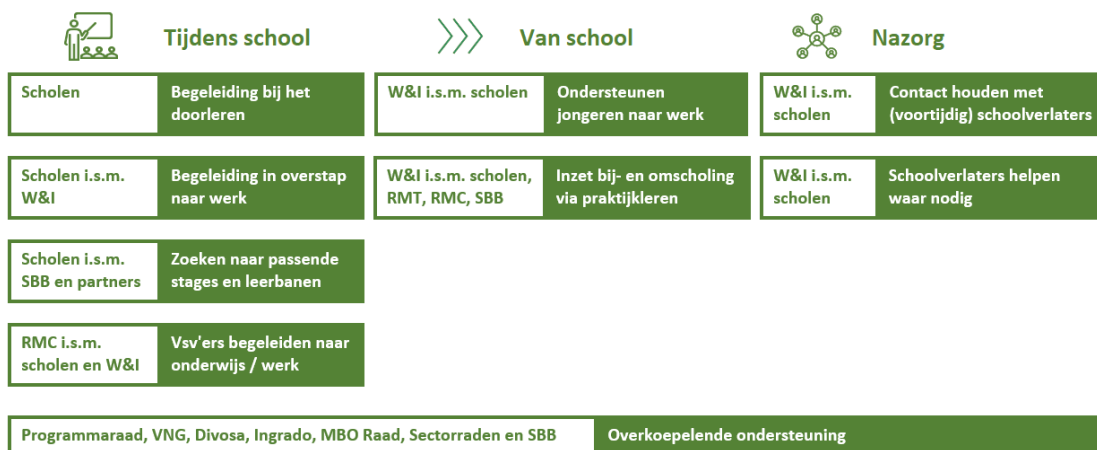
Om schoolverlaters in een kwetsbare positie een duwtje in de rug te geven richting vervolgopleiding en werk, worden zij extra ondersteund door hun scholen en gemeenten. Onderwijs en gemeenten krijgen hiervoor extra middelen. In dit hoofdstuk vatten we de aanpak jeugdwerkloosheid kort samen en gaan we beknopt in op de besteding van de middelen.

2.1 Aanpak jeugdwerkloosheid

Als onderdeel van het steun- en herstelpakket kondigde het kabinet op 28 augustus 2020 een aanvullend sociaal pakket aan. Het doel hiervan is om mensen die in onzekerheid verkeren door de coronacrisis, passende begeleiding te bieden bij het zoeken naar nieuw werk en inkomen. Een van de bouwstenen van het sociaal pakket is de bestrijding van jeugdwerkloosheid. Jongeren worden immers harder geraakt door het plotselinge verlies in werkgelegenheid in bepaalde sectoren, zoals de horeca. Naast een generieke component voor de regionale aanpak jeugdwerkloosheid zijn er specifieke middelen vrijgemaakt om schoolverlaters met een grotere kans op werkloosheid naar werk of (vervolg)onderwijs te begeleiden. Deze middelen gaan naar onderwijs (vso, praktijkonderwijs en mbo) en gemeenten (afdelingen Werk en Inkomen, Regionale Meld- en Coördinatiepunten (RMC's)), die hier vanuit verschillende maatregelen gezamenlijk op inzetten.

De maatregelen uit het sociaal pakket zijn erop gericht om een sluitende aanpak te realiseren voor schoolverlaters in een kwetsbare positie die moeilijk aan het werk kunnen komen.⁴ Hiervoor is nauwe samenwerking vereist tussen onderwijs en gemeenten. De maatregelen zijn onderverdeeld in drie fases, van de schoolloopbaan tot de nazorgperiode, zoals hieronder weergegeven in figuur 2.1. De grenzen tussen de verschillende fasen zijn overigens niet absoluut, zo begint nazorg vaak al op school.

Figuur 2.2 Maatregelen voor ondersteunen schoolverlaters⁵

De doelgroep van de maatregelen zijn schoolverlaters met een grotere kans op werkloosheid:

- jongeren zonder startkwalificatie uit het voortgezet speciaal onderwijs (vso) of praktijkonderwijs (pro) en voortijdig schoolverlaters (vsv'ers);
- mbo'ers (van mbo Entree en niveau 2) met een moeizame start op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld omdat hun opleidingsrichting minder kansen biedt op de regionale arbeidsmarkt of omdat ze een migratieachtergrond hebben.

De problematiek van deze schoolverlaters in een kwetsbare positie is niet nieuw. Gemeenten en scholen zetten zich al jaren in om hen te helpen bij de overstap van school naar werk of een vervolgopleiding.

⁴ Zie de aanbevelingen uit het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt (IBO JMAA, ministerie van Financiën, 2019).

⁵ RMT staat voor Regionaal Mobiliteitsteam (zie <https://www.hoewerktnederland.nl/onderwerpen/hulp-in-de-buurt-de-regionale-mobiliteitsteams>).

Uit recent onderzoek hiernaar zijn vele lessen te trekken over welke interventies mogelijk zijn, wat hierin werkzame elementen zijn en waar knelpunten spelen. In hoofdstuk 3 van deze rapportage werken we dit verder uit. Eerst gaan we, op basis van gesprekken met regiocoördinatoren, kort in op de besteding van de middelen.

2.2 De besteding van de middelen

Generieke middelen naast specifieke middelen

De generieke rijksmiddelen voor het begeleiden van schoolverlaters met een grote kans op werkloosheid zijn via een decentralisatie-uitkering verspreid onder de centrumgemeenten. Dit betekent dat de regio's vrij zijn om de middelen naar eigen inzicht te besteden en dat hierover geen verantwoording afgelegd hoeft te worden naar het Rijk. Verantwoording over de besteding van de middelen loopt via de gemeenteraden. Hoewel hier geen verplichting toe was, zijn de regio's door het Rijk aangemoedigd om op regionaal niveau in overleg te gaan over de besteding van de middelen en hiervoor een plan van aanpak op te stellen.⁶

Mbo-scholen kunnen via de subsidieregeling Nazorg aanspraak maken op extra middelen om nazorg te bieden aan gediplomeerde schoolverlaters met een grote kans op werkloosheid.⁷ De verantwoording over de subsidie is gebaseerd op een inspanningsverplichting; de instellingen moeten inzichtelijk maken hoeveel jongeren bereikt zijn, welke inspanningen geleverd zijn om het in de aanvraag vermelde aantal te bereiken en hoe is samengewerkt met de betrokken partners. Deze regeling volgt op de subsidieregeling Extra begeleiding en Nazorg waarmee in de jaren 2021 en 2022 middelen aan het mbo beschikbaar werden gesteld voor extra ondersteuning.⁸

Vso- en pro-scholen hebben in 2021 één miljoen extra ontvangen als impuls om aandacht te besteden aan het bestrijden van jeugdwerkloosheid, onder andere via het stimuleren van doorleren, de inzet van stages en het bieden van nazorg om tijdelijke banen om te zetten in duurzaam werk. De verantwoording over deze middelen gaat via de reguliere verantwoording (jaarverslaglegging van de scholen).

Ten slotte hebben ook RMC's extra middelen ontvangen vanuit het Rijk via een specifieke uitkering, met als doel om hun RMC-functie te versterken. Het gaat zowel om het in beeld brengen van nieuwe als oude vsv'ers en het begeleiden naar onderwijs en/of werk.

Inzet voor een brede doelgroep jongeren in een kwetsbare positie

In de meeste regio's hebben voor de bepaling waaraan de gemeentelijke middelen besteed worden meerdere overleggen plaatsgevonden tussen verantwoordelijken op beleidsniveau, veelal onder regie van de centrumgemeente (specifiek de regionale coördinator jeugdwerkloosheid). De uitkomsten van deze overleggen zijn vervolgens vastgelegd in een plan van aanpak. Daarnaast zijn er ook enkele regio's waar de middelen simpelweg verdeeld zijn over de verschillende gemeenten, en daar naar eigen inzicht besteed worden om de aanpak te versterken. De regio's kiezen over het algemeen voor een brede insteek. Veelal wordt verwezen naar de doelgroep jongeren in een kwetsbare positie in brede zin, waarmee men verwijst naar jongeren die langs de kant staan of moeite hebben met de overgang van school naar werk. Een aantal regio's concretiseert dit door een aantal specifieke doelgroepen te benoemen, maar blijft daarin nog altijd vrij breed.

“De doelgroep is in het plan van aanpak afgebakend tot scholieren die dreigen uit te vallen of al zijn uitgevallen, vso-/pro-leerlingen, schoolverlaters uit het mbo, studenten mbo 3 en 4, WW-jongeren, arbeidsbeperkte en niet-uitkeringsgerechtigde jongeren.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

⁶ Dit kwam aan bod in de Kamerbrief van 30 november 2020 'Voortgang uitwerking aanvullend sociaal pakket' en is ook bij de publicatie van de decentralisatie-uitkering genoemd door het Rijk.

⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0045803/2022-11-30>

⁸ Voor de extra begeleiding zijn sinds voorjaar 2022 middelen toegevoegd aan de besteding van mbo-instellingen op niveau 2.

Sommige andere regio's kiezen voor een specifiekere afbakening, bijvoorbeeld door binnen het mbo specifiek de doelgroep mbo Entree te noemen. De doelgroep leerlingen van het vso en pro wordt vrijwel altijd door de coördinatoren genoemd als belangrijke groep voor de besteding van de middelen.

De veelal brede afbakening van de doelgroep sluit aan bij de overtuiging van de regiocoördinatoren (en andere betrokkenen) dat de groep 'jongeren in een kwetsbare positie' zich niet makkelijk laat afbakenen. Kwetsbaarheid zien zij als een breed begrip dat onder alle jongeren kan voorkomen, en derhalve niet beperkt is tot bepaalde categorieën zoals mbo Entree, jongeren zonder startkwalificatie of jongeren met een opleiding waarmee ze geen aansluiting vinden op de regionale arbeidsmarkt. Dit vormt voor meerdere coördinatoren een kritiekpunt in de richting van de ministeries van SZW en OCW, die in hun ogen te veel in 'hokjes' denken. Liever zouden zij zien dat middelen en initiatieven niet beperkt zouden zijn tot jongeren in bepaalde categorieën, zodat zij de brede doelgroep kunnen bedienen. Juist voor de jongeren die duidelijk tot een van deze categorieën behoren, zijn er immers al veel ondersteuningsmogelijkheden beschikbaar, zo stelt een regiocoördinator.

"In mijn optiek is er juist voor jongeren in een kwetsbare positie al veel. Binnen het vso/pro is er bijvoorbeeld veel aandacht voor de sluitende aanpak in samenwerking met gemeenten, en er worden ook richting mbo 2/3 initiatieven genomen. Je bent als jongere juist eerder 'de pineut' als je niet in dat 'kwetsbare hokje' valt. Terwijl ook jongeren met een mbo 4-/hbo- of wo-diploma niet in staat kunnen zijn om de stap naar de arbeidsmarkt te maken. Opleidingsniveau is maar één variabele, waarom zou je het ondersteuningsaanbod daar zo sterk van laten afhangen?"

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Versterken en verbreden van ondersteuningsaanbod

Veel van de activiteiten uit de plannen van aanpak kunnen samengevat worden als het versterken, doorontwikkelen en verbreden van bestaande activiteiten. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het verbreden van de toepassing van de 'route arbeid' van het vso/pro naar mbo-Entree-niveau, of aan het aanbieden van dienstverlening aan jongeren die er eerder nog geen gebruik van konden maken.

Daarnaast zien we dat de middelen regelmatig gebruikt worden voor het ontwikkelen van nieuwe dienstverlening. Zo zijn er meerdere regio's waar de rijksmiddelen zijn behandeld als een soort 'subsidiepot' waar partijen in de regio's projectvoorstellen voor konden indienen.

"Voor het opstellen van het plan van aanpak zijn alle initiatieven uitgenodigd om met een actiepoint te komen om jongeren naar werk of school te begeleiden. Dit hebben ze gepitcht aan het clusteroverleg: wat doen we, wat proberen we te bereiken en hoeveel kost het?"

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

2.3 Samenvattend

Met de aanpak jeugdwerkloosheid wil de overheid jongeren in een kwetsbare positie steunen bij de overgang van school naar werk. Gemeenten en onderwijsinstellingen hebben middelen ontvangen om deze ondersteuning aan te kunnen bieden. De ondersteuning kan worden ingezet tijdens school, tijdens de overgang van school naar vervolgonderwijs of werk, of nadat de jongere van school af is gegaan (nazorg). Hierbij kunnen gemeenten en onderwijsinstellingen de middelen naar eigen inzicht inzetten. Volgens regiocoördinatoren wordt de doelgroep, jongeren in een kwetsbare positie, waarvoor de middelen worden benut over het algemeen vrij breed opgevat. De middelen worden ingezet om bestaande initiatieven verder uit te bouwen, maar ook om nieuwe interventies te ontwikkelen.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Inzichten uit de literatuur

3

3 Inzichten uit de literatuur

In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste inzichten uit de literatuur met betrekking tot de aanpak van jeugdwerkloosheid.⁹ De eerste paragraaf biedt een overzicht van interventies gericht op het tegengaan van jeugdwerkloosheid. Het gaat om interventies die het afgelopen decennium zijn ingezet en dus al van voor de aanpak jeugdwerkloosheid dateren. In de tweede paragraaf gaan we in op de succesfactoren en randvoorwaarden voor samenwerking tussen de professionals en ervaringen bij de ondersteuning tijdens school, bij de overgang naar vervolgonderwijs of werk en na de overgang (nazorg). We sluiten het hoofdstuk af met een samenvattende conclusie.

3.1 Interventies

Hieronder geven we een beknopt overzicht van de interventies. Vervolgens gaan we in op opvallende kenmerken van deze interventies. In bijlage 2 is een tabel opgenomen met een iets uitgebreidere beschrijving van de genoemde interventies, inclusief resultaten, effecten of bewijskracht en (mogelijk) werkzame mechanismen.

Overzicht van interventies

In de tabellen hieronder is een aantal interventies opgenomen, gericht op het tegengaan van jeugdwerkloosheid. Hierbij maken we onderscheid tussen twee typen interventies:

- interventies die tijdens de schoolloopbaan starten en eventueel doorlopen na uitstroom (zie tabel 3.1);
- interventies die na afloop van de schoolloopbaan starten, voor (voortijdige) schoolverlaters (tabel 3.2).

Per interventie geven we beknopt weer voor welke doelgroep de interventie wordt ingezet, welke doelstelling men met de interventie nastreeft en uit welke onderdelen de interventie bestaat.

Tabel 3.1 Interventies tijdens de schoolloopbaan

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Onderdelen
Boris brengt je bij een baan	Vso/pro met uitstroomprofiel werk	Leerling naar een passende baan leiden	- Loopbaanoriëntatie - Maatwerktraject: leerwerktraject met certificering - Plaatsing bij leerbedrijf
Bridge	Po, vmbo en mbo	Arbeidsmarktkansen in de toekomst vergroten	- Loopbaanoriëntatie en begeleiding - Versterken van loopbaancompetenties
Mbo & Arbeidsmarkt	Entree	Arbeidsmarktkansen vergroten	- Groepslessen - Individuele begeleiding - Maatwerk - Nazorg van 3 jaar
KIX	Migranten en klasgenoten in vmbo of mbo	Aansluiting op arbeidsmarkt verbeteren	- Trainingen - Bedrijfsbezoeken
Ouders en loopbaankeuzes	Laatste jaar vmbo en eerste jaar mbo	Ouderbetrokkenheid vergroten	- Samen met ouders LOB-opdrachten maken - Maatwerk
Soepelere overgang naar werk	Verschilt per regio, vaak Entree en/of niveau 2	Kans op duurzame participatie vergroten	- Twee jaar begeleiding na afronding opleiding
Transitieroute	Mbo niveau 2-4	Mbo-diploma behalen en werk behouden	- Transitieplan opstellen - Maatwerkroute - Individuele begeleiding
2GetThere	16 t/m 26	Terugleiden naar school en/of werk	- Opleiden tot jongerencoach - Individuele begeleiding

⁹ Voor de literatuurlijst zie bijlage 3.

Tabel 3.2 Interventies voor (voortijdige) schoolverlaters

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Onderdelen
Aanpak Drechtsteden	Kwetsbare (voortijdige) schoolverlaters uit vso/pro en Entree	Begeleiden naar vorm van werk	- Bemiddeling naar dagbesteding of werkplek
De Navigator	Schoolverlaters met een beperking die willen werken	Begeleiden naar duurzaam werk	- Dienstverlening op verschillende leefgebieden - Tot 27e in beeld
Een Nieuw Perspectief	18 t/m 27 die begeleiding nodig hebben	Participatie in maatschappij en/of arbeidsmarkt bevorderen	- Groepsworkshops - Individuele begeleiding
Heilige Boontjes	17 t/m 27 zonder Arbeidsvaardigheden	Voorbereiden op de arbeidsmarkt	- Persoonlijk ontwikkelingsplan - Leerwerktraject
Jongeren aan Zet	Zorgwekkende zorgmijders van 18 t/m 27	Begeleiden naar opleiding en/of werk en zelfredzaamheid	- Individueel plan - Onder begeleiding aan doelstellingen werken
Learn2Work	16 t/m 24 zonder diploma, werk of opleiding	Begeleiden naar werk en/of school	- Trainingen - Werken in de wijk - Leerbegeleiding - Stage - Inzet jobcoach
Praktijkleren met de praktijkverklaring	Mensen voor wie mbo-diploma (nu) niet haalbaar is	In de praktijk geleerde werkzaamheden inzichtelijk maken	- Deel mbo-opleiding binnen bedrijf volgen onder begeleiding - Certificering - Maatwerk
Project JA	18 t/m 27 met Bijstandsuitkering	Begeleiden naar school en/of werk	- Trajectplan - Maatwerk: trainingen, stage- en/of zorgtraject
Tops4Jobs	16 t/m 27 binnen een risicogroep	Activering van kwetsbare werkloze jongeren	- Trainingen - Individuele begeleiding - Werken aan eigen eindproduct
ZOWh@t	Vooraf schoolverlaters van vso/pro zonder werk	Efficiënt naar (vorm van) werk begeleiden	- Jongere in casuoverleg bespreken - Passende werkplek - Ondersteuning WSP

Kenmerken van de interventies

Hieronder bespreken we de belangrijkste kenmerken van de bovenstaande interventies, waaronder de doelgroep, doelstelling, de onderdelen en werkzame factoren en tot slot de resultaten en effecten van de interventies.

Doelgroep

De doelgroepen van interventies die tijdens de schoolloopbaan starten, zijn over het algemeen vrij breed. In de meeste gevallen zijn deze interventies beschikbaar voor alle leerlingen van vso/pro of studenten van mbo, of alle leerlingen en studenten met een ondersteuningsbehoefte. De doelgroepen van interventies die na afloop van de schoolloopbaan starten variëren. Hierbij zijn sommige interventies bedoeld voor alle schoolverlaters in een kwetsbare positie en is er bij andere sprake van een gerichtere doelgroep, zoals jongeren zonder arbeidsvaardigheden.

Doelstelling

De bovenstaande interventies zijn allemaal gericht op het tegengaan van jeugdwerkloosheid. Er zijn echter kleine onderlinge verschillen in de doelstellingen van de interventies. Zo zijn sommige interventies enkel gericht op het toeleiden naar werk. Andere interventies focussen zowel op de begeleiding naar werk als een opleiding, afhankelijk van de situatie van de jongere. Tot slot hanteert een deel van de interventies een vrije brede doelstelling, zoals het vergroten van arbeidsmarktkansen of het voorbereiden op de arbeidsmarkt. Deze interventies lijken voornamelijk te focussen op het verbeteren van de (arbeids)vaardigheden, zodat de jongeren zelf in staat zijn om werk te vinden.

Onderdelen en werkzame factoren

Een aantal onderdelen komt terug in verschillende interventies en kunnen daarom gekenmerkt worden als (mogelijk) werkzaam element in de aanpak van jeugdwerkloosheid:

- **Individuele begeleiding** komt in een groot deel van de bovenstaande interventies terug. Vaak ondersteunt een coach de jongere bij het opstellen van een ontwikkelingsplan of het vinden en behouden van passend werk.
- **Werkervaring opdoen** komt eveneens terug bij veel interventies, in de vorm van een stage, leerwerktraject en/of plaatsing bij een leerbedrijf.
- **Trainen van (loopbaan)competenties**: een aantal interventies beoogt de arbeidsmarktkansen van de deelnemers te vergroten door (loopbaan)competenties te trainen. Dit kunnen gerichte arbeidsvaardigheden zijn, zoals solliciteren of arbeidsritme, maar ook algemenere vaardigheden, zoals communicatie of zelfredzaamheid.
- **Loopbaanoriëntatie**: enkele interventies zetten in op loopbaanoriëntatie. Hierbij maken jongeren in trainingen of individuele gesprekken kennis met de verschillende mogelijkheden op de arbeidsmarkt en brengen ze onder begeleiding hun mogelijkheden en wensen in kaart. Dit onderdeel komt vaker voor bij interventies die tijdens de schoolloopbaan starten.
- **Maatwerk**: bij een aantal interventies wordt expliciet benoemd dat het mogelijk is om maatwerk te leveren. Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat op basis van de mogelijkheden en wensen van de jongere een traject wordt ingericht, waarbij de jongere werkervaring opdoet op een passende werkplek en in de opleiding kennis opdoet over relevante werkprocessen.
- **Jongeren ontvangen een bewijs van wat ze geleerd hebben buiten een traditionele opleiding**: bij twee van de interventies (Boris en Praktijkleren met praktijkverklaring) ontvangen de deelnemers na afloop van de interventie een verklaring waarin beschreven wordt welke werkprocessen de deelnemers hebben geleerd tijdens het leerwerktraject.
- **Nazorg**: ten slotte biedt een aantal interventies een vorm van nazorg aan, waarbij de begeleider contact houdt met de jongere zodra deze is uitgestroomd naar een vervolgopleiding of werk. Het 'Doorstroomprogramma van de Alliantie Mbo & Arbeidsmarkt' (in tabel 3.1 als Mbo & Arbeidsmarkt) biedt nazorg aan tot drie jaar om de jongeren te motiveren om de stappen te blijven volgen. Andere projecten, zoals bijvoorbeeld Soepelere overgang naar werk, bieden een traject aan dat tot twee jaar na afronding van de opleiding loopt.

Resultaten en effecten

In de tabellen in bijlage 2 zijn de resultaten en effecten opgenomen van iedere interventie, voor zover deze bekend zijn. Veel van de interventies rapporteren resultaatcijfers in termen van uitstroom naar werk of een vervolgopleiding, en zijn hier positief over. De resultaten zijn onderling echter lastig vergelijkbaar door verschillen in de precieze doelgroep en daarnaast wordt doorgaans geen gebruik gemaakt van een controlegroep. Verder zijn bij weinig interventies effecten op de lange termijn bekend, bijvoorbeeld of de uitstroom duurzaam is. Ook is slechts bij één interventie een kosten-batenanalyse uitgevoerd. Daarom kunnen we op basis van de beschikbare informatie geen uitspraken doen in termen van meer of minder effectieve interventies, noch van bewezen effectieve interventies.

3.2 Succesfactoren en randvoorwaarden voor samenwerking tussen professionals

Bij het tegengaan van jeugdwerkloosheid speelt regionale samenwerking een cruciale rol. Zo zijn de arbeidsmarkt, UWV en onderwijs regionaal ingedeeld en heeft niet iedere gemeente de capaciteit om zelf de aanpak van jeugdwerkloosheid voldoende vorm te geven (Engelen, Peels, Bokdam, & Kooij, 2017; ISZW, 2018). Daarnaast is het noodzakelijk dat deze samenwerking domeinoverstijgend is, waarbij onderwijs, zorg, re-integratie en arbeidsmarkt met elkaar samenwerken (Engelen et al., 2017).

De mate waarin er sprake is van regionale samenwerking verschilt sterk per arbeidsmarktregio (ISZW, 2018). In deze paragraaf gaan we in op de succesfactoren en randvoorwaarden voor succesvolle regionale samenwerking. Dit baseren we deels op eerder onderzoek van Regioplan naar de regionale samenwerking bij de arbeidstoeleiding van jongeren in een kwetsbare positie (2015), aangevuld met recente wetenschappelijke inzichten. Waar mogelijk lichten we de werkzame elementen toe aan de hand van de

interventies die in tabel 3.1 zijn opgenomen. De succesfactoren die uit de literatuur naar voren komen overlappen maar deels met de succesfactoren die uit onze interviews met regiocoördinatoren naar voren komen (zie hoofdstuk 4). Dit komt mede doordat het voorliggende onderzoek primair gaat over samenwerking op uitvoeringsniveau, en in mindere mate over netwerksamenwerking op beleidsniveau.

Succesfactoren

Consensus over de doelstellingen

Een succesfactor voor goede samenwerking is consensus over de doelstellingen van het netwerk (Bleeker et al., 2015). Om dit te bewerkstelligen is het belangrijk om alle partners in een zo vroeg mogelijk stadium te betrekken (Franken & Mateman, 2019) en de belangen van alle partijen mee te nemen en deze af te wegen tegen het belang van de keten (Bakker, Distelbrink, Pels, Los, 2013). In het onderstaande praktijkvoorbeeld wordt geïllustreerd hoe belangrijk het is om de belangen van alle betrokken partijen mee te nemen.

Belangen van alle partijen meenemen: Jongeren aan Zet

Bij het project Jongeren aan Zet (JaZ) werd vanaf het begin ingezet op een gedeelde visie tussen de drie uitvoerende partijen (MEE-Groningen, Subrosa en Molendrift). Deze partijen stonden vanaf de start achter het plan van aanpak en hadden daarmee een gedeeld belang, namelijk het toeleiden van jongeren naar zelfstandigheid, een opleiding en/of werk. Tijdens de werving van deelnemers bleek echter dat het belang van de gemeente onvoldoende was meegenomen bij het opzetten van de interventie. Medewerkers van de gemeente zagen namelijk niet de meerwaarde van het project in, aangezien er al verschillende projecten bestonden voor de oorspronkelijke doelgroep van JaZ. Om deze reden werd de doelgroep van JaZ tijdens de startfase gewijzigd naar gelang de behoefte van de gemeente, namelijk inzetten op jongeren met meervoudige problematiek die vaak al meerdere trajecten hadden doorlopen zonder succes. Dit leidde ertoe dat binnen enkele weken voldoende deelnemers geworven waren voor het project (Boelhouwer et al., 2019).

Heldere afspraken over taakverdeling en verantwoordelijkheid

Gerelateerd aan het punt hierboven moeten betrokken partijen heldere afspraken maken over de taakverdeling en ieders verantwoordelijkheden (Bleeker et al., 2015; Frank & Mateman, 2019). Het is belangrijk om in een zo vroeg mogelijk stadium van de samenwerking afspraken te maken over welke partij inzet levert, hoe deze inzet eruit zal zien en wanneer deze inzet vereist is. Als partners namelijk pas betrokken worden op het moment dat zij inzet moeten leveren, kan dit vertraging opleveren, wat de kans op afbreukrisico in het contact met de jongere vergroot (Messing & Valkestijn, 2014). Hieronder is een praktijkvoorbeeld opgenomen van een interventie waarbij het maken van heldere afspraken bepalend is voor het succes.

Heldere afspraken: K!X

De pilots van K!X zijn uitgevoerd door docenten op de deelnemende scholen. Deze zogeheten K!X-coördinatoren begeleiden de jongeren bij het organiseren van activiteiten binnen het project. In de procesevaluatie gaven de coördinatoren aan dat het noodzakelijk is voor de uitvoering om voldoende draagvlak en financiële ruimte te hebben binnen de school. Duidelijke afspraken over de inzet van mensen en middelen en de mogelijkheid om docenten te professionaliseren zijn daarom bepalend voor het succes van K!X (Hanzen, 2015).

Samenwerking tussen verschillende disciplines

Zoals eerder genoemd is, speelt de overgang van school naar werk op meerdere leefgebieden (De Haas & Linders, 2015). De VNG noemt als belangrijke leefgebieden hulpverlening, wonen, financiën, school en werk. Om deze reden is het van belang dat er bij de arbeidstoeleiding van jongeren in een kwetsbare positie sprake is van samenwerking tussen meerdere disciplines (Bleeker et al., 2015; NJI & ECBO, 2021). Zo kan het betrekken van werkgevers leiden tot minder negatieve beeldvorming over de doelgroep en kunnen jongeren makkelijker binnenkomen bij werkgevers (Franken & Mateman, 2019). Om het belang van het betrekken van werkgevers te illustreren, is het onderstaande praktijkvoorbeeld opgenomen.

Betrekken van werkgevers: Boris brengt je bij een baan

Een van de uitgangspunten bij de Boris-aanpak is het betrekken van werkgevers van erkende leerbedrijven. Samen met de werkgever wordt voor een leerling uit het vso-/pro-onderwijs een maatwerktraject afgestemd op basis van diens mogelijkheden en wensen. Vervolgens volgt de jongere een leerwerktraject bij het leerbedrijf. Op deze manier kunnen jongeren werkervaring opdoen en aan de werkgevers laten zien over welke capaciteiten ze beschikken. Aan het eind van dit traject ontvangt de leerling een praktijkverklaring op basis van de geleerde werkprocessen. Deze praktijkverklaring is een door de betreffende branche erkend certificaat dat door SBB wordt verstrekt (Eimers et al., 2016).

Continuïteit van de dienstverlening

De overgang van school naar werk is een proces, dat begint op school en doorloopt in werk (Nji & ECBO, 2021). Hierbij is het van belang van de er sprake is van continue dienstverlening. Hoe meer schakelmomenten er zijn in de dienstverlening, des te groter wordt de kans op afbreuk (Messing & Valkestijn, 2014). Bleeker et al. (2015) identificeerden enkele elementen die van belang zijn om de continuïteit van de dienstverlening te waarborgen, die door andere wetenschappelijke literatuur ondersteund worden:

- **Warme overdracht:** het delen van informatie over de jongere vermindert de kans dat deze uit beeld raakt gedurende het proces (Baan & Zwaveling, 2017). Warme overdracht wordt ten eerste sterk gewaardeerd door klantmanagers, omdat zij zo sneller een beeld krijgen van de jongere, en daarnaast vinden jongeren dit vaak ook een prettige werkwijze (Bannink & Bosselaar, 2017).
- Een **vaste contactpersoon** voor de jongere verbetert ook de continuïteit van de dienstverlening. In enkele interventies gericht op de arbeidstoeleiding van jongeren in een kwetsbare positie wordt inderdaad specifiek ingezet op vaste contactpersonen (zie o.a. de Transitieroute en Project JA).
- **Intensieve begeleiding** vanuit de school: een bevorderende factor voor succesvolle arbeidstoeleiding is dat de vertrouwensband die is opgezet tijdens de opleiding wordt doorgezet in latere fases (Messing & Valkestijn, 2014).
- **Nazorg:** het behouden van werk is minstens even belangrijk als het toeleiden naar werk (Smit et al., 2014). Nazorg kan inhouden dat docenten of begeleiders contact blijven houden met de jongeren of dat jobcoaching op de werkvloer wordt aangeboden.

In het onderstaande praktijkvoorbeeld staat de continuïteit van de dienstverlening centraal.

Continuïteit van de begeleiding: De Transitieroute

De Transitieroute beoogt een doorlopende overgang van opleiding naar werk te realiseren. Het project is gebaseerd op het uitgangspunt dat de overgang naar werk geen overgangsmoment, maar een transitiefase is. Zo is het voor een succesvolle overgang ook belangrijk dat een student voldoende voorbereid is op een stage en dat de stageperiode de student voorbereidt op werk. Bij de Transitieroute maken de student, mbo-opleiding, gemeente en het leerbedrijf een jaar voor het einde van de opleiding een Transitieplan. Hierin worden afspraken opgesteld over onderwijs, stage, begeleiding en ondersteuning, en zijn de rollen van alle partijen vastgelegd. De student volgt vervolgens een maatwerkroute aangepast op de individuele capaciteiten, ambities en ondersteuningsbehoefte. In dit traject fungeert de studieloopbaanbegeleider als contactpersoon voor de jongere (Eimers & Raaijman, 2018).

Contact en communicatie

Voor succesvolle samenwerking is het essentieel dat partijen voldoende contact met elkaar onderhouden en met elkaar communiceren. Zo is het belangrijk dat er periodieke overleggen zijn, partners frequent contact met elkaar hebben en weten hoe en met wie ze contact kunnen opnemen (Bakker et al., 2013; Bleeker et al., 2015; Inspectie SZW, 2013). Indien mogelijk is fysieke nabijheid ook bevorderend voor de samenwerking, bijvoorbeeld door kantoorpanden te delen of elkaar tegen te komen (Bakker et al., 2013; Franken & Mateman, 2019). In het praktijkvoorbeeld hieronder is een interventie opgenomen waarin het organiseren van periodieke overleggen kenmerkend is voor de aanpak.

Periodieke overleggen: Aanpak in de regio Drechtsteden door de SDD

In de regio Drechtsteden wordt ingezet op vroegtijdige dienstverlening. Om dit te bewerkstelligen, worden jongeren maximaal een halfjaar voordat zij uitstromen vanuit het onderwijs (vso, pro en Entree-opleiding) besproken in uitstroomoverleggen. Bij deze overleggen zijn de SDD, UWV en de stagecoördinator aanwezig. Samen wordt gekeken wat de mogelijkheden zijn voor deze leerling, bijvoorbeeld dienstverlening van de SDD. In sommige gevallen blijkt echter de UWV-route beter te passen en wordt daarop ingezet.

Betrokkenheid van meerdere niveaus

Om het netwerk succesvol te laten functioneren, moeten verschillende hiërarchische niveaus binnen de betrokken organisaties aansluiten (Bleeker et al., 2015; Eimer et al., 2021). Bleeker et al. (2015) onderscheiden hierbij drie niveaus, namelijk beleid, management en uitvoering. In een literatuurstudie naar succesvolle aanpakken voor mbo-studenten in kwetsbare posities (2021) onderscheiden het NJi en ECBO drie vergelijkbare niveaus:

1. **Uitvoerend niveau:** docenten en begeleiders faciliteren het leerproces van de student.
2. **Tactisch:** de organisatie faciliteert het uitvoerende proces.
3. **Strategisch:** beleid, strategie en visie worden bepaald door gemeente, schoolbestuur, samenwerkingsverband.

Het belang van het betrekken van meerdere niveaus wordt geïllustreerd in het onderstaande praktijkvoorbeeld.

Betrokkenheid van meerdere niveaus: Praktijkleren met praktijkverklaring

Voor de werving van deelnemers waren de uitvoerders van de pilots van Praktijkleren met praktijkverklaring afhankelijk van uitvoerende professionals van UWV en de gemeente (jobcoaches, werkconsulenten, klantmanagers, accountmanagers). In de praktijk is deze werving echter nauwelijks van de grond gekomen. Dit lijkt met name te komen doordat deze professionals deels onvoldoende bekend waren met het project en bovendien niet de meerwaarde van het project inzien. Voorlichting en informatievoorziening bleken niet voldoende te zijn om de professionals te bereiken en te motiveren. Het actief benaderen en betrekken van de professionals leek beter te werken, maar in het vervolg van Praktijkleren met praktijkverklaring zal men verder inzetten op het bereiken en motiveren van de uitvoerende professionals (Eimers et al., 2021).

Coördinatie

Ten slotte is het bevorderend voor de samenwerking als de regierol bij één partij is belegd (Baan & Zwaveling, 2017; Bleeker et al., 2015). In de pilot van Soepelere overgang naar werk was duidelijkheid in de regio een van de succesfactoren voor de uitvoering van het project, zie het onderstaande praktijkvoorbeeld.

Coördinatie: Soepelere overgang naar werk

Voor de pilots van Soepelere overgang naar werk verschilde het per regio welke partij de regio voerde over de uitvoering. Zo werd de pilot binnen de regio Groot-Amsterdam getrokken door de gemeente. Hierbij werden jongerenadviseurs vanuit de gemeente beschikbaar gesteld aan de mbo-scholen, die jongeren kunnen ondersteunen met het beschikbare aanbod van de RMC's. In de regio Holland-Rijnland was mbo Rijnland de regievoerder, waarbij jongeren die uitstromen bij een leerwerkbedrijf twee jaar lang begeleiding konden krijgen van een jobcoach. In de praktijk bleek het zowel werkbaar als de gemeente het project trok als wanneer de roc's leidend waren. Wel moet het duidelijk zijn welke partij de regio voert. Daarnaast waren alle regio's het erover eens dat regionale inbedding een succesfactor is voor het project. Bij de regionale inbedding is de gemeente voornamelijk aan zet (Raaijman et al., 2021).

Waar in het bovenstaande praktijkvoorbeeld de coördinatie in handen is van respectievelijk een gemeente en een school, kan het voordelen hebben om de coördinatie te beleggen bij een onafhankelijke en neutrale persoon die in contact staat met de verschillende partijen.¹⁰

Legitimiteit en vertrouwen

Een andere succesfactor die werd aangedragen door Bleeker et al. (2015) is legitimiteit en vertrouwen, oftewel dat alle partijen het belang van het netwerk en de doelstellingen onderschrijven en erop vertrouwen dat de andere netwerkpartijen hun taken met betrekking tot de arbeidstoeleiding adequaat uitvoeren. Ook uit ander onderzoek komt naar voren dat voor het begeleiden van risicojongeren een gemeenschappelijk gevoel van urgentie nodig is, evenals onderling vertrouwen en een perceptie van onderlinge afhankelijkheid (Bakker et al., 2013). Het belang van legitimiteit en vertrouwen werd echter niet expliciet benoemd in de beschrijvingen of evaluaties van de interventies. Het zou dus kunnen dat het belang van dit element in mindere mate wordt herkend door partijen die betrokken zijn bij de aanpak van jeugdwerkloosheid.

Stabiliteit en flexibiliteit

Ten slotte is de balans tussen stabiliteit en flexibiliteit een succesfactor voor regionale samenwerking in de arbeidstoeleiding van jongeren in een kwetsbare positie (Bleeker et al., 2015). Netwerkpartijen die een centrale rol hebben binnen het netwerk moeten zich ook voor langere tijd committeren. Het kost namelijk tijd om de samenwerkingsrelaties tussen betrokken partijen op te bouwen (Deen et al., 2017; Eimers et al., 2021). Buiten deze kern van meest cruciale netwerkpartners is het juist belangrijk om flexibiliteit te waarborgen en ervoor te zorgen dat het mogelijk is om tot het netwerk toe te treden of het juist te verlaten (Bleeker et al., 2015). In geen van de beschrijvingen of evaluaties van de eerdergenoemde interventies werden echter stabiliteit en/of flexibiliteit als succesfactoren genoemd, dus ook dit element lijkt minder herkend te worden door betrokken partijen.

In reactie hierop wijzen verschillende leden van het praktijkpanel op de veranderlijkheid van het beleid op landelijk, regionaal en gemeentelijk niveau. Deze veranderlijkheid kan een bedreiging vormen voor een duurzame borging van de verworvenheden van de aanpak jeugdwerkloosheid.

Aanvullende randvoorwaarden voor regionale samenwerking

Ten slotte komen we in de literatuur nog enkele aanvullende randvoorwaarden voor succesvolle samenwerking tegen die we kort willen benoemen:

- **De jongeren zijn in beeld:** gemeenten ontvangen van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) een overzicht van jongeren die jonger zijn dan 23 jaar, geen startkwalificatie hebben, geen uitkering ontvangen én niet op school zitten.¹¹ Gemeenten kunnen deze jongeren actief benaderen en doen dat in de praktijk ook wel. Hoewel dit doorgaans door RMC's wordt uitgevoerd, is het aanbod van de gemeente niet louter gericht op terugleiding naar school, ook zorg of arbeidstoeleiding zijn mogelijke oplossingsrichtingen. Jongeren zonder startkwalificatie zijn dus goed in beeld. Ook jongeren die dreigen uit te vallen worden, als dat zich uit door verzuim en door de school wordt gemeld, benaderd door leerplicht, vaak al op de school. Jongeren die een uitkering aanvragen of ontvangen worden doorgaans al opgeroepen door de gemeente (Raaijmakers et al., 2022).
- **Voldoende tijd:** zoals eerder genoemd kost het tijd om samenwerkingsrelaties op te zetten (Deen et al., 2017; Eimers et al., 2021). Het is dus belangrijk om hier voldoende tijd voor uit te trekken.
- **Omvang diensten:** er moet voldoende capaciteit zijn bij de verschillende organisaties om jongeren op te vangen en er moeten voldoende instrumenten zijn om bij de arbeidstoeleiding in te zetten (Bleeker et al., 2015).
- **Kennis van de privacywetgeving:** zoals eerder benoemd is uitwisseling van informatie over de jongeren essentieel bij samenwerking. Hiervoor moeten partijen wel op de hoogte zijn van de privacywetgeving (Inspectie SZW, 2013).

¹⁰ "Het is vooral van belang dat deze rol wordt uitgedragen door een persoon die niet primair bij één domein betrokken is, zoals onderwijs of RMC, maar juist onafhankelijk is." (Gaag, van der, et al, 2018: 34-35).

¹¹ De RMC-functie wordt opgehoogd van 23 naar 27 jaar.

Verder moet de kanttekening geplaatst worden dat de arbeidsmarktregio's niet samenvallen met de RMC-regio's, van waaruit de aanpak van voortijdig schoolverlaten wordt gecoördineerd. Deze incongruentie tussen de regio's kan een drempel vormen bij de samenwerking tussen partijen.

3.3 Ervaringen met ondersteuning van jongeren van school naar werk

Tijdens de voorbereiding van het onderzoek hebben we in de literatuur gezocht naar ervaringen met ondersteuning van jongeren van school naar werk in de verschillende fasen. In deze paragraaf presenteren we de belangrijkste bevindingen hieruit. Een deel van de aspecten die in de bovenstaande paragrafen al zijn beschreven zijn opnieuw herkenbaar.

Tijdens school

Stages en loopbaanbegeleiding

Scholen zetten zich gedurende de schoolloopbaan in om jongeren zich te laten oriënteren op de arbeidsmarkt en op een vervolgopleiding. Een belangrijk middel hiervoor zijn stages, die jongeren een kans bieden om met een baan van school te gaan. Intensieve stagebegeleiding is een voorbeeld van een werkzaam element om deze overgang te bevorderen (Raaijman, Smeets & Eimers, 2021; Oostveen, Bouterse & Gorter, 2020). Er is echter, met name tijdens de pandemie, sprake van een tekort aan stages en leerbanen. Als gevolg van stagediscriminatie is het daarnaast lastiger voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond om een stage te vinden. Dit kan worden tegengegaan door de inzet van alternatieve vormen van werving en matching, zoals open hiring (Felten, Does & Buizer, 2021). Verder zetten scholen loopbaanbegeleiding in om de loopbaancompetenties van jongeren te bevorderen, wat kan leiden tot een verbeterd zelfbeeld en zelfvertrouwen en meer reflectie op loopbaankeuzes (Meijers, Kuijpers & Bakker, 2006, Kuijpers & Meijers, 2009b).¹²

Jongeren en loopbaanbegeleiding

Onderzoek naar hoe jongeren (vo, mbo en hbo) aankijken tegen loopbaanbegeleiding¹³ leert dat jongeren behoefte hebben aan loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) waarbij de invulling en inhoud is afgestemd op hun persoonlijke behoeften en op de fase van ontwikkeling waarin de jongere zit (*persoonlijke relevantie*). Jongeren waarderen een mentor of coach waarmee ze een persoonlijke band kunnen opbouwen en die met ze in gesprek gaat (*persoonlijk contact*). Jongeren zijn kritisch, ze vinden LOB te vaak saai en statisch en hebben er behoefte aan om zelf ervaringen op te doen in de praktijk (*levendige LOB*).

Aanpak van voortijdige uitval

Jongeren onder de 23 jaar die voortijdig uitvallen uit school komen in beeld bij het RMC.¹⁴ RMC-trajectbegeleiders werken samen met regionale partners waaronder scholen (mbo, vo, vso, pro) en gemeentelijke afdelingen W&I om deze jongeren weer naar studie of werk te krijgen. Het RMC kan hiervoor aanwezig zijn op scholen of deelnemen aan eerdergenoemde casuoverleggen (Raaijman et al., 2021). Sinds 2019 is in de vsv-aanpak meer aandacht gekomen voor jongeren in een kwetsbare positie.¹⁵ Het IBO JMAA laat zien dat het vsv-beleid van RMC's voornamelijk gericht is op toeleiding naar school, en minder op werk. Hierin lijkt overigens inmiddels wel beweging in gekomen. Het aanbod van RMC's is niet meer louter gericht op terugleiding naar school, ook zorg of arbeidstoeleiding zijn mogelijke oplossingsrichtingen (Raaijmaker et al., 2022).

¹² Enkele voorbeelden van andere interventies op dit gebied zijn de loopbaangerichte leeromgeving (https://www.expertisepuntlob.nl/bestanden/artikelen/6/965_DIGI_Wegwijzer_Loopbaangerichte_leeromgeving_Website.pdf?1604579391) en loopbaangesprekken (<https://www.expertisepuntlob.nl/werkwijze/coördineren-en-organiseren-van-het-lob-programma/loopbaangesprek>).

¹³ Youngworks (2020) *Jongerenperspectief op LOB. Rapportage onderzoek*. Woerden: LOB Expertisecentrum (https://www.expertisepuntlob.nl/bestanden/artikelen/13/1292_YW_JongerenperspectiefopLOB_DEF.pdf?1619686811).

¹⁴ In zijn brief van 2 november 2022 kondigt minister Dijkgraaf (OCW) een aantal aanvullende maatregelen aan om de aanpak van school naar werk verder te versterken. Een van de maatregelen is dat de RMC-functie wordt opgehoogd van 23 naar 27 jaar.

¹⁵ Dit is sinds 1 januari 2019 vastgelegd middels een wijziging van (onder meer) de 'Wet educatie en beroepsonderwijs inzake regionale samenwerking voortijdig schoolverlaten en jongeren in een kwetsbare positie'.

Van school naar vervolgopleiding of werk

Bespreking van jongeren die uitstromen

Vso- en pro-scholen en gemeenten (afdeling W&I) bespreken in het laatste schooljaar tijdens uitstroomgesprekken de situatie en het toekomstperspectief van de individuele jongeren. Samen schatten ze in welke jongere extra hulp vanuit de gemeente nodig heeft om de overstap naar werk succesvol te laten verlopen. Gemeenten kunnen daarbij instrumenten inzetten zoals opname in het doelgroepregister, loonkostensubsidie en jobcoaching. Dit alles verkleint de kans dat de jongeren na hun opleiding thuis komen te zitten (Kok et al., 2019). Relatief weinig gemeenten gaan met de uitstromende jongeren zelf in gesprek (Kok et al., 2019). Dit wordt in eerder onderzoek wel als succesfactor geïdentificeerd, omdat het helpt om de jongere eigenaar te maken van zijn/haar eigen leer- en transitieproces (Baan & Zwaveling, 2017).

De overgang van het mbo naar werk verloopt niet voor alle mbo-studenten vanzelf, bijvoorbeeld omdat ze een studie hebben gekozen die niet goed aansluit bij de regionale arbeidsmarkt (CBS, 2020) of omdat ze een migratieachtergrond hebben (in verband met discriminatie op de arbeidsmarkt). In pilots 'Soepelere overgang naar werk' is geëxperimenteerd met intensivering van de samenwerking tussen mbo's en gemeenten. De resultaten laten zien dat de overgang van mbo naar werk een langdurig transitietraject is en dat vaak meerdere, aansluitende interventies nodig zijn (Raaijman et al., 2021). Dit begint al op school door middel van additionele begeleiding en ondersteuning, die het beste integraal en doorlopend kan zijn (Raaijman et al., 2021; ministerie van Financiën, 2019), zoals de inzet van jongerenadviseurs van de gemeente op de locatie van de mbo-instelling. In 2021 en 2022 kunnen mbo's dit soort extra inzet bekostigen vanuit de subsidieregeling Extra begeleiding en nazorg.¹⁶ Inmiddels is deze regeling opgevolgd door de subsidieregeling Nazorg waarmee nazorg kan worden geboden aan gediplomeerde studenten.

Warme overdracht

Wanneer jongeren zonder baanperspectief van school gaan, dient de begeleiding warm overgedragen te worden naar de gemeentelijke klantmanager of jobcoach. Dit vermindert de kans dat jongeren hun kennis, motivatie, ritme en vaardigheden kwijtraken, tussen wal en schip vallen en uit beeld verdwijnen (Groenewoud et al., 2014; Bleeker et al., 2015; Baan & Zwaveling, 2017; Bannink en Bosselaar, 2018). De overgang naar de gemeentelijke begeleiding verloopt soepeler als de gemeente al in een vroeg stadium kennis heeft gemaakt met de jongere, zodat zij ook een vertrouwensband kunnen opbouwen met de jongere (Bleeker et al., 2015). Verder wordt in verschillende regio's sinds enkele jaren gemeten of uitgestroomde vso-/pro-leerlingen een inkomen hebben.¹⁷ Wanneer dit niet het geval is, biedt de gemeente actief ondersteuning aan (Oostveen et al., 2020).

Maatwerk en praktijkleren met de praktijkverklaring

Vervolgens is het aan de gemeentelijke afdeling W&I om de jongere naar werk te begeleiden. Veel gemeenten zetten hiervoor een aparte groep uitvoerders in zoals een 'jongerenloket' of 'jongerenpunt'. In de arbeidstoeleiding van jongeren zijn vele werkzame elementen te benoemen, waaronder het centraal stellen van de ondersteuningsbehoefte van de jongere en het bieden van maatwerk (Franken & Mategan, 2019). Met behulp van praktijkleren met praktijkverklaring kunnen (onder andere) jongeren bij een werkgever specifieke werkprocessen uit een mbo-opleiding in de praktijk leren. De pilot van deze vorm van praktijkleren heeft op kleine schaal bewezen potentie te hebben, maar moet nog beter landelijk ingekaderd worden (Eimers, Jager & Raaijman, 2021).

¹⁶ Voor een overzicht van de opbrengsten van deze regeling, zie <https://www.dus-i.nl/subsidies/extra-begeleiding-en-nazorg-mbo/documenten/publicaties/2021/05/03/infographic-extra-begeleiding-en-nazorg-mbo>

¹⁷ RMC-regio's zijn sinds 2019 verantwoordelijk voor de monitoring van jongeren in een kwetsbare positie (de JIKP-doelgroep). Hierbij gaat het bijvoorbeeld om minder zelfredzame jongeren in het speciaal voortgezet onderwijs en het praktijkonderwijs die doorstromen naar het mbo, en die daar relatief vaak uitvallen. De aanpak per regio liep nog behoorlijk uiteen (Duysak en Van der Veen, 2022).

Begeleiding van jongeren

In een lopend onderzoek naar de aanpak van jeugdwerkloosheid¹⁸ sprak RegioPlan met jongeren die begeleiding kregen van de gemeente bij de overstap naar werk of een opleiding. Deze jongeren kwamen via een uitkering terecht bij de begeleiding. Uit deze gesprekken bleek dat een aantal elementen belangrijk is voor goede begeleiding van jongeren:

- **Voldoende begrip en empathie bij de begeleider:** jongeren gaven aan dat ze het prettig vinden als een begeleider echt naar ze luistert en hen serieus neemt.
- **Aandacht voor alle leefgebieden:** een deel van de jongeren met een uitkering kampt met een combinatie van verschillende belemmeringen in hun persoonlijke situatie. Denk aan psychische problematiek, gebrek aan woonruimte of problemen in de thuissituatie. Jongeren gaven aan het te waarderen als de begeleider ook voor deze belemmeringen aandacht heeft. Voor sommige jongeren gaat het vooral om een luisterend oor of begrip wanneer ze door deze belemmeringen niet direct aan het werk kunnen; voor andere jongeren is het goed om door te verwijzen naar andere instanties.
- **Afstemming op de behoefte van de jongere:** de jongeren die wij spraken stonden allemaal positief tegenover werken, maar door bovengenoemde belemmeringen verschilden de jongeren in hoeverre ze ook klaar waren om te gaan werken, op het moment dat ze begeleiding ontvingen. Dit heeft ook invloed op het type begeleiding dat jongeren willen. Kortom: er is maatwerk nodig. Jongeren die graag meteen aan de slag wilden, leken eerder behoefte te hebben aan een begeleider die vaart achter dat proces zet. Jongeren die naar eigen inzicht nog teveel kampten met belemmeringen in hun situatie om werk te zoeken, wilden juist dat er niet te veel druk op werd gelegd. Te veel druk leverde deze jongeren stress op en verminderde juist de motivatie.
- **Inventariseren van opties voor werk:** sommige jongeren die wij spraken wisten voordat ze begeleiding kregen niet wat ze later wilden gaan doen. Zij vonden het dan ook heel prettig als de begeleider samen met hen keek wat bij hun wensen en mogelijkheden zou passen. Vervolgens kunnen ze samen kijken welke opties er bestaan qua vervolgopleidingen en werk. Zo waardeerden deze jongeren het als een begeleider hen concrete vacatures stuurde waar ze eventueel op konden reageren. Voor jongeren die het gevoel hebben ‘vast te zitten’ in hun zoektocht kan dergelijke ondersteuning weer hoop geven.

Nazorg

Verantwoordelijkheid voor nazorg

De taak om na een periode in begeleiding of opleiding nazorg te bieden aan jongeren is bij de verschillende betrokken actoren op verschillende manieren ingebed.

- Mbo-scholen hebben geen wettelijke nazorgplicht voor hun studenten. Het IBO JMAA werkt hiervoor concrete voorstellen uit. De subsidieregeling Nazorg biedt het mbo (tijdelijk) een juridische basis en financiële middelen waarmee mbo-scholen nazorg kunnen verzorgen.
- Voor het voortgezet speciaal onderwijs geldt een (passieve) adviesplicht (Wet op de Expertisecentra). Op verzoek moet de school oud-leerlingen en hun ouders tot twee jaar na het verlaten van de school adviseren over vervolgonderwijs, werk of dagbesteding.
- Het praktijkonderwijs kent geen wettelijke nazorgplicht.¹⁹ Wel zijn hierover afspraken gemaakt tussen de Inspectie OCW en het (toenmalig) Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs, die zijn vastgelegd in een handreiking.²⁰ Hierin staat dat het praktijkonderwijs dient te voorzien in enige vorm van nazorg na het verlaten van de school, zoals ambulante begeleiding of jobcoaching.
- De Participatiewet bevat geen wettelijke verplichting voor gemeentelijke afdelingen Werk en Inkomen om nazorg te bieden nadat mensen starten met werk of een opleiding, tenzij zij zich actief bij hen melden met het verzoek om een uitkering en/of arbeidsondersteuning. Wel hebben gemeenten een belang bij het bieden van nazorg, om te voorkomen dat jongeren uitvallen uit werk en opnieuw

¹⁸ Dit rapport is nog niet openbaar, referentie volgt.

¹⁹ Hoewel in de Memorie van Toelichting op de wijziging van de WVO met betrekking tot het praktijkonderwijs wel vermeld staat dat praktijkonderwijs dient te voorzien in enige vorm van nazorg, is deze verplichting in de wettekst zelf niet opgenomen. Het wordt gezien als een ‘intrinsieke taak’ van het praktijkonderwijs.

²⁰ Van Schoonhoven, R., & De Haan, M. (2013). *Voor de leerling aan het werk! Handreiking samenwerking praktijkonderwijs-mbo*. Platform Praktijkonderwijs.

een uitkering aanvragen. Dat kan ertoe leiden dat de nazorg van jongeren uit vso of pro wordt overgenomen door jobcoaches die na een warme overdracht vanuit het vso of pro de jongeren begeleiden op de werkvloer.

Prioritering van nazorg

Eerder onderzoek wijst erop dat nazorg richting jongeren bij onder meer gemeenten en vso- en pro-scholen niet altijd voldoende prioriteit krijgt (Inspectie SZW, 2018; De Kok et al., 2019; Bleeker et al., 2015). Zij hebben hier niet altijd de capaciteit voor en zien er soms ook niet voldoende het belang van. Bovendien maakt het gebrek aan wettelijke inbedding van deze taak het naar verwachting moeilijker om hierover samenwerkingsafspraken te maken. Het risico is dat er tussen regio's verschillen ontstaan in de mate waarin, en wijze waarop, hierin wordt samengewerkt.

Met de subsidieregeling Nazorg ontvangt het mbo middelen om invulling te geven aan de nazorg van gediplomeerden met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. De indruk is dat het aantal jongeren dat hiervan gebruikmaakt nog beperkt is. Oorzaken hiervoor zijn dat de jongeren momenteel redelijk makkelijk aan een baan komen, maar ook dat ze na diplomering lastig bereikbaar zijn.²¹ Coaches die met deze jongeren spreken, melden dat deze jongeren veelal positief reageren op het contact. De benaderde jongeren hebben echter niet altijd extra hulp nodig.

Aansluiting bij de jongeren

Gemeenten zetten vaak jobcoaching in als vorm van nazorg voor jongeren in een kwetsbare positie die in werk geplaatst zijn. Dit draagt via twee belangrijke werkzame mechanismen bij aan duurzame arbeidsparticipatie. Allereerst gaat het om communicatie; werkgever en werknemer moeten 'elkaars taal' leren spreken en de jobcoach treedt waar nodig op als 'vertaler'. Daarnaast biedt de jobcoach maatwerk door responsief te handelen als er knelpunten optreden (Drijvers & Engelen, 2018). Overigens kloppen leerlingen afkomstig uit het vso/pro bij baanverlies vaak weer aan bij hun oude stagebegeleider of mentor van school, met wie ze een vertrouwensband hebben opgebouwd (Oostveen et al., 2020). Dit onderstreept het belang van samenwerking tussen gemeenten en vso- en pro-scholen in het bieden van nazorg.

3.4 Samenvattend

Deze literatuurstudie laat zien dat er een breed aanbod bestaat aan interventies gericht op het tegengaan van jeugdwerkloosheid. Deze interventies dateren overigens al van voor de aanpak jeugdwerkloosheid. De interventies lopen uiteen in de doelgroep en doelstelling waar zij zich op richten. Wel kunnen we een aantal onderdelen identificeren die in meerdere interventies terugkomen, zoals individuele begeleiding, het opdoen van werkervaring en het trainen van (loopbaan) competenties. Hoewel de meeste interventies resultaten rapporteren in termen van uitstroom naar school of werk of een toename in (arbeidsmarkt)vaardigheden, is vaak niet bekend of deze effecten duurzaam zijn. Ook ontbreekt een vergelijking tussen interventies of met een controlegroep, waardoor we geen uitspraken kunnen doen in termen van meer of minder effectief, of van bewezen effectieve interventies.

Daarnaast zijn er verschillende factoren die bijdragen aan succesvolle regionale samenwerking in de aanpak van jeugdwerkloosheid. De meeste van deze succesfactoren worden ook benoemd in de evaluaties of beschrijvingen van de interventies, zoals consensus tussen betrokken partijen, het maken van heldere afspraken en continuïteit van de dienstverlening. In de literatuur wordt tevens benoemd dat legitimiteit, vertrouwen en de balans tussen stabiliteit en flexibiliteit bijdragen aan de samenwerking. Dit komt echter niet expliciet terug in de interventies. Ten slotte kunnen we enkele randvoorwaarden voor succesvolle regionale samenwerking identificeren, namelijk voldoende tijd om de samenwerking vorm te geven, voldoende capaciteit bij de betrokken organisaties en kennis van de privacywetgeving.

Ervaringen met ondersteuning van jongeren van school naar werk leren ons dat een goede voorbereiding op werk (loopbaanbegeleiding, stages), het identificeren van jongeren in een kwetsbare positie, en warme overdracht en individuele ondersteuning kunnen worden gezien als (potentieel) nuttige interventies maar ook dat ze nog niet algemeen worden ingezet.

²¹ Gebaseerd op de notitie *Rode draad extra begeleiding en nazorg in het mbo* (MBO Raad, oktober 2022).

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Samenwerking in de regio

4

4 Samenwerking in de regio

Voordat we in de volgende hoofdstukken ingaan op de ondersteuning tijdens school, bij de overgang naar vervolgonderwijs of werk en na de overgang (nazorg) bespreken we de samenwerking in de regio. Hiervoor maken we gebruik van de bevindingen uit de gesprekken met de regiocoördinatoren (paragraaf 4.1) en uit de zeven cases (4.2).

4.1 De samenwerking in de regio

In de interviews met de zeventien regiocoördinatoren hebben we onder meer gesproken over de samenwerking in de regio. In deze paragraaf beschrijven we onze belangrijkste bevindingen.

Bredere regionale context van belang voor ontwikkeling van de samenwerking

De ontwikkeling van de regionale samenwerking omtrent de aanpak van jeugdwerkloosheid hangt in sterke mate samen met de bredere regionale context waarin men, al dan niet in samenwerking, opereert. We zien hierin globaal gesproken drie varianten:

1. Allereerst zijn er twee regio's waar al jarenlang sprake is van een **sterke regionale samenwerking en samenhang** in de aanpak van jeugdwerkloosheid. De partijen in deze regio's hechten allen een sterk belang aan de aanpak van jeugdwerkloosheid, en hebben een sterke bereidheid tot samenwerking. Ook in tijden waarin jeugdwerkloosheid vanuit het Rijk minder aandacht en financiering ontvangt, slagen deze regio's erin om de aanpak met eigen financiering op regionaal niveau voort te zetten. Dit zien we bijvoorbeeld terug in de continue aanwezigheid van een regionale coördinator jeugdwerkloosheid.
2. In de meeste regio's heeft de aanpak van jeugdwerkloosheid in de periode tussen de landelijke actieprogramma's **iets minder hoog op de agenda** gestaan, en was er in deze periode ook geen regionale coördinator. Hoewel er in deze regio's doorgaans goed functionerende overlegstructuren zijn over de domeinen van onderwijs en werk en inkomen, zijn binnen de regio veelal wel verschillen ontstaan in de aanpak van jeugdwerkloosheid. Soms is ook de onderlinge uitwisseling tussen de partijen op een iets lager pitje komen te staan. Met de komst van de rijksmiddelen wordt er weer een coördinator aangesteld die de uitwisseling tussen de betrokken partijen aanjaagt. Regelmatig vormt dit aanleiding om weer meer regionaal samen te werken en elementen uit de aanpak van lokaal naar regionaal te tillen.
3. Tot slot hadden drie van de geïnterviewde regio's een **slecht functionerende** regionale samenwerking op het gebied van jeugdwerkloosheid.²² Vaak zien we in deze regio's dat gemeenten onderling niet bereid zijn tot samenwerking op meerdere terreinen, waar ook de regionale aanpak van jeugdwerkloosheid onder lijdt. Er is bijvoorbeeld nog altijd geen regionale coördinator aangesteld en er vindt tussen gemeenten of subregio's nauwelijks inhoudelijke afstemming of uitwisseling plaats over de aanpak van jeugdwerkloosheid. Voor de besteding van de middelen is doorgaans geen plan van aanpak opgesteld. De beperkte regionale samenwerking kan zijn weerslag hebben op de samenwerking in de uitvoering tussen scholen en gemeenten. Dit was de stand van zaken in het voorjaar van 2022. Sindsdien zijn hierin stappen gezet.

Gebrek aan samenwerking en coördinatie leidt tot versnippering

Een overkoepelende bevinding die uit bovenstaande varianten naar voren komt, is dat bij afwezigheid van samenwerkingsbereidheid, regionale coördinatie en uitwisseling al gauw verschillen tussen gemeenten en scholen ontstaan in de aanpak. Vaker ontwikkelen zij zelf projecten en aanpakken dan dat ze verkennen wat er al is en daar aansluiting bij zoeken. De geïnterviewde coördinatoren noemen hiervoor verschillende redenen of drijfveren, zoals de behoefte van partijen aan eigen identiteit en trots. Ook nemen partijen in hun optiek vaak aan dat iets nog niet bestaat of denken ze dat zij het zelf het beste kunnen. Dit wordt ook wel het 'not invented here'-syndroom genoemd.

²² Dat dit in onze interviewronde een relatief kleine groep is, komt waarschijnlijk doordat wij vooral regio's hebben geselecteerd waar een regiocoördinator actief is.

“Gemeenten in de regio hebben nu veel losse projecten, net allemaal in een ander jasje. Iedere school heeft een eigen identiteit, kiest een andere afslag en is daar trots op. Die trots zit in de weg van de samenwerking terwijl ze veel dezelfde dingen doen. Het blijven nu losse initiatieven met losse financiering, dat is zonde. Je kan dit niet van bovenaf ‘strak trekken’ want dan stuit je op weerstand. Onderlinge afstemming moet praktisch zijn om mensen te overtuigen van de meerwaarde. Tegen welke knelpunten loopt iedereen aan? Je moet hierop focussen om samenwerking te bevorderen.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Deze versnippering leidt volgens de regiocoördinatoren tot meerdere onwenselijke gevolgen:

- Er is geen overzicht van wat er in de regio gebeurt. Zowel voor uitvoerders als voor jongeren is het daardoor lastiger om hun weg te vinden of jongeren door te verwijzen.
- Het ondersteuningsaanbod sluit niet op elkaar aan, waardoor jongeren moeilijker tussen de verschillende projecten en trajecten kunnen bewegen.
- Er ontstaan dubbelingen in het ondersteuningsaanbod.
- Er wordt op beleidsniveau niet geleerd van elkaars successen en weerbarstigheden.
- Er ontstaan grote verschillen tussen gemeenten in de ondersteuning waar jongeren aanspraak op kunnen maken. Dit is lastig uit te leggen aan de jongeren zelf.

Het bovenstaande onderstreept het belang van de regionale coördinatiefunctie.

Regionale overlegvormen omtrent jeugdwerkloosheid

Ongeveer de helft van de geïnterviewde coördinatoren licht toe dat er een regionale overlegstructuur bestaat die specifiek gericht is op de aanpak van jeugdwerkloosheid. Hiervoor worden termen als een taskforce, clusteroverleg of kernteam gebruikt. Deze gremia overleggen veelal op beleidsniveau en omvatten betrokkenen vanuit meerdere partijen, zoals gemeentelijke afdelingen Werk en Inkomen, vso- en pro-scholen, mbo’s, jongerenwerk, het RMT, het werkgeversservicepunt, UWV en SBB. De centrumgemeente is meestal regievoerder over dit overleg, en de frequentie waarmee men samenkomt varieert van elke twee weken tot elke twee maanden.

“In onze regio is er op beleidsniveau een kernteam, bestaande uit zowel het RMT, het WSP, gemeenten als UWV. Dit kernteams komt tweewekelijks bij elkaar. De centrumgemeente heeft de regie, dit werkt goed. Op uitvoeringsniveau komen de managers vanuit de verschillende organisaties bij elkaar en er zijn werkgroepen waarin uitvoerders regelmatig bij elkaar komen. Dit is van belang omdat er onder werkcoaches veel doorstroom is, dus inhoudelijk is er daarom veel herhaling.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Een aantal coördinatoren noemt ook andere overlegvormen waarin de samenwerking tussen deelnemende partijen op het gebied van jeugdwerkloosheid wordt versterkt. Bijvoorbeeld het Leerwerkloket, een werkgroep arbeidsmarkt & onderwijs of het regionaal platform arbeidsmarkt.

Regelmatig zijn er ook op uitvoerend niveau werkgroepen die periodiek met elkaar overleggen. Zo noemen meerdere coördinatoren dat er zogenoemde ‘uitstroomtafels’ of ‘matchtafels’ worden georganiseerd waarbij individuele jongeren worden besproken die ondersteuning naar werk behoeven.

Factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van de samenwerking

Samenvattend zien we dat samenwerking omtrent de aanpak van jeugdwerkloosheid meerwaarde kan hebben, maar dat dit niet in alle regio’s in dezelfde mate van de grond komt. Dit roept de vraag op of en hoe deze samenwerking versterkt kan worden. De geïnterviewde coördinatoren benoemen meerdere factoren die van invloed kunnen zijn op de mate waarin regionale samenwerking wel of niet van de grond komt. We behandelen allereerst een aantal factoren die **niet beïnvloedbaar** zijn voor de partijen in de regio.

- In een aantal regio’s is er sprake van incongruentie tussen de afbakening van de arbeidsmarktregio’s en de RMC-regio’s. Dit kan het contact tussen gemeenten en de RMC’s belemmeren. Dit komt ook uit ander recent onderzoek naar voren als knelpunt (Gaag, van der, et al, 2018).

- Twee andere regio's stellen dat de problematiek van jeugdwerkloosheid in de centrumgemeente veel sterker aanwezig is dan in kleinere gemeenten (grootstedelijk probleem) of dat de doelgroep tussen gemeenten verschilt. Dit maakt dat het onderwerp niet in alle gemeenten even hoog op de agenda staat of dat samenwerking minder voor de hand ligt.
- Een knelpunt dat specifiek voor de samenwerking tussen scholen en gemeenten geldt, is dat leerlingen van een school of studenten van een mbo-instelling verspreid over vele gemeenten kunnen wonen. Dit knelpunt geldt temeer op plaatsen waar jongeren bereid zijn om langere afstanden te reizen naar hun school. Hoe meer de jongeren verspreid over meerdere gemeenten wonen, des te lastiger het is om bijvoorbeeld uitstroomgesprekken te organiseren waarbij alle jongeren besproken worden.
- Een grote gedeelde regionale opgave, zoals hoge werkloosheid, werkt bevorderlijk voor de regionale samenwerking. Partijen zien daardoor grotere meerwaarde in samenwerking.
- Financiële prikkels doen ertoe, en zijn soms anders tussen partijen. Scholen kijken vooral naar instroom en diplomering van leerlingen en studenten, waar gemeentelijke afdelingen Werk en Inkomens vooral kijken naar uitstroom naar werk.
- Een knelpunt waar veel coördinatoren op wijzen, is het gebrek aan structurele middelen voor de (regionale) aanpak van jeugdwerkloosheid. De geldstromen hiervoor zijn versnipperd over vele potjes en veelal niet structureel van aard. Het is daardoor niet zeker in hoeverre gemeenten na het einde van de rijksfinanciering de ontwikkelde interventies zelf kunnen continueren.
- Een sterke en duidelijke rol voor de centrumgemeente in de arbeidsmarktregio helpt voor de regionale samenwerking. Hierdoor kan de centrumgemeente als trekker optreden en het initiatief nemen om de aanpak waar mogelijk te harmoniseren en uitwisseling te stimuleren. Omgekeerd is de afwezigheid van een trekkersrol voor de centrumgemeente een belemmering, zo licht een coördinator toe. Zij zijn als centrumgemeente terughoudend om de lead te nemen omdat ze vrezen dat dat tot scheve gezichten leidt bij de andere gemeenten, die waarde hechten aan hun lokale kleur en eigen regie. Daarom richt de centrumgemeente zich niet op het uniformeren van de aanpak, maar op het bevorderen van uitwisseling en verbinding waar men dit zinvol vindt.
- Zoals eerder beschreven speelt in de regionale samenwerking de historie een rol. Als er een lange historie van samenwerking is, kan daarop voortgebouwd worden.

Daarnaast noemen de regiocoördinatoren een aantal succesfactoren voor samenwerking die **wel beïnvloedbaar** zijn en dus handelingsperspectief bieden voor regio's om de samenwerking te verbeteren:

- Het in samenwerking ontwikkelen van een goede aanpak vergt een enthousiaste trekker. Deze persoon moet in mogelijkheden denken in plaats van in problemen, en waar nodig buiten de lijntjes durven kleuren. Deze rol kan vervuld worden door de regiocoördinator; de aanwezigheid van een regiocoördinator lijkt dan ook bevorderlijk te zijn voor de samenwerking en afstemming.
- Personele wisselingen zijn een belemmering voor samenwerking in de uitvoering, omdat hierdoor de lijnen tussen organisaties verwateren. Het is daarom belangrijk dat de samenwerking niet volledig afhankelijk is van één persoon maar geborgd is op managementniveau. Bij personele wisselingen moet er dus altijd een vervangende contactpersoon worden aangesteld om de samenwerking te onderhouden, en ook het belang van die samenwerking moet door het management worden benadrukt zodat deze onderhouden wordt.
- Enkele coördinatoren wijzen erop dat kleinere gemeenten minder capaciteit hebben om te investeren in regionale samenwerking. Verder kan het lastiger zijn om de samenwerking met hen breder te borgen omdat het vaker voorkomt dat een thema als jeugdwerkloosheid door één medewerker wordt getrokken. Hierdoor kunnen personele wisselingen een groter effect hebben op de samenwerking, zo licht een coördinator toe.
- Verschillende coördinatoren signaleren dat gegevensuitwisseling tussen gemeenten en organisaties wordt gehinderd door de AVG. Hierdoor is het niet alleen moeilijker om gezamenlijke projecten op te zetten (met name waar het monitoring van jongeren betreft) maar ook om informatie over individuele casussen te delen op uitvoeringsniveau. Hoewel de vigerende privacywetgeving niet beïnvloedbaar is door de partijen in de regio's, valt wel op dat er tussen regio's en tussen partijen verschillend gedacht wordt over de (on)mogelijkheden van het delen van informatie. Als gevolg daarvan komen op sommige plaatsen projecten wel van de grond die op andere plaatsen als onmogelijk worden gezien.

- Om de samenwerking in de uitvoering te bevorderen, is het van belang dat functionarissen van de samenwerkende organisaties elkaar goed kennen. Hiervoor werkt het bevorderlijk om per organisatie specifieke contactpersonen of accounthouders te benoemen, zodat deze onderling een samenwerkingsrelatie kunnen opbouwen en duidelijk is wie men waarvoor moet hebben. Hun contactgegevens kunnen, liefst op regionaal niveau, verzameld en uitgewisseld worden in een lijst die geüpdatet wordt in geval van personele wisselingen. Verder werkt het goed om periodiek bij elkaar komen, bijvoorbeeld in de vorm van beleidsinhoudelijke overleggen of themabijeenkomsten. Het belang van voldoende contact tussen professionals komt ook uit de literatuurstudie naar voren (zie paragraaf 3.2).
- In lijn met het voorgaande wordt regelmatig genoemd dat fysieke aanwezigheid van functionarissen op de locatie van hun samenwerkingspartners goed is voor de samenwerking. Denk bijvoorbeeld aan de aanwezigheid van een gemeentelijke jongerenadviseur op mbo-locaties. Een verdergaande vorm van samenwerking is om partijen vanuit één locatie te laten werken. Dit zien we bijvoorbeeld binnen jongerenpunten, waar vooral de verschillende betrokkenen vanuit gemeenten (W&I, RMC, Leerplicht en WSP) domeinoverstijgend met elkaar samenwerken. Wel noemt één coördinator dat het (samen)werken op fysieke locaties gedurende de coronapandemie minder gebruikelijk is geworden, omdat medewerkers vaker vanuit huis werken en ook de dienstverlening deels op afstand plaatsvindt.

Wanneer samenwerking raakt aan (organisatie)belangen

Meerdere regiocoördinatoren hebben de ervaring dat bij het versterken van (regionale) samenwerking frictie kan ontstaan wanneer partijen het beeld hebben dat meer samenwerking op gespannen voet staat met hun organisatie- of eigenbelang. Zo kan samenwerking zorgen voor een (gevoel van) verlies van eigen identiteit en autonomie. Samenwerkingsafspraken kunnen immers beperkingen opleveren voor de bewegingsruimte van organisaties of hun profilering naar buiten toe. Ook kan er strijd ontstaan over wie de regio voert over de samenwerking. Tot slot kan samenwerking bedreigend zijn voor partijen, omdat het stroomlijnen of harmoniseren van een aanpak er wellicht toe kan leiden dat initiatieven die op elkaar lijken, worden samengevoegd of beëindigd. Dit alles komt ook uit eerder onderzoek naar voren (Bannink & Bosselaar, 2018). Wanneer dit soort belangen in het geding lijken te komen, werkt dit verlamdend voor de ontwikkeling van de samenwerking. Vele coördinatoren pleiten er daarom voor om deze belangen open te bespreken, waarbij de volgende zaken helpen. Dit raakt aan het punt van 'legitimiteit en vertrouwen' dat naar voren kwam uit de literatuurstudie (zie paragraaf 3.2).

- durf de belangen te benoemen;
- redeneer vanuit kwaliteiten: waar is iedereen goed in?;
- kweek onderling vertrouwen;
- redeneer vanuit de maatschappelijke opgave: wat is het beste voor de jongeren?;
- benadruk wat men van elkaar kan leren.

Ontwikkeling van de samenwerking in 2020 en 2021

De coördinatoren lichten toe dat beschikbare financiële middelen een belangrijk smeermiddel zijn voor samenwerking. Hoewel het in een aantal regio's is gelukt om ook in tijden zonder rijksfinanciering de regionale aanpak van jeugdwerkloosheid te continueren, is dit in de meeste regio's niet gelukt. In vele regio's gaf de komst van de rijksmiddelen in 2020 dan ook een nieuwe impuls aan de regionale samenwerking. Zo gaf dit de mogelijkheid om (weer) een regionale coördinator aan te stellen. Zij geven in de interviews regelmatig aan dat hun functie in de regio eraan bijdraagt dat partijen elkaar meer weten te vinden. Verder kan de rijksfinanciering door de betrokken partijen gebruikt worden om projecten op regionaal niveau te ontwikkelen of op te schalen. Hierbij speelt ook een rol hoe de besteding van de rijksmiddelen tot stand is gekomen; is hiervoor op regionaal niveau overlegd en uitgewisseld of is het geld simpelweg verdeeld over de verschillende gemeenten?

“Voorheen was er in onze regio te veel sprake van eilandjes binnen de aanpak van jeugdwerkloosheid. Mensen zagen door de bomen het bos niet meer vanwege de veelheid aan initiatieven. Daarom ben ik als regiocoördinator aangenomen om een meer doorlopende agenda te creëren met één lijn en meer focus. Het is beleidsmatig nu beter gestructureerd, wat betreft uitvoering gaat het er vooral om de aanpak beter te laten landen. De lijnen zijn korter, partijen weten elkaar beter te vinden en er wordt meer uitgewisseld.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Gevraagd naar andere ontwikkelingen in hun regionale samenwerking in 2020 en 2021, horen we verschillende geluiden van de regiocoördinatoren. Hierin lijken zich niet zozeer algemene trends af te tekenen, maar lijkt er variatie tussen regio's te bestaan. Wel horen we in het algemeen dat waar de samenwerking tussen vso- en pro-scholen en gemeenten al lange tijd hecht is, de samenwerking tussen mbo's en gemeenten de laatste jaren nadrukkelijk in ontwikkeling is. Dit zien we bijvoorbeeld bij de inzet van de route arbeid, eerst alleen bij vso/pro en nu ook op mbo-niveau. Ook is de komst van de regionale mobiliteitsteams (RMT's) een nieuwe ontwikkeling. Tot slot zijn er in contrast met het voorgaande twee regio's waar de regionale samenwerking omtrent jeugdwerkloosheid al langere tijd op een laag pitje stond en waar ook in de laatste twee jaar weinig verandering is geweest.

Twee voorbeelden van samenwerking tussen verschillende partners

In de interviews met de regiocoördinatoren zijn enkele voorbeelden genoemd waarin verschillende partners met elkaar samenwerken. Hieronder lichten we twee voorbeelden kort toe.

Matchtafels

In de regio Achterhoek worden zogeheten matchtafels georganiseerd in samenwerking tussen scholen en dienstverleners op het gebied van werk. Dit zijn maandelijks overleggen waarbij stagebegeleiders vanuit het mbo en vso/pro, RMC-trajectbegeleiders, consultants van sociale diensten en UWV en accountmanagers van werkgeversservicepunt aansluiten. Het werkgeversservicepunt is voorzitter van het overleg en de scholen brengen jongeren in die extra ondersteuning behoeven om de vervolgstap te maken richting de arbeidsmarkt. Vervolgens kijken de dienstverleners wat ze hen kunnen bieden aan begeleiding/ondersteuning naar werk en baanmogelijkheden. Naast het oplossen van vraagstukken vanuit casuïstiek vindt er ook veel uitwisseling van expertise plaats. Dankzij de matchtafels weten de betrokken professionals beter welke ondersteuning er voor de jongeren beschikbaar is en wat iedereen voor hen kan betekenen.

Rode Loper

Het project 'Rode Loper' wordt in de regio Achterhoek uitgevoerd door consultants die voor de hele regio werken en door de provincie betaald worden. Ze zijn gepositioneerd bij het RMC, bij de centrumgemeente, en gaan aan de slag met jongeren tussen 16 en 27 jaar. Ze bedienen een brede groep jongeren; zowel met als zonder startkwalificatie, met als zonder uitkering en wel of niet schoolgaand. De consultants gaan in gesprek met de betrokken uitvoerder(s) van onder andere scholen, uitkerende instanties, RMC, leerplicht, sociale wijkteams, jeugdhulp, Wmo, schuldhulpverlening en scholingsfondsen. Met hen bespreken ze wat er nodig is en welke voorzieningen eventueel ingezet kunnen worden. De consultants doen hierbij hun best om uitvoerders in beweging te brengen indien te veel in 'hokjes' wordt gedacht.

4.2 De regionale samenwerking in de praktijk

In totaal zijn voor het onderzoek zeven regionale cases uitgewerkt. Binnen elk van deze cases is de samenwerking binnen de regio relevant voor alle betrokkenen. Wat betreft de samenwerking met partners binnen de regio noemden uitvoerders en samenwerkingspartners de volgende uitgangspunten bij de interventies waarbij zij betrokken zijn:

- In verschillende regio's benoemen professionals dat een gedeeld gevoel van urgentie de samenwerking ten goede komt, oftewel dat 'alle neuzen dezelfde kant op staan' en dat het uitgangspunt is dat de jongere centraal door de professionals wordt omarmd.

- Het werkt bevorderend voor de samenwerking als de betrokken partijen elkaar spreken in een werkoverleg, waarin het thema jeugdwerkloosheid centraal staat.

De verschillende partijen wezen tijdens de cases vooral op het belang van uitwisseling tussen de partners die bij de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie zijn betrokken. Zij benoemden hierbij de volgende aspecten:

- Het is belangrijk dat de partners van elkaar weten wie waarvoor verantwoordelijk is en dat er afspraken zijn over wie wat doet. De partners moeten in grote lijnen van elkaar weten wat het ondersteuningsaanbod van de verschillende uitvoerders inhoudt en voor welke doelgroep het aanbod is bedoeld. Hiermee kan worden voorkomen dat jongeren van het kastje naar de muur worden gestuurd. Het is dus belangrijk dat er bij de partners voldoende kennis is over het aanbod in de regio, zodat jongeren met hun hulpvraag sneller naar passende ondersteuning kunnen worden doorverwezen.
- Als jongeren met een hulpvraag op andere leefgebieden komen dan het terrein waarop de uitvoerder ondersteuning aanbiedt, moeten ze kunnen worden doorverwezen naar andere instanties. Hiervoor moeten uitvoerders een netwerk hebben van de verschillende organisaties binnen de regio die jongeren kunnen ondersteunen: ze moeten weten naar wie er bij welke hulpvraag kan worden doorverwezen.
- Om versnippering tegen te gaan zetten enkele regio's in op het in kaart brengen van de verschillende initiatieven in de regio. Wanneer een nieuw initiatief voorgesteld wordt, kijkt men eerst of dit meerwaarde heeft bovenop de bestaande initiatieven. In deze regio's heeft de regiocoördinator een leidende rol bij het tegengaan van versnippering. Dit kan bijvoorbeeld besproken worden in een werkoverleg. Bij versnippering lijkt hokjesdenken ook een rol te spelen. Zo benoemt een partner in één regio dat men geneigd is voor iedere doelgroep een nieuwe interventie te starten, terwijl een bestaande interventie wellicht ook werkt.
- Om dubbelingen in de ondersteuning van jongeren te voorkomen, is het belangrijk in een werkoverleg te controleren of een jongere al bekend is bij andere partijen. Met een goede onderlinge afstemming op het niveau van individuele jongeren kan worden voorkomen dat voor een jongere opnieuw ondersteuning wordt ingezet die eerder tot onvoldoende resultaat leidde.
- Bij een van de interventies meldt een groot deel van de jongeren zichzelf bij de uitvoerder. Deze jongeren zijn in veel gevallen nog niet bekend bij de gemeente. In deze regio zet men erop in om te leren van deze signalen: naar aanleiding van deze inzichten bespreekt men momenteel hoe het kan dat zo veel jongeren niet in beeld zijn en hoe men dit kan aanpakken, bijvoorbeeld door ondersteuning van de gemeente laagdrempeliger te maken voor jongeren.
- Tot slot is het voor goede samenwerking met externe partners van belang dat uitvoerders transparant zijn over de interventie, bijvoorbeeld door regelmatig resultaten te delen.

Net als de regiocoördinatoren wezen partners erop dat er grote verschillen zijn in de samenwerking met verschillende gemeenten. Vooral het onderwijs (scholen met leerlingen of studenten die afkomstig zijn uit verschillende gemeenten, soms ook uit verschillende arbeidsmarkt- en RMC-regio's) heeft hier mee te maken. Men ziet dat verschillende gemeenten de aanpak van jeugdwerkloosheid anders inrichten. Ook kan de aard en omvang van jeugdwerkloosheid sterk verschillen per gemeente. Voor uitvoerders kan het daarom een behoorlijke uitdaging zijn om samen te werken met meerdere gemeenten. Dit knelpunt wordt ook in de literatuur regelmatig genoemd. Het is volgens de betrokkenen moeilijk verdedigbaar als een interventie bij de ene student wel vergoed kan worden, maar bij een andere student van dezelfde mbo-instelling niet, enkel omdat ze in verschillende gemeenten wonen.

4.3 Samenvattend

Tijdens de gesprekken met regiocoördinatoren en samenwerkingspartners horen we dat het van cruciaal belang is dat gemeenten, onderwijs en andere partners binnen de regio heldere afspraken hebben gemaakt over de gemeenschappelijk doelen, de onderlinge taakverdeling en de verantwoordelijkheden ten aanzien van de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie en de beschikbaarheid van een complementair ondersteuningsaanbod. Betrokkenen zijn het erover eens dat de uitvoering erbij gebaat is als de samenwerkingspartners elkaar goed kennen en elkaar makkelijk weten te vinden.

Uitdagingen bij de samenwerking zijn dat de samenwerking soms over de grenzen van de gemeenten en arbeidsmarkt- en RMC-regio's heen gaat waardoor het niet eenvoudig is om tot onderlinge afstemming te komen. Ook kunnen er tussen partijen belangenverschillen zijn. Ten slotte staat ook het gebrek aan continuïteit een structurele samenwerking soms in de weg. Denk hierbij aan wisselende beschikbaarheid van financiële middelen om ondersteuning aan te bieden, maar aan ook personele wisselingen waardoor de bekende lijnen tussen organisaties kunnen wegvallen.

Goede coördinatie in de regio, bijvoorbeeld door een trekker te benoemen, en regelmatig gemeenschappelijk overleg kunnen eventuele plooiën recht strijken.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Het perspectief van de regiocoördina- toren

5

5 Het perspectief van de regiocoördinatoren

In dit hoofdstuk bespreken we de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie op hun pad van school naar, uiteindelijk, werk. We doen dit vanuit het perspectief van de regiocoördinatoren. Zij hebben over het algemeen een wat bredere kijk op de activiteiten die in hun regio worden ontplooid om jongeren te ondersteunen. De uitspraken van de regiocoördinatoren hebben doorgaans betrekking op wat er in hun eigen regio gebeurt. In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 6) concentreren we ons op de ervaringen van de uitvoerders en de jongeren met de aanpak jeugdwerkloosheid.

5.1 Tijdens school

Ondersteuning vanuit vso- en pro-scholen

Vso en pro-scholen ondernemen meerdere activiteiten tijdens de schoolloopbaan om het arbeidsmarkt-perspectief van leerlingen te bevorderen. Deze worden veelal gefinancierd met subsidie vanuit het Europees Sociaal Fonds (Actieve Inclusie), aangezien de reguliere budgetten van de scholen voor deze activiteiten beperkt zijn (Oostveen & Tissing, 2021). Het meest ingezette instrument is stagebegeleiding. Tijdens een stage kunnen de leerlingen werkervaring opdoen en hun vaardigheden laten zien richting een werkgever. In het gunstigste geval leidt dit ertoe dat de leerling na afronding van de schoolloopbaan bij de stagewerkgever kan blijven in een betaalde baan. Daarnaast zetten vso- en pro-scholen in op verschillende vormen van kennisverwerving (branchecursussen, scholing en leerwerkbedrijven). Dit helpt de leerlingen om te wennen aan een arbeidsmatige omgeving en zich te kwalificeren richting werkgevers (Oostveen & Tissing, 2021).

Deze bevindingen uit de evaluatie van ESF Actieve Inclusie worden bevestigd door de regiocoördinatoren. Verder noemt één regiocoördinator de inzet van de interventie 'Boris brengt je bij een baan' en op kleine schaal ook van praktijkleren met praktijkverklaring voor de doelgroep vso/pro. In twee regio's ziet men verder een rol voor sociale werkbedrijven als infrastructuur voor leren en werken voor vso- en pro-leerlingen. In een van deze regio's lopen vso-leerlingen stage binnen het sociale werkbedrijf en in de andere regio wil men dit gaan organiseren.

"Er is in de laatste jaren een herwaardering gekomen voor SW-bedrijven: zij zijn een belangrijke infrastructuur voor mensen met een beperking. Men is binnen onze regio bezig om te kijken of de leerlingen vanuit het vso en pro daar een stage kunnen lopen of even kunnen te proberen of het werk bij hen past, in combinatie met een training werknemersvaardigheden. Dit zou een voorstadium vormen voor een reguliere baan."

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Ondersteuning die mbo's bieden aan studenten

Volgens regiocoördinatoren houden binnen het mbo meerdere typen functionarissen zich ermee bezig om studenten voor te bereiden op de stap naar werk. Hoewel de benamingen per mbo-instelling kunnen verschillen, zijn ze globaal in te delen in drie categorieën.

Allereerst zijn er mentoren en studieloopbaanbegeleiders. Zij bieden de studenten brede begeleiding bij het doorlopen van hun schoolloopbaan, persoonlijke ontwikkeling, studie- en loopbaanvaardigheden en het signaleren van eventueel dreigende uitval. Eén regiocoördinator licht toe dat de middelen vanuit de subsidieregeling Extra begeleiding en nazorg mbo²³ door het mbo in de regio zijn gebruikt om meer aandacht te besteden aan het toekomstplan van de jongere.

Verder zijn er meerdere functionarissen die zich richten op het oplossen van eventuele problemen bij de jongeren. Zo worden er in twee regio's vsv-makelaars of -casemanagers genoemd, die vanuit een preventieve rol betrokken zijn om verzuim en voortijdig schoolverlaten te voorkomen. Ook is er het schoolmaatschappelijk werk dat studenten, docenten en ouders helpt bij problemen omtrent bijvoorbeeld ge-

²³ Inmiddels is deze regeling vervangen door de subsidieregeling Nazorg. Middelen voor extra begeleiding van studenten op niveau 2 zijn toegevoegd aan de reguliere bekostiging van het mbo.

drag, mentale gezondheid of de thuissituatie. In één regio worden er ook medewerkers vanuit het wijkteam ingezet binnen de school. Deze functionarissen werken veelal samen om een sluitend vangnet rond de jongere te bieden.

Tot slot is er inzet benodigd om specifiek de kansen op werk te vergroten. Dit begint met stages, die een grote rol spelen in de arbeidsontwikkeling van leerlingen en studenten en een mogelijkheid bieden op aansluitend werk. Hoewel het stagetekort in 2022 ‘historisch laag’ is (SBB, 2022), stelden verschillende coördinatoren begin 2022 dat het nog altijd moeilijk is om stages te vinden voor leerlingen en dat de krappe arbeidsmarkt dit juist versterkt: door personeelstekort hebben werkgevers namelijk te weinig ruimte om jongeren te begeleiden tijdens de stage. Een coördinator meldt hierover dat deze taak vaak bij mentoren terecht komt, maar dat zij niet de tijd en expertise hebben om een passende stageplek te regelen. Een andere coördinator vertelt dat hiervoor aparte leerwerkmakelaars worden ingezet die op zoek gaan naar stageplaatsen en ook de begeleiding van jongere en werkgever in de stage op zich kunnen nemen. Ook los van de stages wordt inzet gepleegd op het bieden van kansen op betaald werk na de opleiding. Zo zijn in sommige regio’s jongerencoaches vanuit de gemeentelijke afdeling W&I aanwezig op de scholen en wordt er in twee regio’s geëxperimenteerd met de inzet van transitiecoaches op Entree-niveau.

Ook in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) kan gebruik worden gemaakt van leerwerkmakelaars. Zie onderstaand voorbeeld:

“Om bbl vlotter te laten verlopen worden er in de hele regio leerwerkmakelaars ingezet. Zij gaan op zoek naar een werkgever en begeleiden zowel de werkgever als de bbl-studenten die dat nodig hebben. Studenten krijgen les op de werkplek. Dit werkt goed voor studenten die zich in de schoolbankjes niet thuis voelen. Zij blijven vaker op school en stromen sneller door naar werk. De leerwerkmakelaars worden ingezet op mbo-Entree-niveau, dit willen we ook op mbo 2 gaan doen.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Uit de interviews met de regiocoördinatoren komt naar voren dat zij waarde hechten aan betrokkenheid van de gemeente tijdens de schoolloopbaan om het arbeidsmarktperspectief van de leerlingen en studenten te bevorderen. Dit zien we in de eerdergenoemde betrokkenheid van de afdeling W&I (jongerencoaches) en het RMC (vsv-casemanagers), maar ook op andere manieren. Zo stellen twee regiocoördinatoren dat de gemeente medewerkers van de mbo’s (studieloopbaanbegeleiders en decanen) zou moeten voeden met informatie over de arbeidsmarkt en waar krapteberoepen liggen. Ook kan de gemeente leerlingen en studenten voorlichten over de dienstverlening van de jongerenpunten en sollicitatietrainingen voor hen verzorgen.

5.2 De overgang van school naar vervolg

Overgang van het vso/pro naar werk of een opleiding

Bijna alle coördinatoren vertellen dat er in hun regio wordt samengewerkt tussen vso- en pro-scholen en gemeenten om de overgang van school naar werk te bevorderen. Op veel plaatsen wordt hierbij gesproken over de ‘route arbeid’. Dit houdt in dat alle uitstromende leerlingen met het uitstroomprofiel ‘werk’ in hun laatste schooljaar worden besproken door zowel medewerkers van de school (mentoren/stagebegeleiders) als van de gemeente (klantmanagers, jobcoaches of jongerencoaches). Wanneer leerlingen extra hulp nodig hebben om werk te vinden, kijkt de gemeente hoe zij hieraan kan bijdragen middels de inzet van bijvoorbeeld loonkostensubsidie of jobcoaching. Leerlingen voor wie duidelijk is dat ze waarschijnlijk zonder werk gaan uitstromen, worden warm overgedragen aan de gemeente. Het RMC monitort de vso/pro-jongeren na uitstroom.

Verder lichten twee regiocoördinatoren toe dat op kleine schaal (pilot of binnen één school in de regio) een transitiecoach wordt ingezet voor vso-/pro-leerlingen die dit nodig hebben. In beide regio’s wordt dit bekostigd vanuit gemeenten. Onderscheidend aan de inzet van de transitiecoach lijkt een doorlopende en intensieve betrokkenheid en extra aandacht voor het brede welzijn van de leerling.

“Binnen één grote vso-/pro-stichting wordt de transitiecoach ingezet. De transitiecoach wordt in het laatste halfjaar van de schoolloopbaan ingezet voor jongeren van wie de stagebegeleider inschat dat de hulpvraag te groot is om hen te kunnen plaatsen. Na uitstroom uit school biedt de transitiecoach ook een halfjaar nazorg, in totaal is men dus een jaar betrokken. De transitiecoach helpt bij de stap van school naar werk en heeft daarbij aandacht voor de overgang van 18- naar 18+ en ondersteunt ook bij de andere vragen (zorg, financiën, wonen). De transitiecoach wordt vanuit de gemeente gefinancierd, en de samenwerking verloopt supergoed. De groep voor wie de transitiecoach wordt ingezet wordt steeds groter, soms vijftien tot twintig jongeren per klas, waarvan één à twee ook langdurig zorg nodig hebben.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Over het algemeen zijn de regiocoördinatoren positief over de sluitende samenwerking tussen vso- en pro-scholen en gemeenten. Wel maken we uit de interviews op dat hierin verschillen bestaan tussen (sub)regio's. Zo worden jongeren op de ene plek proactiever en vroeger besproken dan op de andere en kan ook de (informatie)overdracht van school naar gemeente tekortschieten. Hier geven zij meerdere verklaringen voor:

- Allereerst noemt men dat de capaciteit en financiën soms te beperkt zijn om in deze samenwerking te investeren. Dit kan zowel aan de kant van de gemeente als van de scholen spelen.
- Verder is een complicatie dat de leerlingen van een school uit verschillende gemeenten afkomstig kunnen zijn, waardoor de school met verschillende gemeenten moet samenwerken. Alleen als een gemeente relatief veel jongeren op de school heeft zitten, is het de moeite om aan te sluiten bij een uitstroomgesprek. Met andere gemeenten wordt ad hoc afgestemd.
- Tot slot geldt dat als de bredere regionale samenwerking niet goed functioneert, ook de samenwerking tussen vso- en pro-scholen en gemeenten achter kan blijven.

In één regio is een interventie genoemd die erop gericht is om de overstap van het vso/pro naar het mbo te versoepelen.

“In onze regio kunnen pro-leerlingen een stage en één dag per week les binnen het mbo volgen. Daarmee behalen zij hun Entree-opleiding, waarna ze kunnen eventueel kunnen doorstromen naar het mbo. Mocht de leerling er niet in slagen om de Entree-opleiding af te ronden, dan kan de leerling terugkomen naar het praktijkonderwijs en wordt deze bemiddeld richting arbeid.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Overgang van mbo naar werk

Onder regiocoördinatoren is er consensus dat mbo-scholen bij de aanpak van jeugdwerkloosheid (nog) minder intensief samenwerken met gemeenten dan vso- en pro-scholen. Binnen het mbo gaat het om een naar verhouding kleine groep studenten die extra hulp nodig hebben bij de overstap van school naar werk. Een groot deel van de mbo-studenten heeft hierbij geen aanvullende ondersteuning nodig. Het praktijkonderwijs en het vso zijn er veel meer op ingesteld, omdat voor veel studenten dergelijke ondersteuning juist onontbeerlijk is. Vanuit de MBO Raad wordt hier nog aan toegevoegd dat er daarnaast ook een wettelijke beperking was: het mbo mocht studenten niet blijven begeleiden na diplomering.

De aanpak van voortijdig schoolverlaten om te voorkomen dat jongeren in een kwetsbare positie komen
 Veel regiocoördinatoren verwijzen naar de vsv-aanpak (voortijdig schoolverlaten) als manier om te voorkomen dat de jongere in een kwetsbare positie komt. Indien een jongere dreigt uit te vallen uit de opleiding neemt het mbo contact op met het RMC. Zij raken betrokken bij de casus, begeleiden de jongere en proberen uitval te voorkomen of zoeken met de jongere alternatieven zoals een andere opleiding of, eventueel, begeleiding naar werk. Meerdere coördinatoren lichten toe dat korte lijnen tussen de scholen en RMC's van belang zijn om snel te kunnen reageren op problematiek bij de jongere. Hierbij helpt het als het RMC periodiek aanwezig is op de school en/of deelneemt aan overleg met functionarissen van de school.

In één regio worden medewerkers vanuit het wijkteam betrokken bij de aanpak van verzuim en voortijdig schoolverlaten. Ook dit is een manier om de gemeentelijke dienstverlening vroeg te betrekken, zodat deze link ook na diplomering zijn vruchten kan afwerpen.

“Vanuit het wijkteam is er een ‘School Als Wijk’-team. De School Als Wijk-medewerker is samen met de RMC-trajectbegeleider periodiek aanwezig op alle mbo-scholen. Zij werken daar samen met schoolmaatschappelijk werk om lichte ondersteuning of zorg te bieden waar nodig om uitval of verzuim te voorkomen. Samen vormen zij een driehoek rondom de jongere.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Een knelpunt dat door meerdere coördinatoren genoemd wordt, is dat de begeleidingstaak van het RMC ophoudt zodra een jongere een startkwalificatie heeft behaald. Dit terwijl ook jongeren met een startkwalificatie kwetsbaar kunnen zijn en begeleiding naar werk nodig kunnen hebben. Dit knelpunt wordt ook in ander recent onderzoek genoemd (Van der Gaag et al., 2018). Coördinatoren wijzen daarom op het belang dat er vanuit de mbo's en de RMC's waar nodig ook wordt doorverwezen naar de gemeentelijke afdeling Werk en Inkomen. In één regio zouden de RMC's graag aansluiten bij exitgesprekken die in de mbo's worden gevoerd, om een link te kunnen leggen met de gemeente.

“Het mbo ziet vaak signalen als het met een jongere niet goed gaat, bijvoorbeeld door problemen in de thuissituatie. Zo'n jongere haalt misschien zijn diploma nog wel, maar daarna kan het fout gaan. Het mbo kan dan aan de bel trekken bij het RMC, alleen het RMC heeft geen wettelijke taak meer als de jongere met een diploma van school gaat. Er zou een mogelijkheid moeten zijn om zo'n jongere in een preventieve vorm vanuit het mbo of het RMC over te dragen naar W&I, zodat zij een vinger aan de pols kunnen houden.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Begeleiding naar werk

De 'route arbeid' die door vso- en pro-scholen in samenwerking met gemeenten breed wordt ingezet, wordt in veel regio's in toenemende mate ook binnen het mbo ingezet. In één regio wordt er een route arbeid 'ingezet' voor mbo 2-studenten en een andere regio overweegt om de route arbeid van Entree uit te breiden naar mbo 2 en 3. In het onderstaande voorbeeld licht een regiocoördinator dit kort toe.

“Mbo-studenten met een diploma op mbo 2-, 3- of 4-niveau met een opleiding die niet goed aansluit bij de arbeidsmarkt worden door de school voorbereid naar een andere opleiding of werk. Met Werk in Zicht [*werkgeversservicepunt, red.*] worden nadere afspraken gemaakt over nazorg door het mbo in relatie tot regulier werk. Dit moet leiden tot een Route Arbeid mbo-gediplomeerden niveau 2, 3 en 4. Elementen die hierin zullen worden opgenomen zijn onder andere voorlichting op scholen door werk en inkomen, het Talentperron, een warme overdracht naar de werkpleinen en monitoring.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Één regiocoördinator vertelt dat de transitieroute wordt toegepast voor jongeren in het mbo. De transitieroute biedt studenten een doorlopend traject dat start in het laatste schooljaar en doorloopt tot een jaar na afronding van de opleiding. De jongeren maken een transitieplan en hebben een vaste begeleider (studieloopbaanbegeleider). De desbetreffende regiocoördinator licht toe dat de transitieroute vooralsnog op een kleine schaal wordt toegepast, voor rond de zestig studenten per jaar.

“De transitieroute is een samenwerking tussen de scholen (mbo en vso/pro) en gemeenten die al tijdens school begint. Deze wordt uitgevoerd door jobcoaches van de sociale dienst, die betaald worden door alle partijen in de regio (dus ook vanuit de scholen). De nazorgplicht wordt dus met z'n allen bekostigd, maar ligt in één hand. De jobcoaches zijn al op de school aanwezig in het laatste jaar, en houden ook nadat de jongere van school gaat contact (nazorg). Deze aanpak wordt al langere tijd uitgevoerd in de regio, ook voordat het 'de transitieroute' heette. De aanpak wordt ingezet voor jongeren die bredere begeleiding nodig hebben voor het behalen diploma en een baan. Dit betreft een relatief kleine groep van rond de zestig mbo-leerlingen.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Voorbeelden van interventies voor jongeren bij de overstap naar werk

In de interviews met de regiocoördinatoren zijn vele interventies en projecten genoemd die niet altijd specifiek onder te brengen zijn bij één partij of een van de fasen die jongeren doorlopen van school naar werk. Hieronder lichten we er een aantal uit.

Vouchers en cheques

In enkele regio's worden verschillende typen vouchers en cheques ingezet om jongeren te helpen de stap naar werk te maken. Dit kan een voucher zijn om een maatwerkvoorziening voor de jongere te regelen (zoals een laptop). Maar we zien ook cheques die aan werkgevers worden overhandigd om de begeleiding voor jongeren vorm te geven of een algemene prikkel te bieden om de jongeren aan te nemen.

Praktijkleren met een praktijkverklaring²⁴

Verschillende regiocoördinatoren noemen praktijkleren met praktijkverklaring als instrument. Hierbij volgt de medewerker een kortdurende scholing voor eenvoudige werkzaamheden die de medewerker volledig op de werkvloer kan aanleren. Als bewijs voor de geleerde werkprocessen ontvangt de medewerker een praktijkverklaring. De coördinatoren zien veel potentie in de inzet van praktijkleren met praktijkverklaring voor jongeren zonder startkwalificatie die niet de capaciteiten hebben om een volledig mbo-opleiding af te ronden.

5.3 Na de overgangsfase

Nazorg vanuit het vso en pro

Voor het vso geldt een (passieve) adviesplicht (Wet op de Expertisecentra). Op verzoek moet de school oud-leerlingen en hun ouders tot twee jaar na het verlaten van de school adviseren over vervolgonderwijs, werk of dagbesteding. Het praktijkonderwijs kent geen wettelijke nazorgplicht.²⁵ Wel zijn hierover afspraken gemaakt tussen de Inspectie OCW en het (toenmalig) Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs, die zijn vastgelegd in een handreiking.²⁶ Hierin staat dat het praktijkonderwijs dient te voorzien in enige vorm van nazorg na het verlaten van de school, zoals ambulante begeleiding of jobcoaching.

Desgevraagd lichten de regiocoördinatoren toe dat de nazorg vanuit de vso- en pro-scholen grotendeels beperkt blijft tot het monitoren van de situatie van oud-leerlingen. Hiertoe nemen zij meestal elk halfjaar telefonisch of per e-mail contact op met de jongere zelf of hun laatst bekende uitstroombestemming (opleiding, werkgever) om te inventariseren wat hun situatie is. Dit legt men vast voor de Onderwijsinspectie, maar vormt geen aanleiding voor het proactief bieden van nazorg. Waar nazorg wordt geboden, is dit vaak naar aanleiding van vragen van oud-leerlingen.

Als verklaring hiervoor wordt genoemd dat de scholen weinig (structureel) budget hebben voor het bieden van nazorg. Inzet hierop kan gefinancierd worden vanuit het Europees Sociaal Fonds (Actieve Inclusie), maar dit is geen structurele financiering en bovendien blijkt uit onderzoek dat de scholen ESF hier niet vaak voor inzetten (Oostveen & Tissing, 2021). En als scholen bij hun eigen schoolbesturen aankloppen om middelen vrij te maken voor het bieden van nazorg, lukt dit vaak niet omdat dit een relatief kleine taak is van de scholen. Het gebrek aan (structurele) financiering voor nazorg vanuit de scholen wordt door de coördinatoren gezien als vreemd en onwenselijk omdat het wel een structurele taak is voor de scholen.

²⁴ Voor een evaluatie van de pilots voor praktijkleren met een praktijkverklaring zie Eimers, Jager & Raaijman (2021).

²⁵ Hoewel in de Memorie van Toelichting op de wijziging van de WVO met betrekking tot het praktijkonderwijs wel vermeld staat dat praktijkonderwijs dient te voorzien in enige vorm van nazorg, is deze verplichting in de wettekst zelf niet opgenomen. Het wordt gezien als een 'intrinsieke taak' van het praktijkonderwijs.

²⁶ Van Schoonhoven, R., & De Haan, M. (2013). *Voor de leerling aan het werk! Handreiking samenwerking praktijkonderwijs-mbo*. Platform Praktijkonderwijs.

“Het is bijvoorbeeld mooi dat er vanuit het ministerie wordt opgeroepen om regiocoördinatoren vso/pro aan te stellen, maar hier is geen geld aan verbonden. De scholen moeten een coördinator dus zelf financieren, wat niet of moeilijk lukt.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Ondanks deze algemene tendens van beperkte nazorg vanuit de scholen zien we wel regio's waar op dit vlak innovatie plaatsvindt. Zo zijn er pilots om life-coaching in te zetten voor zowel het mbo als het vso/pro, en wordt elders een transitiecoach ingezet.

“De transitiecoach biedt jobcoaching in het nazorgtraject. De jongeren hebben een band met deze coach opgebouwd en komen daardoor bij diegene terug; zo blijven ze beter in beeld. Dit is in afstemming met de gemeente. Als ze hulp nodig hebben, zijn de jongeren meestal sneller geneigd om de transitiecoach te contacteren dan de gemeente.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Nazorg vanuit het mbo

Sinds 2021 biedt eerst de subsidieregeling Extra begeleiding en nazorg mbo en vervolgens de subsidieregeling Nazorg een juridische basis en financiële middelen waarmee mbo-scholen nazorg kunnen verzorgen. Veel coördinatoren lichten dan ook toe dat de mbo's in hun regio gebruikmaken van deze subsidie en sindsdien oud-studenten nabellen, wat voorheen niet gebruikelijk was. Op welke studenten men dit richt, verschilt per school. Zo noemt één regio dat alleen studenten worden nagebeld die tijdens hun schoolloopbaan al extra ondersteuning hebben ontvangen, en dus potentieel kwetsbaarder zijn. Één regiocoördinator noemt een mbo in hun regio dat al vele jaren standaard alle oud-studenten periodiek belt om hun situatie in kaart te brengen.

Als uit het telefonische contact blijkt dat de uitstromende/ex-studenten behoefte hebben aan ondersteuning, hebben de scholen eigen vormen van ondersteuning die ze kunnen inzetten. Voorbeelden hiervan zijn ondersteuning naar werk door leerwerkmakelaars. Daarnaast kunnen de mbo's hun ex-studenten ook naar de gemeente doorverwijzen, maar dit gebeurt in de praktijk niet heel vaak volgens de regiocoördinatoren. Hierin zien we dus een sterk verschil ten opzichte van de vso- en pro-scholen. De link tussen het mbo en de gemeente ligt er vooral met het RMC in het kader van de vsv-aanpak, maar (nog) niet zozeer in het doorverwijzen van gediplomeerden naar de afdeling W&I in het kader van begeleiding naar werk.

“De verbinding tussen het mbo en de werkpleinen kan sterker. Als het mbo denkt dat er extra ondersteuning nodig is voor een leerling om aan het werk te komen, dan zou er een seintje naar het werkplein mogen. Dat gebeurt nu nog onvoldoende.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Naar aanleiding van de bijeenkomst van het praktijkpanel merkt de MBO Raad hierover op dat dit tot nu toe ook niet zomaar mocht, zeker niet als een jongere een startkwalificatie heeft gehaald.

Begeleiding vanuit het RMC en W&I

Hoewel de mbo's en vso- en pro-scholen na uitstroom nog af en toe contact houden met de jongeren om hun situatie te monitoren, ligt de verantwoordelijkheid voor de verdere begeleiding in deze fase vooral bij de gemeente. De betrokkenheid van de gemeente kan op twee manieren vorm krijgen:

- via het RMC: wanneer de jongere gedurende de schoolloopbaan in beeld is gekomen vanwege verzuim of (dreigende) uitval;
- via Werk en Inkomen: indien de jongere een uitkering heeft aangevraagd, heeft gevraagd om ondersteuning bij het zoeken naar werk of is doorverwezen door een andere partij (zoals de school). Voor de vso-/pro-doelgroep is W&I veelal structureel betrokken vanuit de route arbeid; hetzelfde geldt op veel plekken voor mbo Entree.

Er bestaat enige overlap in de taken van de RMC-trajectbegeleiders en de jongerenadviseurs vanuit W&I; beiden begeleiden jongeren naar een vorm van participatie (in onderwijs of werk). Samenwerking tussen de RMC's en afdelingen W&I is daarom van belang, om te voorkomen dat er dubbel werk wordt

gedaan. Bovendien hanteren de twee andere invalshoeken. De ‘core business’ van RMC-trajectbegeleiders is doorgaans om jongeren terug naar het onderwijs te begeleiden om een startkwalificatie te behalen, terwijl jongerenadviseurs vanuit W&I juist beter toegerust zijn voor de bemiddeling naar werk, al dan niet in combinatie met beroepsgerichte training. Uit ander recent onderzoek komt naar voren dat het RMC’s aan de capaciteit en middelen ontbreekt om jongeren naar participatie te begeleiden (Gaag, van der, et al., 2018). Afhankelijk van de behoeften en mogelijkheden van een jongere kan deze dus beter geholpen worden door een RMC-trajectbegeleider of door een jongerenadviseur. Daarom is het van belang om contact met elkaar te houden om te bepalen of een jongere wellicht overgedragen moet worden van de ene naar de andere partij.

Twee regiocoördinatoren merken op dat het samenspel tussen het RMC en de gemeentelijke afdeling W&I in hun ogen beter kan. Zij zien dat de twee partijen te veel vanuit hun eigen perspectief bezig zijn om de jongeren te begeleiden, wat leidt tot inefficiëntie. Dit kan nog eens in de hand worden gewerkt doordat W&I meer vanuit de arbeidsmarktregio denkt en RMC vanuit de RMC-regio en deze regio’s niet samenvallen. Bovendien kunnen de toekomstwensen van de doelgroep uiteenlopen en ook door de tijd veranderen, waardoor het soms lastig is om te bepalen wie het voortouw zou moeten nemen. Tegelijkertijd zijn er ook andere coördinatoren die deze samenwerking en afstemming juist goed zien gaan in hun regio. Zij stellen beiden dat zowel vanuit W&I als vanuit het RMC in eerste instantie wordt aangestuurd op het behalen van een startkwalificatie.

“Er is overlap in de functie van RMC-trajectbegeleider en klantmanager Participatiewet jongeren, maar ze hebben een andere opdracht. Ze zijn met dezelfde jongeren bezig op hun eigen stukje terrein (onderwijs of werk). Bij jongeren gaat het alle kanten op: de ene dag willen ze naar school en de andere dag liever aan het werk. Dan ga je op en neer, dat is zonde van de inzet. Het zou mooi zijn als dat efficiënter kan.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

“Als een jongere een uitkering aanvraagt en de klantmanager ziet dat de jongere geen startkwalificatie heeft, dan zoekt deze contact met het RMC. Die afstand is klein; ze werken beiden voor de gemeente. Men kijkt dan onderling hoe men elkaar kan aanvullen.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Meerdere coördinatoren merken op dat de RMC’s slechts beperkte budgetten hebben om jongeren een begeleidingstraject te kunnen bieden. Dit onderstreept het belang van een goede samenwerking met de afdeling W&I om tot een efficiënte besteding van tijd en middelen te komen.

In het IBO JMAA wordt gesignaleerd dat de RMC’s hun taken alleen uitvoeren voor jongeren tot 23 jaar. Het ministerie bereidt daarom een wetsvoorstel voor om de opdracht voor de RMC’s te verbreden naar jongeren tot 27 jaar. Gevraagd naar hun perspectief op de wenselijkheid van dit wetsvoorstel, noemden de regiocoördinatoren zowel argumenten voor als tegen:

- Overlap RMC en W&I: één coördinator vindt het verhogen van de leeftijdsgrens niet wenselijk omdat hierdoor een grotere (onwenselijke) overlap ontstaat in de taken tussen het RMC en de afdeling W&I. Jongeren tussen de 23 en 27 hebben in de praktijk vaker een begeleidingsbehoefte richting werk dan richting onderwijs. Deze groep kan daarom beter geholpen worden door W&I dan door het RMC.
- Monitoring: een argument voor is dat de RMC’s op deze manier de monitoring van jongeren zonder startkwalificatie of in een kwetsbare positie²⁷ kunnen toepassen op een bredere groep jongeren tot 27 jaar. Hierop wordt in het vervolg van deze paragraaf dieper ingegaan.

²⁷ RMC’s hebben de wettelijke taak om naast voortijdig schoolverlaten ook de jongeren afkomstig uit het vso en pro te monitoren voor wat betreft deelname aan werk of onderwijs tot zij 23 jaar oud zijn.

Monitoring van jongeren door middel van bestandskoppelingen

RMC's monitoren maandelijks de situatie van jongeren tot 23 jaar in hun regio. Door het maken van bestandskoppelingen hebben zij in beeld welke jongeren geen startkwalificatie hebben, geen onderwijs volgen en geen uitkering ontvangen. Dit stelt hen in staat om deze jongeren sneller te identificeren en actief te benaderen.²⁸ Het RMC heeft geen gegevens van jongeren met een startkwalificatie. Ook jongeren van 23 jaar of ouder zijn normaliter niet in beeld via deze monitor, omdat zij niet onder de wettelijke taak van de RMC's vallen. Veel regio's plegen echter inspanningen om ook de groep jongeren van 23 tot 27 jaar in beeld te krijgen via het maken van dezelfde bestandskoppelingen. Hiervoor is in de RMC-wet echter geen wettelijke grondslag, waardoor men deze elders moet zoeken. De Participatiewet biedt hiervoor echter een alternatieve wettelijke grondslag in artikel 10f, dat gemeenten in staat stelt om (actief) ondersteuning aan te bieden aan personen van 18 tot 27 jaar die nog geen startkwalificatie hebben behaald.

Veel coördinatoren zeggen dat zij veel hindernissen ervaren om de gegevensuitwisseling voor het monitoren van de jongeren van 23 tot 27 jaar te regelen, en dat dit veel rompslomp met zich meebrengt. Zij lijken niet altijd op de hoogte te zijn van de wettelijke grondslag die hiervoor bestaat in de Participatiewet en zijn veel tijd kwijt met het opstellen en laten accorderen van de benodigde verwerkingsovereenkomsten. Zeker wanneer meerdere gemeenten de monitoring op regionaal niveau uitvoeren, vergt dit een rondgang langs alle gemeentesecretarissen, en bovendien is de ervaring dat de juristen van gemeenten niet zelden van mening verschillen over welke informatie wel en niet gedeeld kan worden in verband met de AVG. Tegelijkertijd zijn er ook regiocoördinatoren die minder hindernissen ervaren en toelichten dat de monitoring in hun regio vrij eenvoudig wordt uitgevoerd. Ook horen we dat gemeenten verschillend denken over welke gegevens bijvoorbeeld de afdeling W&I en RMC met elkaar mogen uitwisselen. Blijkbaar is niet alleen de AVG-wetgeving zelf een belemmering voor het monitoren van de jongeren, maar ook de kennis van de (on)mogelijkheden in, en de interpretatie van, deze wetgeving.

Een vervolgvraag is, als deze monitoring wordt uitgevoerd, wat er vervolgens met de uitkomsten wordt gedaan. Worden de jongeren die buiten beeld zijn geraakt, actief benaderd? Of dit gebeurt hangt af van de vraag of er voldoende capaciteit voor beschikbaar is. Verder noemen meerdere coördinatoren dat deze doelgroep erg divers is, en een aanzienlijk deel waarschijnlijk niet direct ondersteuning nodig heeft. In de praktijk zien we dat RMC-trajectbegeleiders vaak outreachend optreden. In onderstaand voorbeeld schakelen ze wanneer dit nodig is door naar de afdeling W&I van de gemeente.

“Outreachend werken is een vak apart. RMC's zijn hier goed in, terwijl gemeentelijke afdelingen W&I hier minder ervaring mee hebben. Bij een project in mijn regio worden RMC-trajectbegeleiders ingehuurd door de gemeente om vanuit de Participatiewet outreachend te werken. Zij drukken bij jongeren op de deurbel om hun eventuele ondersteuningsbehoefte in beeld te krijgen, en geleiden hen daarna door naar de gemeentelijke klantmanager. Zo versterk je elkaar.”

- Regiocoördinator jeugdwerkloosheid

Een voorbeeld van een interventie na de overstap naar werk

Een van de interventies die regiocoördinatoren noemden is de Harrie-training. Als zich bij hun werk problemen voordoen, zeggen jongeren hun leidinggevende of familie en vrienden om hulp te zullen vragen (Raaijman et al., 2021). De Harrie-training leert werkgevers en medewerkers om te gaan met collega's met een arbeidsbeperking.

Harrie-training

Harrie staat voor: Hulpvaardig; Alert; Realistisch; Rustig; Instruerend en Eerlijk. In drie regio's worden 'Harrie-trainingen' aangeboden aan werkgevers of medewerkers van bedrijven. De training is erop gericht om hen te leren om te gaan met medewerkers met een beperking of ondersteuningsbehoefte. De ervaringen met het bieden van de training zijn overwegend positief, maar in één regio heeft men moeite om bedrijven te enthousiasmeren om de training te volgen.

²⁸ Voor het monitoren van jongeren in een kwetsbare positie (JKP) hebben RMC's sinds 2019 toegang gekregen tot meer gegevens. Voor de evaluatie van deze monitoring (en van de Verzuim 18+-aanpak) zie Duysak en Van der Veen (2022).

5.4 Samenvattend

Volgens regiocoördinatoren is het belangrijk dat er tijdens de opleiding aandacht besteed wordt aan het arbeidsmarktperspectief van de leerlingen en studenten. In de praktijk van het vso, pro en mbo gebeurt dit ook. Bij de overgang van school naar werk speelt de samenwerking met de gemeente een grote rol. Het is belangrijk dat jongeren die ondersteuning nodig hebben bij de overstap naar werk ook overgenomen worden door de gemeente zodra ze uitstromen van school. Op vso-/pro-scholen waarborgt men deze overdracht door leerlingen die gaan uitstromen te bespreken in overleggen, waarbij ook medewerkers van de gemeente aansluiten. Ook in wetenschappelijke literatuur zagen we terug dat warme overdracht een succesfactor is voor de begeleiding van jongeren in een kwetsbare positie. Wel verschilt het per (sub)regio in welke mate men de jongeren proactief bespreekt. Op het mbo is deze samenwerking nog minder intensief. Men schakelt voornamelijk het RMC in zodra er een risico op uitval ontstaat. Hierbij speelt wel het knelpunt dat het RMC geen begeleidingstaak meer heeft zodra de jongere een startkwalificatie heeft.

Vso en pro verzorgen al langere tijd nazorg voor hun oud-leerlingen. Volgens de regiocoördinatoren is deze nazorg echter relatief beperkt van opzet en vaak naar aanleiding van vragen daarnaar door oud-leerlingen. Binnen het mbo heeft de nazorg een impuls gekregen door de opeenvolgende subsidieregelingen Extra begeleiding en Nazorg en, sinds 2022, de regeling Nazorg, waarmee nazorg kan worden geboden aan voormalige studenten die met een diploma zijn uitgestroomd uit het mbo. Het mbo lijkt nog wel op zoek naar de ideale invulling van nazorg.

Nadat ze van school af zijn gegaan kunnen jongeren ook in beeld komen bij RMC of W&I en van daaruit in een 'nazorgtraject' worden opgenomen, bijvoorbeeld door een RMC-trajectbegeleider of een jongerenadviseur van de gemeente. Dit kan gebeuren als een jongere wordt gezien als vsv'er of een uitkering aanvraagt. Jongeren in een kwetsbare positie die een startkwalificatie hebben en geen uitkering aanvragen blijven doorgaans echter onder de radar. In theorie zou nazorg vanuit het mbo een deel van dergelijke jongeren kunnen opvangen.²⁹

²⁹ Het gaat dan bijvoorbeeld om jongeren die ten minste een mbo-2-diploma hebben gehaald, maar die bekend zijn bij de opleiding omdat hun schoolloopbaan problematisch verliep.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Lessen uit de praktijk

6

6 Lessen uit de praktijk

In dit hoofdstuk presenteren we de bevindingen uit de zeven regionale cases. Bij alle cases hebben we gesproken met de uitvoerders. Bij enkele cases hebben we daarnaast gesproken met jongeren en hebben we praktijkobservaties uitgevoerd. We beschrijven wat volgens de uitvoerders en de jongeren goed werkt bij de ondersteuning van jongeren in het traject van school naar werk. Het uitgangspunt hierbij zijn de ervaringen van de uitvoerders en jongeren bij de ondersteuningstrajecten die in de casestudies zijn uitgewerkt. Deels is het staande praktijk, deels zijn het verbeteringen die zij daarop zien.

6.1 Uitgangspunten voor ondersteuning van jongeren in kwetsbare positie

Uit de cases kwam een aantal 'werkzame bestanddelen' die opgaan voor het hele traject van school naar werk dat jongeren in een kwetsbare positie doorlopen. In het hoofdstuk over de regionale samenwerking werd al beschreven hoe belangrijk het is dat de verschillende samenwerkingspartners een gevoel van urgentie delen, dat ze informatie uitwisselen en dat ze van elkaar weten wat ze te bieden hebben (paragraaf 4.2). Uit de cases maken we op dat de ondersteuning tijdens en na school gebaat is bij de volgende uitgangspunten:

Jongeren met ondersteuningsbehoefte worden besproken in overleggen

Uit de cases kunnen we opmaken dat het goed lijkt te werken als jongeren die extra ondersteuning nodig hebben worden besproken in overleggen tussen de school en belangrijke partners in de regio. Denk hierbij aan partners als gemeenten, UWV, stagebedrijven, ondersteuners et cetera. In deze overleggen kan men bespreken welke jongeren mogelijk baat kunnen hebben bij extra ondersteuning. Hierbij kan worden geprofiteerd van de kennis van de scholen over de desbetreffende jongere. In de praktijk worden jongeren uit vso en pro in het laatste schooljaar doorgaans al besproken tijdens een multidisciplinair overleg. Ook in het mbo is het niet ongebruikelijk dat jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte in een dergelijk overleg worden besproken.

Binnen de scholen is bekend van welk ondersteuningsaanbod gebruik kan worden gemaakt

Voor de interventies op school is het belangrijk dat jongeren en docenten op de hoogte zijn van de hulp die er binnen de school beschikbaar is voor jongeren. Tijdens de cases stellen de zorgcoördinatoren (in het mbo) dan ook dat ze er veel werk van maken om hun collega's te informeren. Bij docenten is het van belang om draagvlak voor de interventie te creëren, door kenbaar te maken wat het nut is van de interventie. In één casestudie merken uitvoerders soms dat mentoren de neiging hebben om de begeleiding van een student bij zich te houden en de student niet door te verwijzen naar een andere begeleider binnen de school. Draagvlak creëren kan ervoor zorgen dat mentoren de student sneller doorverwijzen. Voor docenten moet het duidelijk zijn welke meerwaarde de interventie heeft ten opzichte van de eigen begeleiding, bijvoorbeeld dat de begeleider meer tijd kan steken in de begeleiding van deze jongeren en bovendien ruimte heeft om de begeleiding voort te zetten zodra de jongere van school is. Ook voor jongeren is het belangrijk dat zij op de hoogte zijn van het aanbod. Bij één casestudie informeren de uitvoerders de jongeren met flyers, klasbezoeken en filmpjes in om de jongeren laten weten wie ze zijn en wat ze voor hen kunnen betekenen. Ook namen ze een enquête af bij studenten om ondersteuningsbehoeften in kaart te brengen. Uitvoerders van deze interventie zien dan ook dat relatief veel jongeren zichzelf melden (ongeveer de helft).

Het is belangrijk dat er een vertrouwensband tussen jongere en begeleider bestaat

Een andere les die uit de ervaringen van betrokkenen bij de cases kan worden getrokken is dat het belangrijk is dat er een vertrouwensband bestaat tussen de ondersteuners en de jongere. Uitvoerders benoemen daarbij dat het belangrijk is in te zetten op een gelijkwaardige relatie, waarbij de jongere zich serieus genomen voelt. De begeleiding moet niet te 'schools' aanvoelen, zeker aangezien een aanzienlijk deel van de jongeren in deze doelgroepen negatieve ervaringen heeft met school. Een vertrouwensband komt ook de nazorg ten goede. Zo stellen uitvoerders dat de jongere geen drempels moet ervaren om problemen aan te kaarten of om hulp te vragen. Bij één van de cases (vso/pro) wordt de interventie verzorgd door de stagebegeleider: de jongere kent de begeleider al langere tijd en weet wat hij of zij aan de begeleider heeft.

In een andere case lijkt de vertrouwensband te worden versterkt doordat de begeleider een onafhankelijke positie inneemt. Ze zijn bijvoorbeeld niet betrokken bij een afdeling van de gemeente. Jongeren liken zich dan eerder op hun gemak te voelen om zich aan te melden voor hulp. Zo heeft aanmelding geen gevolgen voor een eventuele uitkering. In het onderstaande citaat beschrijft een uitvoerder hoe je kunt aansluiten op de belevingswereld van jongeren bij de werving.

“Het gaat ook om de *tone of voice*, wat is de boodschap die je overbrengt? Dat moet laagdrempelig, zodat je hun belevingswereld aanspreekt. Wij sluiten aan bij de energie van de jongeren. Jongeren die zich bij ons aanmelden willen iets, bijvoorbeeld gaan werken.”

- Uitvoerder

De jongere wordt in zijn of haar waarde gelaten

Ook jongeren vinden het belangrijk om serieus te worden genomen. Daarbij zijn hun vragen niet altijd makkelijk te beantwoorden. Zo spraken we een jongere die een Wajong-uitkering ontvangt maar graag een opleiding wil doen. Hij heeft genoeg van de dagbestedingsactiviteiten en wil zich graag verder ontwikkelen. De noodzaak daarvoor wordt in eerste instantie niet herkend door de organisaties die hij hiervoor benadert. Via via is hij terechtgekomen bij een organisatie die leerwerkplekken aanbiedt. Hier krijgt hij gehoor. Er wordt financiering gezocht en gevonden. De jongere bloeit vervolgens op.

Het is belangrijk dat jongeren op de juiste toon worden aangesproken, ook als het om moeilijke gesprekken gaat. Tijdens een gesprek naar aanleiding van de loonwaardebepaling kreeg een jongere het gevoel dat hij minder is dan zijn collega's. Na het gesprek was hij volgens zijn werkgever erg emotioneel. Uiteindelijk had het ook gevolgen voor de kwaliteit van zijn werk, zijn zelfvertrouwen was volledig weg.

De ondersteuning beperkt zich niet tot één leefgebied

Uitvoerders zien dat veel jongeren in een kwetsbare positie problemen ervaren op meerdere terreinen. Dit kan bijvoorbeeld gaan om problemen in de thuissituatie, schuldenproblematiek, een verslaving et cetera. Zoals eerder benoemd is het belangrijk dat een begeleider de juiste instanties kent om de jongere naar door te verwijzen. De begeleider kan hierbij de spil vormen: jongeren weten vaak niet waar ze terecht kunnen voor hulp of hebben al vergeefs bij instanties aangeklopt. Op mbo-instellingen is er vaak een medewerker van het RMC aanwezig. Waar nodig kan deze medewerker contacten leggen met de juiste afdelingen van de gemeente. In de case uit het vso/pro legt de begeleider ook contact met belangrijke personen in het sociale netwerk van de jongere, vaak de ouders. De ondersteuning van de jongere is erbij gebaat als het sociale netwerk van de jongere erbij betrokken wordt, zo kan het bijvoorbeeld de motivatie van de jongere ten goede komen.

De ondersteuning richt zich op praktische zaken

Volgens de uitvoerders zijn sommige jongeren geholpen met ondersteuning bij zaken als het opstellen van een cv en het zoeken naar vacatures, maar ook bijvoorbeeld bij financiële zaken en bij het zoeken naar een woning. Bij één casestudie merkten uitvoerders dat mbo-studenten vaak niet bekend zijn met basiskennis over studiefinanciering (dat ze bij DUO terecht kunnen voor studiefinanciering, dat ze hun opleiding moeten halen voor kwijtschelding of dat ze hun OV-chipkaart moeten stopzetten na hun opleiding). Jongeren zijn vaak niet bezig met hun langetermijnsituatie, maar op den duur kan dit gebrek aan inzicht leiden tot financiële problemen of zelfs schulden. Daarom geven deze uitvoerders workshops aan studenten van hun mbo-instelling over financiële zaken, maar ook over solliciteren of netwerken. Hierbij werkt het goed wanneer deze workshops laagdrempelig zijn in een informele setting.

De ondersteuning begint vroeg

In de praktijk merken uitvoerders dat het belangrijk is om zo vroeg mogelijk te starten met de begeleiding van jongeren in een kwetsbare positie. Idealiter zet men begeleiding in zodra de eerste signalen zich voordoen dat een jongere moeite kan hebben met het afmaken van de opleiding of bij de overstap naar werk. Vroegtijdig ingrijpen kan uitval op de opleiding voorkomen. Uitvoerders merken verder op dat het erg lastig is om nog goede begeleiding te bieden als er pas contact wordt opgenomen met de jongere nadat deze uitgevallen is. De negatieve ervaring (van bijvoorbeeld het uitvallen) kan er bovendien toe leiden dat de jongere zich terugtrekt.

Het is niet uit te sluiten dat ondersteuning gedurende langere tijd nodig is

Uitvoerders stellen dat het nodig kan zijn dat de begeleider langdurig contact onderhoudt met de jongere, ook wanneer deze inmiddels van school is. Zo zetten verschillende mbo-instellingen erop in dat de mentor of begeleider gedurende de schooltijd ook de nazorg voor zijn of haar rekening neemt. In het voorbeeld uit het vso/pro is er sprake van continue begeleiding, waarbij de jongere voor lange tijd begeleiding krijgt van de stagebegeleider. Zodra de jongere is uitgestroomd naar werk zet men in op een waakvlamconstructie, waarbij de begeleider voor lange termijn contact houdt met de jongere en waar nodig extra ondersteuning kan bieden. In de praktijk zal dit overigens slechts haalbaar zijn voor een heel kleine groep van 'meest kwetsbaren'.

De jongeren worden actief benaderd

In algemene zin kunnen we uit de cases opmaken dat een deel van de jongeren moeite heeft om te vragen om hulp. Het helpt als een professional die ze kennen en vertrouwen aan jongeren vraagt of ze ergens hulp bij nodig hebben (*proactiviteit*). Jongeren vinden het prettig als dat ook snel wordt opgepakt. Op school kent men de leerlingen en studenten over het algemeen goed; organisaties die pas na school bij de transitie en de nazorg van de jongeren worden betrokken, moeten de jongeren vaak nog leren kennen.

6.2 Van school naar werk

In deze paragraaf bespreken we de lessen die we uit de cases halen voor de ondersteuning van jongeren tijdens de verschillende fasen in het traject van school naar werk.

Ondersteuning tijdens school

Tijdens de opleiding wordt voldoende aandacht besteed aan loopbaanmogelijkheden

Uitvoerders wijzen erop dat jongeren vaak niet goed weten welke opties er zijn voor opleiding en werk en dat ze door verkeerde keuzes in een kwetsbare positie belanden. Zo zien uitvoerders van één case bijvoorbeeld dat jongeren die uitstromen met een niveau-1- of -2-diploma liever doorstuderen dan dat ze op zoek gaan naar een baan, terwijl daar voor een deel van de jongeren wellicht betere mogelijkheden zijn. Doorstromen naar een hoger mbo-niveau kan voor een deel van de jongeren een brug te ver zijn, waardoor er een risico op uitval ontstaat. De wens om door te stromen naar een hoger niveau kan komen door de verwachtingen uit de omgeving, maar ook omdat jongeren niet weten welke mogelijkheden er zijn op de arbeidsmarkt met een mbo-1- of -2-diploma. Deze begeleiders proberen in gesprekken jongeren meer informatie te geven over hun opties.

Een deel van de jongeren leert beter van praktische ervaringen

Sommige jongeren leren beter in de praktijk dan binnen de school. Voor deze jongeren kan (een vorm van) praktijkleren een uitkomst zijn, waarbij ze werken bij een bedrijf en les krijgen op deze locatie. Jongeren kunnen dan werkervaring opdoen in een veilige werkomgeving, waar ze voldoende begeleiding krijgen. Volgens de uitvoerders kan dit veel uitmaken voor jongeren: zij doen een succeservaring op met werken en hebben de mogelijkheid om een diploma te behalen in een praktische setting, wat wellicht in een schoolse setting niet gelukt was. In het onderwijs zien we al veel voorbeelden van praktijkleren.

Ondersteuning bij de overgang van school naar vervolg

Uitstroomgesprekken

Uitvoerders van nazorg op het mbo in één van de casestudies voeren uitstroomgesprekken met gediplomeerde jongeren. Voor deze coaches is dit een goed moment om de jongeren te vragen wat hun plannen zijn voor de toekomst. In een uitstroomgesprek kan de coach een-op-een samen met de jongere kijken welke mogelijkheden er zijn en wat de beste keuze is. De coach kan aanvullende informatie geven over beroepen of opleidingen of de jongere doorverwijzen.

Indien nodig kan er worden doorverwezen naar andere instanties

Uitvoerders hebben niet altijd alle expertise in huis om een jongere te helpen. Bovendien weten jongeren zelf niet altijd waar ze terecht kunnen met hun hulpvraag. Uitvoerders van interventies gericht op de overstap naar werk noemen bijvoorbeeld woonbegeleiding, de gemeente en re-integratiepartners als relevante instanties. Hierbij helpt het ook als begeleiders jongeren helpen met het invullen van formulieren voor het aanvragen van extra ondersteuning. Een voorbeeld van een dergelijke aanpak is de transitiecoach die in een van de regionale cases wordt ingezet door een mbo-instelling:

“Jongeren van de Entree-opleidingen en jongeren met een problematische schoolloopbaan worden bij de transitiecoach aangemeld door expertiseteams die op elke locatie van het mbo aanwezig zijn.³⁰ Jongeren die in aanmerking komen zijn vaak al langer in beeld. De coach komt bij de jongeren thuis, bespreekt met jongere en eventueel ouders de problemen, beperkt zich niet tot één leefdomein, maar bestrijkt de volle breedte. Vervolgens gaat de coach met de jongere op zoek naar vacatures en begeleidt de jongeren op weg naar een passende baan. Passend is onder meer in afstemming met wat de jongere kan en op dat moment aankan. De coach kan ook schakelen naar aanvullende begeleiding, bijvoorbeeld voorzieningen die met de Participatiewet kunnen worden ingezet (jobcoach, werkplekaanpassing, loonwaardebepaling) of zelfs naar praktijkleren met praktijkverklaring (verzorgd door de mbo-instelling). De school huurt de coaches in; het zijn mensen met een achtergrond in de jeugdhulpverlening. Als de jongere een baan heeft gevonden kan de transitiecoach de jongere en de werkgever nog begeleiden op de werkplek (als een soort jobcoach dus).”

- Projectmanager mbo

Ondersteuning na de overgangsfase

Nazorg begint al tijdens de schoolloopbaan

Als onderdeel van nazorg zetten vrijwel alle mbo-instellingen in Nederland momenteel in op het nabellen van gediplomeerde studenten, om te vragen hoe het gaat en of er nog aanvullende ondersteuning nodig is. Ook in de casestudies naar ondersteuning gedurende de schooltijd en nazorg zetten de uitvoerders in op het bellen van hun ex-studenten. In één casestudie hadden uitvoerders hier positieve ervaringen mee, zo leken ex-studenten het te waarderen dat de school na uitstroom contact legde en interesse toonde in hun situatie. Bij een andere mbo-instelling merkte men echter dat het lastig is om jongeren te bereiken na uitstroom, alleen al omdat jongeren minder geneigd zijn hun telefoon op te nemen. Ongeacht de ervaringen zijn uitvoerders van verschillende casestudies het eens dat nabellen als vorm van nazorg het beste werkt wanneer men al contact heeft gelegd met de jongere voordat deze uitstroomt in een uitstroomgesprek, bijvoorbeeld door het telefoontje aan te kondigen. Volgens uitvoerders begint nazorg op school, door een vertrouwensband op te bouwen met de jongere in kwestie en aan te geven dat er ook na uitstroom hulp beschikbaar is. Tijdens de schoolloopbaan kan bovendien al worden gesignaleerd hoe waarschijnlijk het is of een jongere een hulpvraag zal ontwikkelen. De nazorg kan daardoor ook doelgerichter worden ingericht.

Ondersteuning van jongere en werkgever

Als de jongere is uitgestroomd naar werk kan een onderdeel van nazorg zijn dat de begeleider waar nodig bemiddelt tussen de jongere en de werkgever. Zo stellen uitvoerders dat het voor jongeren soms erg lastig kan zijn om problemen te bespreken met een werkgever. Een begeleider kan obstakels bespreekbaar maken en ondersteunen bij het maken van afspraken tussen de werkgever en de jongere om in het vervolg problemen aan te kunnen pakken. Een aandachtspunt hierbij is dat het voor de werkgever een behoorlijke belasting kan zijn om jongeren in een kwetsbare positie in dienst te hebben. Veel werkgevers zijn bereid om een steentje bij te dragen, maar willen ook dat hun bedrijf goed draait. Voor werkgevers kan het erg prettig zijn als ze terecht kunnen bij de begeleider van de jongere voor eventuele knelpunten. Veel werkgevers weten namelijk niet goed wat ze van deze doelgroep kunnen verwachten en

³⁰ Dit mbo is gestart met de inzet van de transitiecoach om vsv'ers te helpen. De middelen hiervoor kwamen uit de middelen die de RMC-regio ontving voor de aanpak van vsv. Vervolgens is de inzet uitgebreid naar (bijna) gediplomeerde mbo-studenten. Middelen hiervoor komen uit de subsidieregeling Nazorg. In een naburige regio wordt de transitiecoach op een vergelijkbare manier ingezet, maar bekostigd uit de middelen die beschikbaar zijn gekomen voor de aanpak jeugdwerkloosheid.

zijn onbekend met alle wet- en regelgeving omtrent deze doelgroep. De begeleider kan hen hierin ontzorgen.

Een werkgever benoemde dat hij en andere collega's een Harrie-training (zie 5.4) hebben gevolgd om jongeren met een arbeidsbeperking beter te kunnen begeleiden tijdens het werk. Hij heeft geleerd om wat meer tijd te investeren in de jongeren, bijvoorbeeld in de vorm van voortgangsgesprekjes, en om geduldiger met de jongeren om te gaan. Met een van de jongeren heeft hij een balanskaart ingevuld waarbij de jongere kon aangeven hoe er met hem moet worden omgegaan als hij minder goed, goed of heel goed in zijn vel zit. Er zijn duidelijke afspraken gemaakt over hoe de werkgever en de andere collega's met de jongere omgaan. De jongere heeft zich volgens de werkgever heel goed ontwikkeld; hij is veel opener geworden en kan zich beter beheersen.

6.3 Samenvattend

Uit de cases kunnen we een aantal 'werkzame bestanddelen' halen die opgaan voor het hele traject van school naar werk dat jongeren in een kwetsbare positie doorlopen. In hoofdstuk 4, over de regionale samenwerking, zagen we al hoe belangrijk het is dat de verschillende samenwerkingspartners een gevoel van urgentie delen, dat ze informatie uitwisselen en dat ze van elkaar weten wat ze te bieden hebben. Een deel van de informatie-uitwisseling zou zich moeten richten op de jongere in een kwetsbare positie zelf. Bijvoorbeeld in een multidisciplinair overleg waarin overleg waarin jongeren een in kwetsbare positie worden besproken. Uitvoerders brengen het ondersteuningsaanbod van de school ook binnen de school onder de aandacht, zodat docenten en jongeren er bekend mee zijn.

De ondersteuning van jongeren is erbij gebaat dat er een vertrouwensband ontstaat tussen begeleider en jongere. Hierbij moet de begeleider er oog voor hebben dat veel jongeren op meerdere terreinen ondersteuning nodig kunnen hebben. Jongeren stellen het op prijs als de ondersteuning zich richt op praktische zaken waar zij op dat moment tegenaan lopen, ook als die buiten opleiding of werk vallen. Uitvoerders wijzen erop dat de ondersteuning op tijd moet beginnen en ook niet te vroeg moet ophouden. Ze zijn zich ervan bewust dat de ondersteuning langere tijd nodig kan zijn. Ten slotte wijzen ze erop dat jongeren zich lang niet altijd zelfstandig melden. Van de begeleider vraagt dit dat hij of zij de jongere actief benadert als er signalen zijn dat het niet goed gaat. Mocht het nodig zijn, dan is het belangrijk dat er kan worden doorverwezen naar andere instanties die passende ondersteuning kunnen bieden.

Uitvoerders zijn van mening dat loopbaanoriëntatie een grotere plek moet krijgen binnen het onderwijs, zodat jongeren weten wat hun mogelijkheden zijn bij vervolgopleidingen en op de arbeidsmarkt. Ze wijzen erop dat de nazorg al begint tijdens de schoolloopbaan. Dan kan de basis worden gelegd voor de vertrouwensband met de jongere en kan er vroegtijdig worden gemonitord of de jongere eventueel een hulpvraag ontwikkelt.

Conclusies en aanbevelingen

7

7 Conclusie en aanbevelingen

7.1 De aanpak jeugdwerkloosheid

Met de aanpak jeugdwerkloosheid zetten gemeenten, scholen en andere partners zich in om jongeren te ondersteunen naar vervolgonderwijs of werk. De maatregelen zijn bedoeld om een sluitende aanpak te realiseren voor schoolverlaters met een grotere kans op werkloosheid. Het gaat hierbij om jongeren zonder startkwalificatie en om gediplomeerde mbo'ers met een moeizame start op de arbeidsmarkt. Naast generieke middelen voor de regionale aanpak jeugdwerkloosheid zijn er specifieke middelen vrijgemaakt om schoolverlaters met een grotere kans op werkloosheid naar (vervolg)onderwijs of werk te begeleiden. De middelen zijn beschikbaar gesteld aan gemeenten en aan het onderwijs (vso, praktijkonderwijs en mbo).

Met de middelen kan ondersteuning worden geboden aan jongeren in een kwetsbare positie tijdens de schoolloopbaan, tijdens de overgangsfase (naar vervolgonderwijs of werk) en nadat ze van school af zijn. Om een sluitende aanpak te realiseren is het belangrijk dat gemeenten, onderwijs in de regio en andere partners goed met elkaar samenwerken.

7.2 Conclusies

Interventies om werkloosheid onder jongeren in een kwetsbare positie te voorkomen/bestrijden

Er is een breed aanbod aan interventies die zijn bedoeld om jeugdwerkloosheid tegen te gaan. Deze interventies lopen uiteen in de doelgroep en doelstelling waar zij zich op richten. Vaak omvatten ze vergelijkbare elementen als individuele begeleiding van de jongere, het opdoen van werkervaring en het trainen van (loopbaan)competenties. Hoewel de meeste interventies resultaten melden in termen van uitstroom naar school of werk of een toename in (arbeidsmarkt)vaardigheden, is over het algemeen niet bekend of deze effecten duurzaam zijn. Ook ontbreekt een vergelijking tussen interventies of met een controlegroep, waardoor we geen uitspraken kunnen doen in termen van meer of minder effectief, noch van bewezen effectieve interventies.

Ervaringen met de interventies

Uit de literatuur komen verschillende factoren naar voren die bijdragen aan succesvolle regionale samenwerking in de aanpak van jeugdwerkloosheid. De meeste van deze succesfactoren worden ook benoemd in de evaluaties of beschrijvingen van de interventies, zoals consensus tussen betrokken partijen, het maken van heldere afspraken en continuïteit van de dienstverlening. In de literatuur wordt tevens benoemd dat legitimiteit, vertrouwen en de balans tussen stabiliteit en flexibiliteit bijdragen aan de samenwerking. Dit komt echter niet expliciet terug in de interventies. Ten slotte kunnen we enkele randvoorwaarden voor succesvolle regionale samenwerking identificeren, namelijk voldoende tijd om de samenwerking vorm te geven, voldoende capaciteit bij de betrokken organisaties en kennis van de privacywetgeving.

Ervaringen met ondersteuning van jongeren van school naar werk laten zien dat een goede voorbereiding op werk (loopbaanbegeleiding, stages), het identificeren van jongeren in een kwetsbare positie en warme overdracht en individuele ondersteuning kunnen worden gezien als (potentieel) nuttige interventies. Ze worden echter nog niet algemeen ingezet.

Samenwerking tussen gemeenten en onderwijs bij de aanpak van jeugdwerkloosheid

Tijdens ons onderzoek spraken wij voornamelijk met regio's met een (ervaren) regiocoördinator. Onze bevindingen laten dan ook vooral zien hoe de samenwerking verloopt in regio's waarin wordt samengewerkt. In deze regio's wordt de besteding van de rijksmiddelen veelal op basis van regionaal overleg vormgegeven in een plan van aanpak. Hierin richt men zich doorgaans op de brede doelgroep van jongeren in een kwetsbare positie, in lijn met hun brede visie op kwetsbaarheid en de behoefte om niet in 'hokjes' te denken. De middelen worden zowel gebruikt om de bestaande aanpak en infrastructuur te versterken als om nieuwe initiatieven te ontplooien.

De continuïteit ontbreekt door wisselende aandacht bij het Rijk

De aandacht voor jeugdwerkloosheid staat of valt met de beschikbaarheid van middelen. Het afgelopen decennium was er niet altijd sprake van rijksfinanciering voor de aanpak van jeugdwerkloosheid. Een consequentie hiervan was dat de aandacht voor regionale samenwerking en coördinatie bij de aanpak van jeugdwerkloosheid in de meeste regio's sterk wisselde. Sommige regio's slagen erin om ook zonder rijksfinanciering de aanpak in stand te houden, maar dit is zeldzaam. Veel regiocoördinatoren pleiten daarom voor meer structurele financiering, om de opgebouwde netwerken en dienstverlening te kunnen behouden. In afwezigheid van regionale coördinatie ontstaat namelijk al snel versnippering binnen de regio, wat leidt tot inefficiëntie en minder goede dienstverlening. De mate waarin regionaal wordt samengewerkt, hangt deels samen met niet-beïnvloedbare factoren, zoals incongruentie in regio-indelingen, maar is deels ook wel maakbaar, bijvoorbeeld door samenwerking breed te borgen, onderling contact te bevorderen en organisatiebelangen open te bespreken.

Er wordt meer samengewerkt met het oog op soepele overgang

Mbo-instellingen, vso- en pro-scholen en gemeenten in de verschillende fases (tijdens school, van school naar vervolg en na de overgangperiode) ontplooiën veel activiteiten om schoolverlaters in een kwetsbare positie te helpen om de stap naar een vervolgopleiding of werk te maken. Veel inspanningen zijn erop gericht om tijdens de overgang van school naar werk een zo continu mogelijke begeleiding te bieden, door de begeleiding vanuit de gemeente vroeg te laten beginnen en/of die van school door te laten lopen. Dit zien we bijvoorbeeld terug in de inzet van de transitieroute, hoewel deze nog weinig wordt ingezet. Maar ook de inzet van de route arbeid draait om een 'zachte landing' met vertrouwde begeleiders om de jongere heen. Deze werkwijze wordt binnen het vso en pro vrijwel overal uitgevoerd en wordt inmiddels ook steeds vaker in het mbo ingezet op Entree-niveau (niveau 1) en een enkele keer niveau 2. Hiermee wordt invulling gegeven aan de aanbeveling vanuit het IBO JMAA om jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt goede begeleiding te bieden tijdens transitie. Minder gebruikelijk is de integrale begeleiding die in het IBO JMAA wordt voorgesteld; hoewel enkele regio's interesse tonen in brede 'life coaching', komt deze begeleidingsvorm nog niet van de grond.³¹

De samenwerking is nog vooral gericht op de laagste opleidingsniveaus

De interventies die bedoeld zijn om de transitie soepel te laten verlopen zijn nog vooral gericht op leerlingen en studenten van het vso-, pro- en Entree-onderwijs. Hier zitten verhoudingsgewijs ook de meeste leerlingen en studenten in kwetsbare positie. Het ligt dus ook wel voor de hand dat er veel aandacht naar deze leerlingen en studenten uitgaat. RMC's leveren een belangrijke bijdrage aan het in beeld houden en begeleiden van jongeren die uitvallen, maar zij hebben geen begeleidingstaak richting jongeren met een startkwalificatie en zijn ze, hoewel hier wel beweging in zit, ook in mindere mate gericht op begeleiding naar werk. In de praktijk zijn de in het IBO JMAA geconstateerde hiaten in de aanpak van jeugdwerkloosheid dus nog steeds zichtbaar.

Het belang van nazorg wordt breed onderkend, maar financiering en inbedding behoeven nog aandacht

Vrijwel alle professionals met wie we spraken zien de meerwaarde van het in beeld houden van jongeren na hun schoolloopbaan om hun waar nodig ondersteuning te kunnen bieden. Tegelijkertijd worstelen velen ermee hoe dit in de praktijk vormgegeven en gefinancierd moet worden. Het mbo kan sinds 2021 een beroep doen op de subsidieregeling Extra begeleiding en nazorg en, inmiddels, de subsidieregeling Nazorg om invulling te geven aan nazorg aan gediplomeerden met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Deze nazorg is echter een betrekkelijk nieuw fenomeen dat nog in ontwikkeling is.

Ervaringen van jongeren met de interventies

Mits op de juiste manier benaderd zijn jongeren positief over ondersteuning. Jongeren vinden het belangrijk dat de begeleider voldoende begrip en empathie voor hun situatie heeft, dat de begeleiding is afgestemd op hun behoefte en dat er wordt ingegaan op de problemen die op dat moment spelen, ongeacht de leefgebieden waarin de problemen zich voordoen. Ze hebben vaak geen overzicht van de mogelijkheden die zij hebben binnen vervolgonderwijs en werk en staan open voor ondersteuning die hun hierin gewijs kan maken. Jongeren melden zich niet altijd zelf met hun hulpvragen, een outreachende

³¹ Momenteel voeren de Beleidsonderzoekers een onderzoek uit naar de inzet van life coaching en integrale ondersteuning.

benadering is daarom zinvol. Hoewel niet uitgesloten is dat jongeren in een kwetsbare positie op individuele basis ook op langere termijn ondersteuning krijgen op weg naar (vervolg)opleiding of werk, zijn we geen interventies tegengekomen die zich specifiek voorstaan op langer durende ondersteuning.

7.3 Naar een sluitende aanpak

De groep jongeren met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt is heel divers van samenstelling. Een deel van hen gaat nog naar school, anderen zijn daar al van af, met of zonder diploma. Ze zijn nog leerplichtig of al niet meer. Ook de redenen waarom hun positie kwetsbaar is kunnen sterk uiteenlopen en daarmee ook de ondersteuning die ze nodig hebben. Soms is een klein steuntje in de rug voldoende, andere jongeren hebben langdurig ondersteuning nodig. Die ondersteuning kan bovendien nodig zijn binnen verschillende leefgebieden. Bij het beleid dat de ondersteuning mogelijk moet maken zijn verschillende ministeries betrokken. Zij hebben verschillende regelingen in het leven geroepen van waaruit de ondersteuning kan worden gefinancierd. De middelen uit die regelingen worden verstrekt aan gemeenten en onderwijs die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de ondersteuning. De uitgangssituatie is al met al behoorlijk onoverzichtelijk en kan de neiging om te versnipperen aanmoedigen. Een en ander maakt dat het een behoorlijke uitdaging is voor gemeenten, onderwijs en andere partners om te komen tot een sluitende aanpak voor jongeren met een grotere kans op werkloosheid.

Hieronder beschrijven we de belangrijkste lessen die we uit de bevindingen van dit onderzoek kunnen trekken voor de samenwerking tussen gemeente, onderwijs en andere partners en voor de uitvoering van de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie.

Versterking van de samenwerking tussen gemeenten, onderwijs en andere partners

Om te komen tot een sluitende aanpak van jeugdwerkloosheid is het van wezenlijk belang dat de relevante partijen in de regio goed met elkaar samenwerken. De grootste uitdaging hierbij is om de aanpak van jeugdwerkloosheid en vsv met elkaar te verbinden. Bij de ontwikkeling van beleid en de uitvoering van de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie zijn nogal wat partijen betrokken. Zeker de uitvoerders hebben niet altijd zicht op wie voor welk beleid verantwoordelijk is, of er middelen beschikbaar zijn voor de uitvoering van de ondersteuning en hoe daarop aanspraak kan worden gemaakt. Hieronder benoemen we de belangrijkste randvoorwaarden waaraan de samenwerking moet voldoen:

- Gemeenten, onderwijs en andere partners zijn het met elkaar eens over het gemeenschappelijke doel van de aanpak in de regio (*consensus*); er zijn afspraken over de doelgroepen waarop de aanpak zich richt; er is draagvlak voor de ambities van de aanpak; er zijn afspraken over de verdeling van de taken en de verantwoordelijkheden.
- Er is een trekker die ervoor zorgt dat de aanpak gecoördineerd plaatsvindt (*coördinatie*). Het werkt goed als dit een neutrale partij is die ook gelinkt is aan de uitvoering.
- Gemeenten, onderwijs en andere partners kennen elkaar en weten elkaar te vinden; ze wisselen kennis en ervaringen uit en zorgen ervoor dat deze actueel blijft; ze zijn bereid om met elkaar te kijken welke ondersteuning het beste past bij de jongeren uit de doelgroep en welke partner die ondersteuning kan bieden; ze zorgen met elkaar voor een warme overdracht van jongeren uit de doelgroep (*uitwisseling*). De neiging onder uitvoerders is soms om het zelf op te willen lossen, het is belangrijk dat er verder wordt gekeken dan de eigen organisatie en dat er gezocht wordt naar mogelijkheden om elkaar aan te vullen en te versterken.
- Er is blijvende aandacht voor jongeren in een kwetsbare positie (*continuïteit*): er zijn middelen beschikbaar om de ondersteuning uit te voeren; de uitvoering is niet afhankelijk van persoonlijke contacten, maar is geborgd binnen de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn. Bij de conclusies werd al opgemerkt dat de aandacht voor jeugdwerkloosheid staat of valt bij de beschikbaarheid van middelen om de aanpak uit te voeren. Een ander risico is dat de aanpak in de regio vaak sterk aan personen hangt, als er binnen een organisatie iemand vertrekt is vaak onbekend wie deze persoon vervangt.

Van school naar werk: voorwaarden waaraan de interventies moeten voldoen

De belangrijkste uitgangspunten bij de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie zijn:

- De ondersteuning van jongeren kan gedurende een *langere periode* nodig zijn. Dit kan betekenen dat een jongere ondersteuning nodig heeft tijdens school en bij de overgang naar vervolgonderwijs of werk, maar ook nadat hij of zij van school af is gegaan en eventueel al aan het werk is. Het is dus zaak dat de ondersteuning, waar nodig, niet op één fase (opleiding, transitie of nazorg)³² is gericht, maar op het hele traject van school naar werk en voor sommige jongeren zelfs nog daarna.
- Een jongere kan ondersteuning nodig hebben op *meerdere leefgebieden*. Hierbij kan het gaan om ondersteuning buiten onderwijs en arbeid. Problemen binnen andere leefgebieden hebben gevolgen voor hoe een jongere functioneert op school en in het werk.

Deze uitgangspunten hebben als consequentie dat een deel van de jongeren afhankelijk is van ondersteuning die niet per se door één uitvoerende organisatie kan worden geboden, maar waarbij verschillende uitvoerders betrokken zijn. Dat kan gelijktijdig zijn, maar ook opeenvolgend. Dit vraagt om afstemming (en soms overdracht) tussen de verschillende betrokken uitvoerders op het niveau van de individuele jongere.

Hieronder noemen we de belangrijkste voorwaarden waaraan *effectieve ondersteuning* van jongeren moet voldoen:

- Misschien wel de belangrijkste voorwaarde is dat er een *vertrouwensband* bestaat tussen de begeleider en de jongere. De ondersteuning van de jongere is alleen effectief als de jongere zich serieus genomen voelt (tijdens school, tijdens de overgang en na de school). Het helpt als er al een relatie met de jongere is opgebouwd voordat de jongere ondersteuning nodig heeft. In het onderwijs merkt men daarom ook wel op dat de nazorg al begint tijdens het onderwijs.
- Jongeren hebben zelden het *overzicht in de mogelijkheden* (en onmogelijkheden) die er voor hen zijn in het onderwijs en op de arbeidsmarkt en weten niet voor welke ondersteuning zij eventueel in aanmerking komen. Ze hebben baat bij een contact dat hun hierin wegwijs kan maken.
- Jongeren hebben behoefte aan ondersteuning die aansluit bij hun persoonlijke vragen en op de situatie waarin ze op dat moment zitten (*persoonlijke relevantie*).
- Veel jongeren stellen er prijs op als er een duidelijke relatie is met de *praktijk*, ze willen zelf ervaren wat een opleiding of baan voor hen betekent en of de opleiding of baan bij hen past.
- Jongeren melden zich lang niet altijd zelf met hun problemen en komen als zij een startkwalificatie hebben en geen uitkering aanvragen ook niet in beeld bij de gemeente. Een deel van de jongeren krijgt alleen ondersteuning als ze worden aangesproken en er aan hen gevraagd wordt hoe het met ze gaat. Deze jongeren worden alleen bereikt als de uitvoerders zich *outreaching* opstellen.
- Specifiek voor jongeren in een kwetsbare positie die aan het werk zijn loont het om te *investeren in de relatie tussen jongere en werkgever*. Denk hierbij bijvoorbeeld aan bemiddeling tussen jongere en werkgever, training van de werkgever in de omgang met de jongere en verlichting van de taken van de werkgever wanneer er bij het in dienst nemen of houden van de jongeren papierwerk komt kijken.

Deze voorwaarden zijn deels al terug te vinden in de praktijk (denk bijvoorbeeld aan de inzet van transitie-, nazorg- en jobcoaches, loopbaanoriëntatie in het onderwijs, varianten van praktijkleren), al voldoen ze niet altijd volledig aan de genoemde voorwaarden.

³² In de praktijk zijn de grenzen tussen de verschillende fasen vaak ook niet zo scherp.

Bijlage 1: Onderzoeksaanpak

B

Bijlage 1: Onderzoeksaanpak

Literatuurstudie

In de literatuurverkenning hebben we een quickscan uitgevoerd van interventies gericht op het tegengaan van jeugdwerkloosheid. Hiermee kregen we inzicht in de werkzame elementen waaruit deze interventies bestaan en de mate waarin onderbouwing bestaat voor hun effectiviteit. Voor deze quickscan is via online zoekmachines gezocht naar termen zoals 'schoolverlaters in een kwetsbare positie' en 'jeugdwerkloosheid'. Ook is gebruikgemaakt van de kennisbank van de Programmaraad Regionale Arbeidsmarkt en overzichtsstudies van onder andere Movisie, KBA en de Hogeschool Rotterdam. Uit deze brede inventarisatie kwamen veel verschillende interventies naar voren. In onze selectie daaruit hebben we gefocust op interventies die relatief recent zijn uitgevoerd en waarbij een evaluatie is uitgevoerd of resultaten bekend zijn. De uiteindelijke selectie was bedoeld om een dwarsdoorsnede te bieden van de interventies die op dit terrein worden ingezet en wat bekend is over hun effectiviteit. Dit overzicht van interventies is niet uitputtend voor wat er in het land gebeurt, en bestaat ook niet uitsluitend uit bewezen effectieve interventies.

Interviews met zeventien regiocoördinatoren jeugdwerkloosheid

Geïnterviewde personen

Als ingang in de arbeidsmarktregio's zijn de regiocoördinatoren jeugdwerkloosheid benaderd. Hun taak is om de activiteiten in het kader van de aanpak jeugdwerkloosheid te coördineren en de samenwerking en uitwisseling tussen de partijen in de regio te bevorderen. De regiocoördinatoren werken doorgaans bij de centrumgemeente en zijn de contactpersonen voor de betrokken professionals in de regio vanuit het RMC, vso- en pro-scholen en mbo's. Dit geeft hen een *bird's eye view* over wat er in de regio gebeurt, en maakt hen daarom geschikt als te interviewen partij in de verkenningsfase van ons onderzoek. De regiocoördinatoren waren vrij om bij het interview ook anderen uit hun regio te betrekken, bijvoorbeeld vanuit het onderwijs of het RMC.

Selectie van arbeidsmarktregio's

In totaal telt Nederland 35 arbeidsmarktregio's. Het streven was om daarvan de helft in het onderzoek te betrekken in de eerste fase. In een aantal arbeidsmarktregio's was er op het moment van interviewen echter geen regiocoördinator aangesteld, of was deze functie nog maar sinds kort ingevuld door een interim medewerker. Dit maakt deze regio's minder geschikt om in onze verkenningsfase te betrekken. In eerste instantie hebben we ons daarom geconcentreerd op de regio's met een regiocoördinator die ten minste een jaar actief was.

Een focus op regio's met een regiocoördinator heeft gevolgen gehad voor de representativiteit van de onderzoeksbevindingen. In regio's waar geen regiocoördinator is aangesteld, is over het algemeen namelijk minder sprake van regionale samenwerking omtrent de aanpak van jeugdwerkloosheid. Daarom zijn er ook twee regio's geselecteerd waar geen regiocoördinator actief was (hier zijn beleidsverantwoordelijken vanuit de centrumgemeente en het onderwijs geïnterviewd) en twee regio's waar pas sinds kort een coördinator was aangesteld.

Ondanks het betrekken van deze vier regio's bevat de uiteindelijke selectie van zeventien arbeidsmarktregio's alsnog een oververtegenwoordiging van regio's met een regiocoördinator, en daarmee een bovengemiddeld sterke mate van regionale samenwerking omtrent de aanpak van jeugdwerkloosheid. Het is belangrijk om dit in ogenschouw te nemen bij het interpreteren van de onderzoeksbevindingen. Het rapport is niet geschikt om schattingen over alle regio's te doen, zoals 'drie van de tien regio's passen interventie x toe'. Maar het laat wel zien wat de ervaringen omtrent de regionale aanpak van jeugdwerkloosheid zijn, als een regio ervoor kiest om dit op regionaal niveau aan te pakken.

Inhoud van de interviews

Tijdens de interviews is in lijn met de onderzoeksvragen een breed palet aan onderwerpen behandeld. Zo is gesproken over de brede context van samenwerking in de regio, de besteding van de rijksmiddelen en de activiteiten die worden uitgevoerd. De inhoudelijke afbakening van de interviews was als volgt:

- Het onderzoek gaat over het naar werk of een (vervolg)opleiding begeleiden van schoolverlaters in een kwetsbare positie (dus niet de brede groep jongeren).
- De activiteiten zijn besproken aan de hand van drie fases: tijdens school, van school naar vervolg en nazorg.
- We spraken in brede zin over activiteiten gericht op de aanpak van jeugdwerkloosheid, zowel gefinancierd vanuit het steun- en herstelpakket als gefinancierd vanuit andere middelen.
- We richtten ons voornamelijk op samenwerking op uitvoeringsniveau. De vraag is continu: wat merkt de jongere hiervan?
- We richtten ons op welke activiteiten op dat moment werden uitgevoerd, niet over plannen voor de toekomst.

Afhankelijk van de mate van ervaring van de regiocoördinator, kon deze in minder of meer detail ingaan op de wijze waarop door alle partijen werd samengewerkt in de uitvoering.

Casestudies

In de tweede fase van het onderzoek hebben we onze kennis van de uitvoeringspraktijk verdiept door middel van casestudies in verschillende arbeidsmarktregio's. Een casestudy omvat (idealerweise) gesprekken met de betrokken professionals, een praktijkobservatie en interviews met jongeren. Het doel van de casestudies is om meer inzicht te krijgen in de werkzame elementen, de knelpunten en de resultaten van de gehanteerde aanpakken. In de opzet van het onderzoek was sprake van acht casestudies in acht verschillende arbeidsmarktregio's. Hoewel de bereidheid onder de uitvoerders om mee te werken best groot was, bleek het in de praktijk moeilijk om tot concrete afspraken te komen, zeker op het moment waarop we vroegen of ze ons in contact konden brengen met andere betrokkenen en jongeren. Uiteindelijk hebben we in zeven regio's gesprekken gevoerd, mede dankzij de inzet van enkele leden van het praktijkpanel. Hoewel we niet hebben kunnen uitvoeren wat we oorspronkelijk van plan waren, hebben de casestudies veel inzicht gegeven in de praktijkervaringen bij de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie en de lessen die daaruit getrokken kunnen worden.

In de onderstaande tabel geven we een overzicht van de arbeidsmarktregio's en de interventies die we in deze regio hebben besproken. Bij de keuze voor de arbeidsmarktregio's hebben we gebruikgemaakt van suggesties door leden van het praktijkpanel en uit de gesprekken met regiocoördinatoren.

Ondersteuning tijdens school	Ondersteuning tijdens de overgangsfase van school naar vervolg	Ondersteuning na de overgang
1. Arbeidscoaches (mbo, breed)	3. Inzet jongerenconsulenten (brede doelgroep)	5. Combinatiefunctionarissen (vso/pro)
2. Leren op de werkvloer (mbo, Entree-opleiding)	4. Transitiecoach (mbo, breed)	6. Nazorggesprekken (gediplomeerden mbo, breed)
		7. NXT-coach (gediplomeerden mbo, breed)

In de praktijk worden interventies vaak naast elkaar of aanvullend op elkaar ingezet. Dit betekent dat we bij de uitwerking van de cases vaak verschillende interventies hebben besproken met de professionals.

Gesprekken met professionals in regio's

Door de problemen met het maken van afspraken met professionals zijn we afgeweken van de opzet zoals we deze in ons onderzoeksvoorstel hebben beschreven. In het voorstel voorzagen we een sessie waarin de betrokken professionals in de arbeidsmarktregio (*brown paper sessie*) konden reflecteren op de aanpak in hun regio. We hebben de aanpak afgestemd op basis van de beschikbaarheid van de professionals: waar mogelijk organiseerden we een digitaal groepsgesprek, als dat lastig werd maakten we afspraken voor een individueel interview. Hierdoor konden we het bereik van het onderzoek vergroten, maar verloren we binnen een deel van de cases de gemeenschappelijke reflectie op de aanpak. De meeste gesprekken die we hebben gevoerd waren individuele gesprekken.

De personen met wie we spraken vervulden functies als:

- gemeentelijke afdeling W&I: klantmanager en/of teamleider van het jongerenloket, jobcoach;
- RMC leerplichtambtenaar en/of trajectbegeleider;
- vso- en pro-scholen: stagecoördinatoren, -begeleiders of jobcoaches;
- mbo: docent, stagecoördinator, studieloopbaanbegeleider of studentcoach;
- regionale coördinator aanpak jeugdwerkloosheid;
- werkgevers.

Praktijkobservaties

Een onderdeel van de casestudies is de praktijkobservatie van een activiteit die in de regio wordt uitgevoerd om jongeren te begeleiden naar of tijdens hun vervolgstudie of werk. In de drie observaties die zijn uitgevoerd, betrof het steeds een interactie tussen een professional en een jongere op locatie. Bij de observatie maakte de onderzoeker gebruik van een observatielijst. Hierin kon de onderzoeker situationele informatie (type gesprek, aanwezigen, objecten, ruimte) beschrijven en de gebeurtenissen (gedrag, taalgebruik, doel van de bijeenkomst) vastleggen. Aan het eind van de observatie was er tijd gereserveerd om na te bespreken met de professional en de jongeren.

Interviews met jongeren

De doelstelling was om in elke regio met vier jongeren te spreken. In de twee regio's waarin we de cases volledig hebben afgerond zijn we daarin gedeeltelijk geslaagd (zes van de beoogde acht). Het tekort aan input door jongeren hebben we zo goed mogelijk proberen te ondervangen door aanvullende literatuur te zoeken waarin jongeren zijn geraadpleegd over hun ervaringen. Daarnaast ontvingen we van een contactpersoon van een van de regio's verslagen van vijf interviews die zij zelf hadden gedaan met de jongeren. De inzichten hieruit hebben we meegenomen in onze rapportage.

Inzet van het praktijkpanel

In het praktijkpanel zaten vertegenwoordigers van:

Vier mbo-instellingen

Drie gemeenten (regiocoördinatoren)

Twee praktijkscholen

SBB

MBO Raad

Ingrado

---

vso•pro

Divosa

Ministerie van SZW

Ministerie van OCW

Gedurende het onderzoek zijn de leden van het praktijkpanel drie keer uitgenodigd voor een digitale bijeenkomst. De eerste bijeenkomst was in december 2021. Tijdens deze bijeenkomst is de panelleden gevraagd om input te leveren voor de onderzoeksopzet. Daarnaast konden de panelleden suggesties geven over literatuur, over interventies en over onderwerpen die met de regiocoördinatoren konden worden besproken tijdens de interviews.

In de tweede bijeenkomst is het concept van de tussenrapportage toegelicht en besproken. De panelleden is gevraagd naar suggesties voor het tussenrapport en het vervolg van het onderzoek. Hierbij konden zij onder meer suggesties doen voor regio's die konden worden benaderd voor de casestudies. Bij de aanpassing van het tussenrapport is zo goed mogelijk rekening gehouden met de opmerkingen van de panelleden.

Op maandag 16 januari 2023 vond de derde bijeenkomst van het praktijkpanel plaats. Tijdens deze bijeenkomst is een eerste concept van het eindrapport besproken. Om ervoor te zorgen dat het onderzoek ook in de praktijk landt, hebben we met het panel besproken welke lessen uit de bevindingen nuttig zijn om te delen met partners in de regio's.

Bijlage 2: Overzicht van interventies

B

Tabel B2.1 Interventies tijdens de schoolloopbaan

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Aanpak / activiteiten	Verloop	Resultaten / ervaringen	Effecten / bewijskracht	(Mogelijk) werkzame elementen
<p>Boris brengt je bij 'n baan</p> <p>Uitvoerders: SBB en SPSO, in opdracht van OCW.</p>	<p>Jongeren uit vso/pro, die wel kunnen werken, maar geen volledige kwalificatie kunnen behalen.</p>	<p>Leerlingen naar een passende baan leiden.</p>	<p>Drie fasen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Loopbaanoriëntatie en beroepskeuze. Ook worden mogelijkheden en wensen van de leerling kaart gebracht. 2. Maatwerktraject op basis van mogelijkheden en wensen: op basis van takenpakket doet de leerling een leerwerktraject bij een leerbedrijf en ontvangt daarna een erkend certificaat. 3. Plaatsing bij leerbedrijf dat tot een arbeidscontact moet leiden. Leerbedrijven krijgen hierbij nazorg. 	<p>Het project is gestart in 2010. In 2013 liep een pilot in het vso, in 2016 een pilot in het pro. In 2016 hadden 53 scholen deelgenomen aan Boris, wat neerkwam op 651 leerlingen.</p>	<p>In mei 2015 tot februari 2016 heeft SBB 208 praktijkverklaringen ter certificering afgegeven.</p> <p>Zie ook de evaluatie.</p>	<p>Op basis van de cijfers in 2016 kan niet worden gezegd of Boris leidt tot meer stageplaatsen of doorstroom naar werk.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Maatwerk - Samenwerking met erkend leerbedrijf - Certificering van opleidingsresultaat - Ondersteuning van leerbedrijf bij het plaatsen en behouden van jongeren
<p>Bridge</p> <p>Uitvoerder: Nationaal Programma Rotterdam-Zuid (NPRZ), ondersteund door de Europese Commissie</p>	<p>Jongeren in Rotterdam Zuid. Deelnemers zijn afkomstig uit het primair onderwijs, vmbo 2 of 4 en mbo 1 of 3/4.</p>	<p>Arbeidsmarktkansen van schoolverlaters in Rotterdam-Zuid vergroten, door het beperken van schooluitval en het stimuleren van een keuze voor een opleiding met voldoende perspectief op werk.</p>	<p>BRIDGE omvat twintig LOB-interventies, binnen vier onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ontdekken & Ervaren (bijv. havenbezoek, bliksemstage) - Reflecteren & Kiezen (bijv. LOB-gesprek, talentportfolio) - Aansluiting Arbeidsmarkt (bijv. AanDeBak-garantie) - Professionalisering (bijv. training loopbaangespreksvoering) 	<p>Het programma liep van 2016 tot 2019 onder scholen in Rotterdam-Zuid.</p>	<p>De ervaringen van leerlingen, docenten en ouders met de LOB-activiteiten zijn overwegend positief. Alleen over de AanDeBak bestaat nog veel onduidelijkheid onder betrokkenen, bijvoorbeeld wat studenten hiermee kunnen.</p> <p>Evaluatie</p>	<p>Nog niet onderzocht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Actief component in activiteiten - Aansluiting bij interesses van leerlingen - Dialoog: actieve inbreng van leerling en eigenaarschap over eigen loopbaanproces - Versterken van loopbaancompetenties
<p>Doorstroomprogramma van de Alliantie Mbo & Arbeidsmarkt (Platform Jongeren & Werk)</p> <p>Uitvoerders: De Buzinezzclub en het Albeda College</p>	<p>Jongeren die een opleiding volgen op niveau 1 in het mbo, met een groot risico om de opleiding vroegtijdig te verlaten en werkloos worden.</p>	<p>De kansen van jongeren in het onderwijs en op de arbeidsmarkt te vergroten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Via gesprek met de jongeren wordt een stappenplan opgesteld. - Een traject van 26 weken, bestaande uit op de jongere afgestemde hulp - Klassikale groepslessen (bijv. sollicitatievaardigheden) - Individuele begeleiding, waaronder het monitoren van het stappenplan - Nazorg van 3 jaar om de jongeren te motiveren om de stappen te blijven volgen 	<p>Het Doorstroomprogramma is gestart in 2019. In dat jaar zijn 50 deelnemers gestart, voor de komende jaren is het streven 80 deelnemers per jaar.</p>	<p>Van de 50 deelnemers zijn 32 succesvol uitgestroomd naar een vervolgopleiding of werk (64%).</p> <p>Zie de factsheet op de website</p>	<p>Nog niet onderzocht. De komende jaren zal gekeken worden of de uitstroom duurzaam is.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Jongeren vergaren kennis over werk- en opleidingsmogelijkheden - Nazorg - Ondersteuning bij praktische zaken - Opdoen van vaardigheden - Persoonlijke begeleiding - Maatwerk

Vervolg tabel B2.1

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Aanpak / activiteiten	Verloop	Resultaten / ervaringen	Effecten / bewijskracht	(Mogelijk) werkzame elementen
<p>KIX</p> <p>Ontwikkeld door Movisie.</p> <p>Uitvoerders: de vmbo- en mbo-scholen waar KIX wordt ingezet</p>	<p>Migrantenjongeren van 13 t/m 23 jaar die een vmbo- of mbo-opleiding volgen. Klasgenoten zonder migratieachtergrond kunnen eveneens meedoen.</p>	<p>Migrantenjongeren in het vmbo en mbo vinden na hun opleiding aansluiting op de arbeidsmarkt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Trainingen in communicatie empowerment en netwerken. Daarnaast zijn er aanvullende trainingen in o.a. in solliciteren en samenwerken. - Minimaal twee bedrijfsbezoeken via het eigen netwerk of via de school. Jongeren leren ter plekke zich te presenteren aan de werkgever. - Optionele activiteiten, zoals netwerkbijeenkomsten - Na afloop is er een bijeenkomst voor ouders en ontvangt de deelnemer een certificaat met de ontwikkelde competenties. 	<p>In 2015 werd KIX bij 10 vmbo- en mbo-scholen uitgevoerd.</p>	<p>Er zijn drie kwalitatieve evaluaties uitgevoerd van de KIX aanpak. De uitvoerders zien een toename in vaardigheden, waaronder ook soft skills, bij de deelnemers gedurende het project.</p> <p>Zie de interventiebeschrijving</p>	<p>Nog niet onderzocht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Learning by doing - Vergroten van zelfvertrouwen en inzicht in de eigen mogelijkheden door het inzetten van rolmodellen - Persoonlijke coaching - Jongeren maken kennis met werkgevers
<p>Ouders en loopbaankeuzes</p> <p>Uitvoerder: een consortium van onderzoekers en scholen voor vo en mbo in de regio Utrecht</p>	<p>Vierdejaars vmbo'ers en eerstejaars mbo'ers</p>	<p>De betrokkenheid van ouders bij de loopbaankeuzes van hun kind te vergroten en bevorderen dat leerlingen in het vmbo en mbo weloverwogen loopbaankeuzes maken.</p>	<p>Gedurende één schooljaar maken leerlingen samen met hun ouders thuis enkele opdrachten. Deze opdrachten zijn gerelateerd aan reguliere LOB-lessen en -begeleiding. In deze opdrachten verkent de leerling samen met de ouder(s) zijn/haar kwaliteiten, beroepen en het eigen netwerk.</p>	<p>In 2017/2018 namen in totaal 59 leerlingen deel, afkomstig van vier vmbo-scholen en twee mbo-scholen.</p>	<p>Leerlingen die deelnamen aan het project gingen significant vooruit op loopbaansturing, vergeleken met een controlegroep. Op andere variabelen (zoals attitude of keuzezekerheid) werd geen effect gevonden.</p> <p>Evaluatie</p>	<p>Nog niet onderzocht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ouderbetrokkenheid - Maatwerk: mogelijkheid om opdrachten toe te spitsen op bijvoorbeeld de opleidingsrichting
<p>Soepelere overgang naar werk</p> <p>Uitvoerders: Verschillende mbo-instellingen binnen de pilotregio's</p>	<p>Verschilt per pilotregio, over het algemeen is dit project gericht op studenten van de entreeopleiding of mbo niveau 2.</p>	<p>Verschilt per pilotregio, over het algemeen is de doelstelling om kwetsbare jongeren naar duurzame participatie in de samenleving te helpen.</p>	<p>Deelnemende regio's hebben de pilots zelf ingericht met aansluiting op de regionale context:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uitgangspunt is dat jongeren twee jaar na afronding van de opleiding begeleiding krijgen. Wie de begeleiding gaf verschilde per regio: doorwerkcoaches binnen het mbo, jongerenadviseurs van de gemeente of externe jobcoaches. - Daarnaast zetten enkele regio's meer in op preventie, bijvoorbeeld d.m.v. casusoverleggen of matchingtafels, of door RMC vroegtijdig kennis te laten maken met studenten met een ondersteuningsbehoefte 	<p>In 2018 – 2019 deden zes regio's mee aan de pilot.</p>	<p>Alle pilots hadden een lange opstartfase, waardoor relatief weinig deelnemers nazorg hebben ontvangen. Wel zijn in de pilots goede ontwikkelstappen gezet.</p> <p>Evaluatie</p>	<p>Nog niet onderzocht.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Continuïteit van de begeleiding (nazorg)

Vervolg tabel B2.1

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Aanpak / activiteiten	Verloop	Resultaten / ervaringen	Effecten / bewijskracht	(Mogelijk) werkzame elementen
Transitieroute (onderdeel van Van Opleiding naar Werk) Uitvoerder: KBA Nijmegen, ondersteund door REA College	Jongeren met een ondersteunings-behoefte in het mbo op de niveaus 2-4	Gezamenlijk – jongere, mbo-instelling, (leer)bedrijf en gemeente – een route uitzetten die leidt tot het behalen van het mbo-diploma en hebben en behouden van werk.	- Een jaar voor het einde van de opleiding maken student, mbo-opleiding, gemeente en leerbedrijf een Transitieplan. Hierin zijn afspraken vastgelegd over onderwijs, stage, begeleiding en ondersteuning, en zijn de rollen van alle partijen vastgelegd. - De student volgt een maatwerkroute aangepast op de individuele capaciteiten, ambities en ondersteuningsbehoefte. - De studieloopbaanbegeleider fungeert als contactpersoon voor de jongere.	9 mbo-instellingen hebben meegedaan aan de pilot van <i>Van Opleiding naar Werk</i> . Daarnaast hebben 15 scholen en een sociale dienst geparticipeerd als 'projectvolgers'.	Op basis van de ervaringen in de pilot is de Transitieroute opgesteld. Deze is nog niet geëvalueerd. Beschrijving	Nog niet onderzocht.	- Loopbaanperspectief - Integrale benadering - Planmatige aanpak - Regionale samenwerking - Eigen rol van de jongere - Individuele begeleiding

Tabel B2.2 Interventies voor (voortijdige) schoolverlaters

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Aanpak/activiteiten	Verloop	Resultaten / ervaringen	Effecten / bewijskracht	(Mogelijk) werkzame elementen
2GetThere Uitvoerder: Team Voortijdig Schoolverlaten	Jongeren van 16 t/m 26. Dit zijn deels jongeren die buiten het bereik van hulpverleners zijn (geraakt), waaronder ook migrantenjongeren.	Het terugleiden van jongeren naar school en/of werk en uitval voorkomen door zelfredzaamheid, eigen kracht en persoonlijke groei.	<ul style="list-style-type: none"> - Jongeren worden via action learning opgeleid tot jongerencoach. Vervolgens begeleiden zij zelf jongeren naar werk, studie en/of stage en helpen ze jongeren die dreigen uit te vallen. - Jongerencoaches geven begeleiding op maat. Ook vormen ze een brugfunctie voor hulp- en dienstverlenende instanties. - Jongerencoaches werken maximaal 2 jaar in het project. 	Onbekend.	Twee derde van de jongeren die in 2014 het traject volgde, heeft werk gevonden en/of is begonnen met een opleiding. Bron	Nog niet onderzocht. Wel liet een kosten-batenanalyse zien dat het project geld oplevert. Bron	<ul style="list-style-type: none"> - Inzet van ervaringsdeskundigen / rolmodellen - Stimuleren van zelfredzaamheid, eigen kracht en persoonlijke groei - Persoonlijke begeleiding
Aanpak in de regio Drechtsteden Uitvoerder: Sociale Dienst Drechtsteden (SDD)	Kwetsbare jongeren vanaf 16 jaar die uitstromen of voortijdig uitvallen uit vso/pro en mbo Entree onderwijs en risico lopen op het instromen in een uitkering.	Kwetsbare jongeren in het vso/pro en Entree-onderwijs beter begeleiden naar een vorm van werk.	Bij jongeren die ondersteuning van de SDD nodig hebben wordt eerst de loonwaarde ingeschat. Afhankelijk van de loonwaarde worden verschillende activiteiten ingezet: <ul style="list-style-type: none"> - < 50%: Vrijwilligerswerk, participatieplek of dagbesteding - >50%: Bemiddeling naar werk, jobcoaching, garantiebaan met no-riskpolis van UWV, proefplaatsing etc. 	Deze aanpak is ontwikkeld in 2015, n.a.v. de invoering van de Participatiewet. In de eerste helft van 2016 hadden 80 jongeren ondersteuning van de SDD nodig.	In 2016 waren 15 van de 80 deelnemers aan het werk en 9 gestart op een participatieplek. Bij de overige jongeren zijn instrumenten ingezet voor arbeidstoeleiding of is men nog in gesprek. Bron	De aanpak is bestempeld als <i>good practice</i> door de VNG.	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking met UWV en onderwijs - Vroegtijdige dienstverlening - Afwijking van 4-weeken zoektermijn - Eén op één ondersteuning - Centraal aanspreekpunt / vast contactpersoon - Bemiddeling vanuit perspectief van de jongere
De Navigator Uitvoerder: MEE Drenthe	Jongeren met een beperking die van school komen en aan het werk willen.	Jongeren met een beperking aan werk te helpen en te houden.	<ul style="list-style-type: none"> - Jongeren stromen in via de schooldirectie of het zorgadviesteam. - Samen met de jongere en ouders stelt de Navigator het doel van de ondersteuning vast - Versterken van het sociale netwerk - Commitment aan het doel van alle betrokken hulp- en dienstverleners uit verschillende levensgebieden - Jongeren blijven tot hun 27^e in beeld bij de Navigator, ook als zij aan het werk zijn 	Het project is gestart in 2012. T/m oktober 2014 zijn 179 trajecten gestart en 118 leerlingen aangemeld. Het is onbekend of het project nog steeds loopt.	Van de 103 trajecten die in 2014 niet (meer) actief waren, was 39% van de deelnemers genomineerd om aan het werk te gaan en had 20% een arbeidscontract. Andere resultaten waren een verbeterde werkhouding, minder schulden en minder beroep op zorg. Bron	Nog niet onderzocht.	<ul style="list-style-type: none"> - Intensieve ondersteuning - Versterken van sociaal netwerk - Continuïteit van begeleiding - Hulp- en dienstverleners uit verschillende levensgebieden worden betrokken

Vervolg tabel B2.2

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Aanpak/activiteiten	Verloop	Resultaten / ervaringen	Effecten / bewijskracht	(Mogelijk) werkzame elementen
Een Nieuw Perspectief Uitvoerder: IZ Solutions	Kwetsbare jongeren van 18 tot en met 27 jaar die sturing en begeleiding nodig hebben op het gebied van school, werk arbeidstoeliding en/of het starten van een eigen onderneming.	1) Positief zelfbeeld en maatschappelijke deelname bevorderen 2) Jeugdwerkloosheid verminderen 3) Organisaties kennis laten maken met potentiële werknemers en/of samenwerkingspartners	- Intake om persoonlijke situatie in kaart te brengen - Groepsworkshops gericht op vaardigheden en gedrag: zelfredzaamheid, regels binnen het bedrijfsleven, sociale vaardigheden, bieden van een netwerk en leren overleven binnen het netwerk - Individuele begeleiding bij het vinden van werk, hervatten van school en/of het starten van een eigen onderneming - Jongeren die teruggeleid willen worden naar de arbeidsmarkt kunnen aanvullende workshops volgen over solliciteren en/of ondernemerschap.	ENP is nu ingezet in 54 gemeenten.	Een duurzaam slaagingspercentage van 86% in het herleiden van de deelnemers naar school, werk of het starten van een onderneming. Elke deelnemer stijgt bovendien op de zelfredzaamheidsmatrix. Zie evaluatie van Aa et al. (2016) en de website .	ENP is theoretisch effectief en heeft een duurzaam slaagingspercentage van 86%. Zie evaluatie van Aa et al. (2016) en de website .	- Intensieve en langdurige begeleiding - Verbinding maken met de jongere (rolmodellen) - Tussentijdse successen benoemen - Integrale begeleiding waar nodig - Training - Peer support - Vraaggerichtheid
Heilige Boontjes Uitvoerders: Stichting Heilige Boontjes en Heilige Boontjes B.V.	Jongeren tussen 17 en 27 jaar zonder arbeidsvaardigheden, waaronder ook vsv'ers en jongeren met een delinquent verleden.	Het voorbereiden van de jongeren op de arbeidsmarkt.	- Intake om persoonlijke doelen en belemmeringen te bespreken, voor een persoonlijk ontwikkelingsplan. - Een leerwerktraject van 50 weken. - Binnenkomende jongeren starten in een C-status en kunnen doorgroeien naar een B- en uiteindelijk A-status. Jongeren met een A-status zijn klaar voor de arbeidsmarkt. - In het project wordt getraind op professionalisering en individuele groei.	Het project bestaat sinds 2015. In 2015 zijn 19 deelnemers gestart.	Van de 19 deelnemers hebben acht in 2016 het project afgerond (de rest liep nog), waarvan drie teruggingen naar school en vijf aan het werk zijn. Zie evaluatie van Aa et al. (2016).	Effectief volgens eerste aanwijzingen. Zie evaluatie van Aa et al. (2016).	- Intensieve begeleiding - Verbinding met de jongeren - Integrale begeleiding - Tussentijdse successen benoemen - Peer support - Participatiemogelijkheden en training - Vraaggerichtheid

Vervolg tabel B2.2

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Aanpak/activiteiten	Verloop	Resultaten / ervaringen	Effecten / bewijskracht	(Mogelijk) werkzame elementen
Jongeren aan Zet Uitvoerders: MEE-Groningen, Subrosa en Molendrift (GGZ).	Jongeren tussen de 18 en 27 die vallen in de doelgroep 'zorgwekkende zorgmijders' en waarop al het andere bestaande aanbod al heeft gefaald.	Jongeren die bekend staan als 'zorgwekkende zorgmijders' worden begeleid naar opleiding, arbeid en zelfredzaamheid.	<ul style="list-style-type: none"> - Intake waarin de jongere over zichzelf vertelt en wat hij/zij in het traject wil bereiken - Samen met de jongere wordt een individueel plan opgesteld in Samen1Plan, waarin sterke kanten, mogelijkheden, vaardigheden en ervaren problemen zijn opgenomen. - Onder begeleiding van hulpverleners werkt de jongere aan het plan. Dit kan zijn persoonlijke problemen oplossen, hulp krijgen bij schulden of het vinden van (vrijwilligers)werk. 	JaZ is uitgevoerd in twee gemeenten in de regio Groningen. In de periode 2019-2021 hebben 27 jongeren deelgenomen. Vanwege het succes zal het project worden opgeschaald.	85% van de deelnemers lukten het om hun doelen (grotendeels) te bereiken. Dit kan zijn dat zij zijn gestart met een opleiding of werk, of dat grote obstakels voor succesvolle toeleiding naar onderwijs of werk (deels) zijn weggenomen. Evaluatie	Nog niet onderzocht.	<ul style="list-style-type: none"> - Een individueel gestructureerd, transparant en concreet plan - Vertrouwensband tussen hulpverlener en jongere - Nabijheid en beschikbaarheid (van begeleiders en instanties) - Hulpverlenersregie - Doorzetten van begeleiding (als afspraken afgezegd worden) - Flexibiliteit en snelheid van handelen
Learn2Work Uitvoerder: Stichting Schoor	Jongeren tussen de 16 en 24 jaar zonder diploma die niet werken of naar school gaan en een opbouwende dagbesteding nodig hebben.	Jongeren stromen binnen een jaar uit naar werk of school, door een doorstroom-kwalificaties te halen en door voldoende voorbereid en gemotiveerd zijn.	Intensief traject op maat van 10 maanden: <ul style="list-style-type: none"> - Trainingen in basisvaardigheden (bijv. solliciteren), Nederlands en rekenen - Fitness voor een vrijetijdsbesteding - Werken in de wijk om werknemersvaardigheden op te doen en zelf activiteiten in de wijk organiseren - Leerbegeleiding om startkwalificatie te halen - Laatste zeven maanden één dag per week stage lopen voor werkervaring. - Ondersteuning van jobcoach bij het zoeken van een baan. De deelnemer wordt aan verschillende werkgevers voorgesteld en zo mogelijk geplaatst. - Begeleiding door mentor 	Learn2Work is in april 2011 voor het eerst van start gegaan. Per jaar beoogt Learn2Work 50 deelnemers te ondersteunen.	In 2013 is Learn2Work geëvalueerd. Een jaar na instroom had 72% van de jongeren werk en volgde 80% een opleiding, training of cursus. Ook hadden minder deelnemers een uitkering na afloop en kregen ze vaker hulp bij hun schulden. Evaluatie	Vergeleken met twee andere leerwerkprojecten heeft Learn2Work één jaar na instroom een hogere baankans. Dit suggereert dat Learn2Work hogere baten heeft, echter is dit nog niet geanalyseerd. Zie ook de evaluatie .	<ul style="list-style-type: none"> - Oplossen van randvoorwaarden (bijv. huisvesting) - Intensieve begeleiding - Training - Werkervaring opdoen - Hulp van jobcoach bij zoeken van een baan - Voorgesteld worden aan werkgevers - Maatschappelijke participatie - Startkwalificatie behalen

Vervolg tabel B2.2

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Aanpak/activiteiten	Verloop	Resultaten / ervaringen	Effecten / be- wijskracht	(Mogelijk) werkzame ele- menten
Praktijkleren met de praktijkverklaring Uitvoerders: SBB en Programma-raad	Mensen voor wie een volledig mbo-diploma of mbo-certificaat (nog) niet haalbaar is, maar die wel in staat zijn om in de praktijk (van een leerbedrijf) te leren.	Mensen die nog geen mbo-diploma of -certificaat kunnen behalen de mogelijkheid bieden in de praktijk geleerde werkzaamheden inzichtelijk te maken.	- De kandidaat volgt een deel van een mbo-opleiding binnen de praktijk van een bedrijf. Hierbij leert de kandidaat van te voren afgesproken werkprocessen van een opleiding. - Wat geleerd wordt is maatwerk, maar vaste onderdelen zijn begeleiding, een leerbaan en een vorm van inkomen - Na afloop ontvangt de deelnemer een praktijkverklaring, waarin de geleerde werkprocessen zijn opgenomen.	In totaal zijn 23 regionale pilots uitgevoerd en twee landelijke pilots. Vanwege de coronacrisis zijn minder deelnemers geplaatst dan vooraf beoogd.	Deelnemers en bedrijven geven aan tevreden te zijn met het project. Evaluatie	Er is geen zicht op het effect van praktijkleren op de loopbaan van deelnemers.	- Behalen van de praktijkverklaring - Laagdrempeligheid - Persoonlijke aandacht - Praktijkgerichte opzet
Project JA Uitvoerder: Gemeente Leiden	Jongeren tussen de 18 en 27 jaar uit Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude met een bijstandsuitkering	Alle jongeren tussen de 18 en 27 jaar uit Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude met een bijstandsuitkering te plaatsen op een opleiding of baan	- Intake waarin wordt beoordeeld of de jongere in aanmerking komt voor een uitkering - Klantmanager en jongere stellen samen een trajectplan op, met afspraken om zo snel mogelijk naar werk en/of school te gaan - Gepersonaliseerd traject, dat kan bestaan uit trainingen (bijv. in empowerment of arbeidsritme), een stagetraject en/of zorgtraject	Het Project JA bestaat sinds 2010.	In 2018 zijn 69 deelnemers van Project JA uitgestroomd naar werk (50% van het totaal aantal deelnemers). Basiscijfers Leiden Werkwijze	Nog niet onderzocht	- Maatwerk - Opdoen van vaardigheden - Werkervaring - Aandacht voor reductie van stressfactoren - Empowerment - Vast contactpersoon - Contactpersoon kan psychische problemen signaleren en doorverwijzen
TOPs4JOBS Uitvoerder: Jan Arends	Kwetsbare mensen in de leeftijdscategorie van 16 tot 27 jaar binnen een risicogroep met multiproblematiek die moeite hebben actief mee te doen in de samenleving.	Activering van kwetsbare werkloze jongeren: tijdens het project leren de jongeren structuur en zorg voor (eigen) sociale problemen.	- Intakegesprek waarin verwachtingen van de jongeren en het aanbod worden afgestemd - Jongeren krijgen 16 weken lang twee dagen per week training en begeleiding. - Tijdens de training werken jongeren toe naar een eindproduct dat ze zelf bedenken. De problemen en belemmeringen die ze daarbij tegenkomen zijn onderwerp voor training en individuele coaching.	In 2015 zijn acht deelnemers gestart met het project.	Alle acht deelnemers hebben het project afgerond. Hiervan zijn drie deelnemers terug naar school gegaan, bij de rest is geen resultaat geboekt Zie evaluatie van Aa et al. (2016)	Effectief volgens eerste aanwijzingen. Zie evaluatie van Aa et al. (2016).	- Intensieve en langdurige begeleiding - Verbinding maken met de jongere - Tussentijdse successen benoemen - Integrale begeleiding waar nodig - Training - Peer support - Participatiemogelijkheden

Vervolg tabel B2.2

Interventie	Doelgroep	Doelstelling	Aanpak/activiteiten	Verloop	Resultaten / ervaringen	Effecten / bewijskracht	(Mogelijk) werkzame elementen
ZoWh@t Uitvoerders: ZoWh@t, Het Jongerenloket, WerkSaam, RMC en het WSP Noord-Holland Noord	In eerste instantie werkloze ex-schoolverlaters vanuit vso/pro, inmiddels ook jongeren met soortgelijke beperkingen vanuit mbo of VO.	Jongeren met een beperking of jongeren die niet in staat zijn om een startkwalificatie te halen efficiënt naar werk, of een alternatief voor werk, te begeleiden.	<ul style="list-style-type: none"> - Gesprek bij het Jongerenloket met de jongere om de hulpvraag vast te stellen - De jongere wordt besproken in het casusoverleg, waaraan gemeente, RMC, WSP en vso/pro deelnemen. - De jongere zoekt samen met een stagebegeleider naar een passende werkgever binnen het netwerk van de vso/pro. - Het WSP ondersteunt bij de toepassing van instrumenten bij de plaatsing, zoals jobcoaching en loonkostensubsidie. 	ZoWh@t is in 2014 gestart als pilot en is sindsdien onderdeel geworden van de reguliere dienstverlening.	Van de in 2017 gestarte trajecten is 60% geplaatst op werk of een opleiding, 32% lopend en 8% teruggemeld. Bron	Nog niet onderzocht.	<ul style="list-style-type: none"> - Begeleiders hebben veel kennis en ervaring met de doelgroep - Stagebegeleider is vaak een bekende - Goede samenwerking tussen RMC, WerkSaam, WSP en vso/pro - Werkgeversnetwerk van pro/vso, bestaande uit werkgevers met ervaring met de doelgroep

Bijlage 3: Literatuur

B

Bijlage 3: Literatuur

- Aa, P. van der, Dijk, D. van, Lohman, S., Molegraaf, P. (2016). *Fundament. Een onderbouwing van drie Rotterdamse aanpakken voor activering richting werk of school van kwetsbare, werkloze jongeren*. Rotterdam: Hogeschool van Rotterdam.
- Baan, A., Zwaveling, E. (2017). *Kwetsbare jongeren van school naar werk. Praktijkgericht onderzoek in de regio Noord-Limburg*. Utrecht: Berenschot.
- Bakker, I., Distelbrink, M., Pels, T., Los, V. (2013). *Handleiding maatwerk voor risicjongeren*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Bannink, D., Bosselaar, H. (2018). *Het probleem samenwerken. Duiden en verbinden: ironische uitwegen voor vastgelopen samenwerking*. Den Haag: Boom Bestuurskunde.
- Berden, C., Kok, L. (2013). *De waarde van leerwerkproject Learn2Work*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Bleeker, Y., Blommesteijn, M., Wel, J. van der, Witvliet, M. (2015). *"Zonder netwerk gooi je de leerling over de schutting in de hoop dat hij wordt opgepakt." Varianten, ervaringen en succesfactoren in de regionale samenwerking arbeidstoeleiding jongeren in kwetsbare positie*. Amsterdam: Regio-plan.
- Boelhouwer, M., Wetterauw, M., Aukes, N., Knot-Dickscheit, J. (2019). *Jongeren aan Zet: Een weg naar arbeid en zelfredzaamheid*. Groningen: Molendrift.
- Buers C., Duysak, S., Verbeek, E., Witvliet, M., Kuijpers, M. (2019). *Kansrijk Leren kiezen: Evaluatie BRIDGE onder scholen schooljaar 2018/2019*. Amsterdam: Regioplan.
- CBS (2020). *Jaarrapport integratie*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS.
- Deen, C., Donker, A., Fafieanie, V., Hublart, P., van Schaardenburgh, E., Wagemans, R., Wijnen, B. (2017). *Kansen voor jongeren in kwetsbare posities: Vooronderzoek programmering Kansen voor jongeren II*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Drijvers, A., Engelen, M. (2018). *Met de jobcoach lukt het wel! De meerwaarde van jobcoaching op de werkplek*. Leiden/Utrecht/Den Haag: De Beleidsonderzoekers/Cedris/SBCM.
- Duysak, S. en Veen, T. van der (2022) *Verzuim 18+ en monitoring JIKP. Verkennend onderzoek naar successen en knelpunten in de RMC-aanpak van verzuim 18+ en de monitoring van jongeren in een kwetsbare positie (JIKP)*. Amsterdam: Regioplan.
- Eimers, T., Jager, A., Raaijman, J. (2021). *Praktijkleren met praktijkverklaring: Evaluatie van de pilots*. Nijmegen: KBA Nijmegen.
- Eimers, T., Kennis, R., Voncken, E., Dubbelman, E., & Walraven, M. (2016). *De Boris-bouwstenen: Evaluatie van het project Boris brengt je bij 'n baan*. Utrecht: Oberon.
- Eimers, T., & Raaijman, J. (2018). *De Transitieroute: Jongeren met een ondersteuningsbehoefte van opleiding naar werk*. Nijmegen: KBA Nijmegen.
- Engelen, M., Peels, S., Bokdam, J., & Kooij, D. (2017). *Ondersteuning van jongeren bij leren en werken: Een handreiking voor de regio*. Oberon & De Beleidsonderzoekers.
- Expertisepunt LOB (2021) *Samen werken aan LOB en doorstroom in de regio*. Woerden: Expertisepunt LOB. https://www.expertisepuntlob.nl/bestanden/artikelen/13/1437_LOB040_Handreiking_regionale_samenwerkingsverbanden_Doorstroom.pdf?1634668033=
- Felten, H., Does, S., D. Buizer, D. (2021). *Stagediscriminatie voorkomen: hoe doe je dat?* Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS).
- Franken, M., Mateman, H. (2019). *Wat werkt bij het succesvol toeleiden van jongeren naar werk*. Utrecht: Movisie.
- Gaag, M.A.E. van der, Snell, N.R., Bron, G.G., Emerencia, A.C., Blaauw, F.J., Heemskerk, I.M.C.C., Petit, R., Kunnen, E.S., Jonge, P. de (2018). *Voortgangsonderzoek: aanpak van voortijdig schoolverlaten en jongeren in een kwetsbare positie (eindrapport)*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Haas, T. de, Linders, A. (2015). *(Niet) uitkeringsgerechtigde schoolverlaters van het VSO en Praktijk Onderwijs. De route van onderwijs naar werk: Acht good practices in de Participatiewet*. Programmaraad.
- Hanzon, C. (2015). *K!X: Kleurrijke impuls voor kleurrijk succes*. Utrecht: Movisie.
- Inspectie SZW (2013). *Samen de focus op werk: Een landelijk beeld van de samenwerking tussen professionals werk en inkomen en de gezondheidszorg*. Den Haag: Inspectie SZW.
- Inspectie SZW (2018). *Aan het werk, voor hoe lang? Onderzoek naar de begeleiding van jongeren met een arbeidsbeperking naar duurzaam werk*. Den Haag: Inspectie SZW.

- Keuzenkamp, S. (2015). *Inventarisatie aanpakken jeugdwerkloosheid migrantenjongeren*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Kok, L., Kroon, L., Lammers, M., Oomkens, R., Geijzen, T., Linssen, M., m.m.v. Koning, P., Lindeboom, M., Luiten, W., Sax, M., Witkamp, A. (2019). *Jonggehandicapten onder de Participatiewet. Tweede rapportage april 2019*. Amsterdam/Zoetermeer: SEO, VU, Panteia.
- Kok, L., Kroon, L., Lammers, M., Sax, M., Witkamp, A., Stroeker, N. m.m.v. Koning, P., Lindeboom, M., Linssen, M., Engelen, M. (2018). *Jonggehandicapten onder de Participatiewet. Eerste rapportage januari 2018*. Amsterdam/Zoetermeer: SEO, VU, Panteia.
- Kuijpers, M. & Meijers, F. (2009). *Resultaten van de 2^e meting in het Regio College naar de ontwikkeling van loopbaancompetenties*. Zaandam: Regio College.
- Kuijpers, M., Meijers, F. & Bakker, J. (2006). *Krachtige loopbaangerichte leeromgevingen in het (v)mbo: hoe werkt het?* Driebergen: Platform Beroepsonderwijs.
- Massink, L., Chrifi, J., Rambhadjan-Bhoendie, T. (2014). *Jongeren in het (v)mbo naar een werkende toekomst: Een analyse van de effecten en succesfactoren van de KIX-aanpak*. Utrecht: FORUM – Instituut voor Multiculturele Vraagstukken.
- Meijden, C. van der, & Valk, J. (2015). *Goed op weg naar de arbeidsmarkt: Werkplan Project JA!* Leiden: Werk & Inkomen gemeente Leiden. <https://www.raadleiderdorp.nl/Vergaderingen/Raad/2016/07-maart/20:30/Project-Jongeren-op-de-Arbeidsmarkt-Project-JA/12-Project-Jongeren-op-de-Arbeidsmarkt-voortzetting-bijlage-Plan-Project-JA.pdf>
- Meng, C. M., Verhagen, A. M. C., Korthals, R. A., & Huijgen, T. G. (2014). *Evaluatie van het School-Ex 2.0 programma. De rol van studiekeuze- en exitgesprekken in het MBO*.
- Messing, C., Valkestijn, M. (2014). *Arbeidstoeleiding kwetsbare jeugd*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstuut.
- Ministerie van Financiën (2019) *Interdepartementaal Beleidsonderzoek. Jongeren met (risico op) een afstand tot de arbeidsmarkt. Zichtbaar en zelfstandig maken*. Den Haag: ministerie van Financiën.
- Ministerie van SZW (2018). *Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA). Een analyse van wetenschappelijke inzichten over de arbeidsmarktpositie van personen met een niet-westerse migratieachtergrond*. Den Haag: ministerie van SZW.
- Ministerie van SZW (2022) *Participatiewet in balans. Uitkomsten beleidsanalyse*. Den Haag: ministerie van SZW.
- NJI & ECBO (2021). *Succesvolle aanpakken mbo-studenten in kwetsbare posities. Een literatuurverkenning naar werkzame elementen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstuut en Den Bosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Oostveen, A., Bouterse, M., Gorter, M., m.m.v. Schootbrugge, J. van de (2020). *Evaluatie ESF Actieve Inclusie. Vijfde verdiepende onderzoek over 2019*. Amsterdam/Amersfoort: Regioplan en Bureau Bartels.
- Oostveen, A., Tissing, H. (2021). *Evaluatie ESF Actieve Inclusie 2014 – 2020. Syntheserapport*. Amsterdam/Amersfoort: Regioplan en Bureau Bartels.
- Petit, R., Brouwer, P., & Meijer, J. (2018). *Een goed gesprek over de toekomst: Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut en Den Bosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Platform Jongeren & Werk (2020). *Factsheet Evaluatie MBO & Arbeidsmarkt 2019*. Platform Jongeren & Werk: <https://www.platformjongerenenwerk.nl/thema/van-mbo-naar-werk>
- Programmaraad (z.d.). Westfriesland: Het Jongerenloket en ZOWh@t arbeidsparticipatie. Programmaraad: https://www.samenvoordeklant.nl/sites/default/files/bestandsbijlage/westfriesland_-_het_jongerenloket_en_zowht_arbeidsparticipatie.pdf
- Raaijmakers, N., Molleman, S., Rog, J., & Wel, J. van der (2022). *Evaluatie ESB-regeling*. Amsterdam: Regioplan.
- Raaijman, J., Eimers, T. & Smeets, E. (2021). *Aan de slag met nazorg. Evaluatie pilots Soepelere overgang naar werk*. Nijmegen: KBA Nijmegen.
- Regionaal Onderwijsbeleid (z.d.). *Aanpak schoolverlaters VSO/Pro/Mbo Entree in de Drechtsteden*. Regionaal Onderwijsbeleid: <http://regionaalonderwijsbeleid.nl/wp-content/uploads/2016/03/SDD-aanpak-schoolverlaters-VSO-PRO-Entree.pdf>
- Regionaal Onderwijsbeleid (z.d.). *Good Practice Sociale Dienst Drechtsteden (SDD)*. Regionaal Onderwijsbeleid: https://vng.nl/sites/default/files/201701_voorbeeld_drechtsteden_sdd_0.pdf

- SBB (2020). *Samen werk maken van de arbeidsmarktroute entree*. Zoetermeer: Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven.
- SBB (2021). *Derde voortgangsrapportage Actieplan stages en leerbanen SBB januari – juni 2021*. Zoetermeer: SBB.
- SBB (2022). *Vijfde voortgangsrapportage Actieplan stage en leerbanen SBB januari – juni 2022*. Zoetermeer: SBB.
- Smit, H., Messing, C., Brinkman, B. (2014). *Maak werk van participatie: Eindrapportage Kennispraktijknetwerk arbeidstoeleiding kwetsbare jeugd*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Youngworks (2020). *Jongerenperspectief op LOB. Rapportage onderzoek*. Woerden: LOB Expertisecentrum.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl